

ERONNEET ISÄT LASTENSUOJELUSSA

ANNA KIVIMÄKI-KOVACIC

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2017

KIVIMÄKI-KOVACIC, ANNA: Eronneet isät lastensuojelussa.

Pro gradu -tutkielma, 78 s., 6 liites.

Sosiaalityö

Ohjaajat: Autonen-Vaaraniemi, Leena & Kuusisto, Katja

Toukokuu 2017

Tutkielmassa tarkastellaan triangulatiivisesti kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia analyysimenetelmiä yhdistellen eronneiden, lapsen äidin kanssa riitaisissa väleissä olevien isien kokemuksia lastensuojelutyöskentelystä. Tutkielmassa tarkastellaan, miten eronneet isät ovat kokeneet työskentelyn lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa ja kuinka eronneet isät ovat kokeneet tulleeensa kuulluiksi lastensuojelutyöskentelyn aikana. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan aineistoon kuuluvien eronneiden isien isyyttä suhteessa lapseen ja isyyttä heidän omana kokemuksenaan.

Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella (N=76). Eronneiden isien kokemuksia sosiaalityöntekijän työskentelystä ja kuulluksi tulemisesta tarkasteltiin kuvailevien kvantitatiivisten menetelmien avulla. Kvantitatiivista aineistoa täydennettiin kvalitatiivisella aineistolla. Eronneiden isien isyyttä suhteessa lapseen ja isyyttä heidän omana kokemuksenaan tarkasteltiin sisällönanalyysin avulla.

Eronneiden isien kokemukset lastensuojelun sosiaalityöntekijän työskentelystä ja kuulluksi tulemisesta vaihtelivat. Eronneet isät kritisoivat runsaasti lastensuojelun prosesseja yleisemmin sekä laajemmin koko järjestelmää. Lastensuojelun katsottiin olevan kykenemätön tukemaan isiä, jotka olivat kohdanneet haasteita lapsensa äidin kanssa toimimisessa. Eronneet isät kokivat ongelmalliseksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden naisvaltaisuuden. Naisten katsottiin olevan äitien puolella ja ajavan näiden etua isien jäädessä syrjään.

Tyytyväisyyden kokemukset vaikuttivat muodostuvan yksinkertaisista asioista, kuten riittävästi yhteydenpidosta ja eronneen isän huolien kuulemisesta. Sosiaalityöntekijällä saatettiin kokea olevan ennakoasenteita, jotka kuitenkin hälvenivät, kun sosiaalityöntekijä tutustui paremmin perheeseen. Haasteita pitkäjänteisen asiakassuhteen luomiselle voi kuitenkin asettaa lastensuojelun haasteet, kuten resurssipula, kiire ja työntekijöiden vaihtuminen.

Eronneet isät esittivät toiveita liittyen sosiaalityöntekijän sukupuoleen. Noin puolet isistä toivoi sosiaalityöntekijän olevan mies, kun taas puolet koki, ettei sosiaalityöntekijän sukupuolella ole väliä. Miespuolisen sosiaalityöntekijän kanssa työskentely ei kuitenkaan varmistanut tyytyväisyyttä työskentelyyn, vaan eronneilla isillä oli huonoja kokemuksia sekä nais- että miessosiaalityöntekijöiden kanssa työskentelystä.

Avainsanat: Lastensuojelu, isät, eroaminen, triangulaatio

University of Tampere
Faculty of Social Sciences

KIVIMÄKI-KOVACIC, ANNA: Separated Fathers in Child Protection Services.

Master's Thesis, 78 pages, 6 appendix pages

Social Work

Supervisors: Autonen-Vaaranemi, Leena & Kuusisto, Katja

May 2017

This thesis explores the experiences in child protection work of separated fathers who are in dispute with the mothers of their children. Both quantitative and qualitative methods were employed through means of triangulation. The fathers' experience of working with a child protection social worker is explored, as well as their experience of being heard during their time as child protection clients. In addition, the fatherhood of research subjects was examined, both in relation to their child and in their own experience.

The research data was collected by use of an electronic survey (N=76). The experiences of separated fathers of working with a social worker and being heard as clients were examined using descriptive quantitative methods. Content analysis was employed in examining research subjects' fatherhood in relation to their children and in their own experience.

Separated fathers' experiences of working with a child protection social worker and being heard as clients varied. Separated fathers widely criticised child protection processes in general, as well as the system as a whole. Child protection was seen unable to protect fathers who had encountered problems with the mothers of their children. Separated fathers found it problematic that most of the social workers in child protection were female. Female workers were seen siding with the mother and working to their advantage while the fathers were cast aside.

Reasons cited for satisfactory experience were simple, such as sufficient communication and listening to the separated fathers' worries. Social workers were sometimes described as having prejudices, which disappeared as the social worker acquainted themselves with the family. Challenges in constructing a long-term client relationship could appear regardless, due to challenges in child protection social work. These include lack of resources, haste and staffing changes.

Separated fathers expressed preferences regarding the gender of their social worker. Approximately half of the fathers preferred a male social worker, almost all others expressed no preference. Working with a male social worker did not ensure fathers' satisfaction with the process, however. Negative experiences were recorded by fathers working with both genders of social workers.

Key words: Child protection services, fathers, separation, triangulation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 ERON JÄLKEINEN ISYYS.....	3
3 ISIEN OSALLISUUS LASTENSUOJELUSSA.....	9
3.1 Lastensuojelun tavoitteet	9
3.2 Isien osallisuus lastensuojelussa.....	10
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	15
4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	15
4.2 Tutkimuksen toteutus	15
4.3 Aineiston analysointi	18
4.3.1 Kvantitatiivinen analyysi.....	19
4.3.2 Kvalitatiivinen analyysi.....	20
4.4 Triangulaatio metodologisena valintana.....	22
4.5 Tutkimuksen eettisyys	24
4.6 Aineiston kuvailu.....	26
5 ERONNEIDEN ISIEN KOKEMUKSET ISYYDESTÄ.....	29
5.1 Isyys suhteessa lapseen.....	29
5.1.1 Tavallista arkea elävä isä.....	29
5.1.2 Toiminnallinen isä	31
5.2 Isyys omana kokemuksena	32
5.2.1 Hellä ja rakastava isä	33
5.2.2 Kasvattaja- ja opettajaisä.....	34
5.2.3 Ulkopuolelle jätetty isä.....	35
6 ERONNEIDEN ISIEN KOKEMUKSET OSALLISUUDESTA LASTENSUOJELUN TYÖSKENTELEYSSÄ.....	39
6.1 Työskentely sosiaalityöntekijän kanssa.....	39
6.1.1 Toive sosiaalityöntekijän sukupuolesta	47
6.2 Kokemus kuulluksi tulemisesta	49
6.3 Keinoton lastensuojelu	53
7 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	58
8 LÄHTEET	65
9 LIITTEET.....	74

KUVIOT

Kuvio 1: Yhteydenpidon vaikutus kokemukseen sosiaalityöntekijän työskentelyn ammattitaitoisuudesta.....	41
Kuvio 2: Vastaajan kaikkien lasten asuminen vastaajan kanssa samassa osoitteessa vaikutus kokemukseen kuulluksi tulemisesta.....	50
Kuvio 3: Yhteydenpidon sosiaalityöntekijän kanssa vaikutus kokemukseen kuulluksi tulemisesta.....	51

TAULUKOT

Taulukko 1: Vastaajien taustatiedot	27
Taulukko 2: Lapsia koskevat tiedot.....	28
Taulukko 3: Lapsen asiakkuus.....	28

1 JOHDANTO

Kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu, että isät jäävät useammin lastensuojelutyöskentelyn ulkopuolelle kuin äidit ja he saavat työntekijöiltä vähemmän tukea kuin äidit (Zanoni & Warburton & Bussey & McMaugh 2013, 1057). Lastensuojelun työntekijöillä saattaa olla negatiivisia ennakkokäsityksiä lastensuojeluisista ja esimerkiksi heidän kyvystään sitoutua vanhemmuuteen (Maxwell & Scourfield & Featherstone & Holland & Tolman 2012; O'Donnel & Johnson & D'Aunno & Easley & Thornton 2005; Zanoni & Warburton & Bussey & McMaugh 2014a). Aihetta on kuitenkin tutkittu Suomessa tähän mennessä vasta vähän. Työssäni lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijänä ja perhepalveluiden sosiaalityöntekijänä kohtasin monia isiä, jotka kritisoivat lastensuojelun käytäntöjä isien jättämisestä työskentelyn ulkopuolelle. Näistä syistä päädyin lähestymään aihetta tutkielmassani.

Isyyden muutoksesta keskustellaan paljon ja sukupuolten työnjaon ja roolien katsotaan muuttuneen (esim. Hacker 2005; Huttunen 2001). Vanhemmuus on aiemmin ollut selkeämmin jaettu kahden vanhemman kesken niin, että äiti huolehti lapsista kotona ja edusti emotionaalista ja hoivaavaa puolta, kun taas isä edusti julkista puolta ja elättäjyyttä. (Huttunen 2001, 44.) Nykyään miehet ovat entistä enemmän mukana lastensa elämässä; isät ovat mukana lapsen syntyessä ja he ottavat myös vapaata töistä hoitaakseen lastaan (Rantalaiho 2003, 202). Uuden sukupuoli-ideologian taitekohtana voidaan pitää 1960-lukua, jolloin on aloitettu neuvottelut uudesta sukupuolisopimuksesta. Erityisen paljon keskustelua on käyty siitä, mikä on naisen ja äidin rooli ja millaiset mahdollisuudet naisilla pitäisi olla osallistua kodin ulkopuoliseen toimintaan. Uutta sukupuolisopimusta pohdittaessa taustalla ovat vaikuttaneet ajatukset individualismista ja sitä kautta yksilön mahdollisuuksien lisäämisestä. Pohdittavaksi jääkin, mikä on miehen ja isän rooli. Isillä on nykyään laajemmat mahdollisuudet osallistua lastensa arkeen ja kodin ylläpitoon, mutta toisaalta on epäselvää, onko vanhempien välinen velvoite ja oletus elättämisestä tasaantunut sukupuolten välillä. (Huttunen 2001, 44–45.)

Avioero koskettaa Suomessa montaa perhettä ja lasta, koska vuosittain avioeroperheistä noin kolme neljästä eli yli 10 000 perhettä on lapsiperheitä. Noin 30 000 lasta ja nuorta kokee vuosittain vanhempiensa eron. (Kontula 2013, 29.) Vanhempien erotessa on lapsen huoltoon, asumiseen ja tapaamisiin liittyvät asiat järjesteltävä jotenkin. Vanhemmat voivat tehdä keskenään sopimuksen, joka voidaan vahvistaa lastenvalvojan luona. Mikäli vanhemmat eivät kuitenkaan pääse keskenään yhteisymmärrykseen näistä lastan koskevista asioista, asian käsittelee hakemuksesta käräjäoikeus. (Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen 2016.)

Jokainen erotilanne on erilainen eikä eron välttämättä tarvitse vaikuttaa vanhempien kykyyn toimia yhdessä vanhempina. Vaikka vanhemmat jatkaisivat eron jälkeen lapsen yhteishuoltajina, tosiasiallisesti vanhemmat harvoin hoitavat lasta yhdessä, koska lapsi on yleensä vain toisen vanhemman luona samanaikaisesti. Lasta koskevat päätökset voidaan siis tehdä eron jälkeen yhdessä, mutta lapsen aika jakautuu kuitenkin vanhempien välille. (Valjakka 2002, 39–40.) Mikäli vanhempien ero taas on riitaisa, tilanne on erilainen. Huoltoriitoihin yhdistyy lisäksi usein lastensuojelu yhtenä tekijänä. Noin 10 prosenttiin lapsista, joiden vanhemmat käyvät keskenään huoltoriitaa, on kohdistunut joko ennen oikeudenkäyntiä tai sen aikana lastensuojelutoimia (Auvinen 2002, 125).

Keräsin tutkimusaineistoni sähköisellä kyselyllä. Kyselyyn saivat vastata kaikki isät, joiden lapsilla on tai on ollut lastensuojelun asiakkuus. Syystä tai toisesta kyselyyn vastasi kuitenkin pääasiassa vain lapsen äidistä eronneita isiä, joiden välit äidin kanssa ovat riitaisat. Tämän vuoksi päädyin rajaamaan aineiston ulkopuolelle kaikki ne vastaukset, joista ei ilmennyt vanhempien välien olevan riitaisat. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millä tavalla eronneet, lapsen äidin kanssa riitaisissa väleissä olevat isät ovat kokeneet tullessa otetuksi mukaan lastensuojelun työskentelyyn. Käsittelen tutkimuksessani isien kokemuksia sosiaalityöntekijän yhteydenpidosta ja isien kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Analysoin isien vastauksista myös sitä, millaisena heidän isyytensä näyttäytyy suhteessa lapseen ja millaisena he kokevat oman isyytensä. Analyysini pohjana on fenomenologinen metodi, jonka ihmiskäsityksessä keskeisiä ovat kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. (Laine 2015, 29–31.) Tutkimukseni pohjalta ei ole siis mahdollista sanoa mitään esimerkiksi siitä, miten vastaajien lasten kanssa työskennelleet sosiaalityöntekijät tai lasten äidit ovat kokeneet samat tilanteet, joita isät kuvaavat vastauksissaan.

Aloitan tutkielmani tarkastelemalla eron jälkeistä isyyttä ja eron vaikutusta isyyteen sekä lastensuojelun työskentelyä ja isien osallisuutta lastensuojelussa. Metodiosiossa esittelen tutkielmani tutkimuskysymykset, aineistonkeruun etenemisen ja käyttämäni analyysimenetelmät. Johtuen keräämäni aineiston rajallisuudesta olen päättänyt käsittelemään aineistoani triangulatiivisesti yhdistäen kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä saavuttaakseni mahdollisimman suuren luotettavuuden tutkimukselleni. Esittelen tutkimukseni tulokset luvuissa viisi ja kuusi. Luku viisi käsittelee vastaajien isyyttä ja luku kuusi vastaajien kokemuksia osallisuudesta lastensuojelussa. Tutkielmani lopuksi vedän yhteen tulokset ja pohdin tutkimukseni rajoituksia sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 ERON JÄLKEINEN ISYYS

Perheen määrittely on nykyään usein vaikeaa, koska isän ja äidin parisuhde kariutuu usein. Eron jälkeen monet myös muodostavat uusia parisuhteita. Vanhempien muodostaessa uusia parisuhteita, erityisesti lapset joutuvat tahtomattaankin ja joskus sitä itse tiedostamatta pohtimaan, ketkä ovat heidän perheenjäseniään. (Hokkanen 2005, 17–18.) Vaikka vanhemmat päätyisivät eroamaan ja muuttaisivat erilleen, ei kummankaan vanhemman vanhemmuus kuitenkaan pääty. Vanhemmuuden voidaan katsoa jatkavan eronneen perheen perheyttä (Kuronen 2003, 107). Huttusen (2001) mukaan isä on kuitenkin usein se perheenjäsen, jonka perhe-elämä muuttuu eniten vanhempien erotessa (Huttunen 2001, 36).

Vanhempien eron jälkeen vastuu lapsista siirtyy useimmissa tapauksista äidille. Tilastojen valossa eron jälkeinen vanhemmuus on hyvin sukupuolittunutta, ja suurin osa lapsista jää asumaan äitinsä kanssa eron jälkeen. (Forss & Säkkinen 2013, 3; Kuronen 2003, 108.) Näin ollen eron myötä isän osallisuus lapsen arjessa usein vähenee (Broberg & Hakovirta 2009, 189). Vaikka nykyään suurin osa sosiaalilautakunnan vahvistamista uusista sopimuksista on yhteishuoltoon päätyneitä ratkaisuja, voidaan katsoa, että miehelle jää vanhempien eron jälkeen elättäjän rooli (Kuronen 2003, 110).

Hoiva on ollut pitkään keskeinen käsite naistutkimuksessa. Hoiva tarkoittaa työtä, jolla vastataan toisen ihmisen ruumiillisen avun tarpeeseen ja sen tekeminen vaatii ruumiillista läheisyyttä. Hoivaamisen katsotaan olevan keskeistä äitiydessä. Vuoren (2010, 109; 116) mukaan kuten mieheys on usein määritelty sen kautta, mitä naiset eivät ole, on isyyden ajateltu olevan jotain muuta kuin mitä äitiys on. Hoivaamisen voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan nykyään myös isyyteen. Eerola (2015b, 48–49.) havaitsi tutkimuksessaan, että isien osallistuminen lapsen hoivaamiseen ei vaikuttanut olevan ristiriidassa heidän maskuliinisuutensa kanssa. Päinvastoin, hoivaamisen katsottiin kuuluvan oleellisena osana vastuulliseen isyyteen. Eerolan mukaan nämä huomiot tukevat ajatusta siitä, että isyyteen liittyviin kulttuurisiin odotuksiin sisältyy nykyään hoivaaminen. Eerolan mukaan tämä muutos on huomattava, koska hoivaamisen ei katsottu kuuluva osana isyyteen menneisyydessä. Myös Kolehmainen (2004, 101) mukaan isyyden voidaan katsoa olevan yksi mahdollinen tapa toteuttaa perinteistä maskuliinisuutta, jolloin isyys on vain yksi ”miehekkään” toiminnan kentistä.

Vaikka Eerolan (2015b, 48) tutkimien isien kertomuksissa korostui hoivaamisen merkitys vastuulliselle isyydelle ja hoivavastuun jakautuminen vanhempien välillä, vanhempien sukupuoli ei kuitenkaan ollut vaikuttamatta vanhemmuuteen. Isät esimerkiksi painostivat elannon hankkimisen ja

lapsen hoivan olevan molempien vanhempien vastuulla, mutta silti käytännössä monet isät päätyivät huolehtimaan perheen elatuksesta enemmän kuin heidän puolisonsa lapsen vauvavaiheessa puolisoiden ollessa vanhempainvapaalla. Lisäksi Eerolan mukaan vaikutti siltä, että lopullinen vastuu vanhemmuudesta jäi lapsen äidille, vaikka isät osallistuivatkin hyvin laajasti lapsen hoitoon. Vuoren (2001, 357) tutkimista perheasiantuntijoiden kirjoituksissa miehiä kutsutaan nauttimaan isyydestään, mutta heitä yleensä heidän ei kuitenkaan oleteta ottavan täyttää vastuuta. Myös Castrén (2009, 133) havaitsi tutkiessaan perinteisenä pidetystä ydinperheestä eroavia perheitä, että miesten kohdalla aineistossa oli huomattavasti enemmän vaihtelua kuin naisilla. Castrén tulkitsi tämän johtuvan mahdollisesti siitä, että miehillä on perhe- ja sukulaissuhteissa enemmän liikkumavaraa kuin naisilla.

Huttunen (2001, 58–65) määrittelee isyyden biologisena, juridisena, sosiaalisena ja psykologisena isyytenä. Biologinen isyys tarkoittaa isän ja lapsen välistä biologista suhdetta. Lapsen biologinen isä on mies, joka siittänyt lapsen. Juridinen isyys taas tarkoittaa isyyden oikeudellista puolta. Lapsen juridisella isällä on yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia, kuten tapaamisoikeus ja elatusvelvollisuus. Lapsen juridiseksi isäksi mies voi tulla avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen kautta sekä adoptoitaessa lapsi. Sosiaalinen isyys tarkoittaa lapsen kanssa asumista ja arjen jakamista hänen kanssaan sekä hoivan ja huolenpidon antamista lapselle. Sosiaalinen isyys sisältää Huttusen mukaan myös julkisen esiintymisen lapsen kanssa, jolloin ulkopuoliset pitävät isää lapsen isänä. Psykologinen isyys taas tarkoittaa tunteisiin pohjautuvaa, kiintymykseen perustuvaa puolta isyydessä. Psykologinen isyys määrittyy ensisijaisesti lapsen kautta eli ketä lapsi pitää isänään. Huttusen mukaan isyys voidaankin määrittää monen muun tekijän kuin biologian kautta eikä lapsen juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isä välttämättä ole hänen biologinen isänsä.

Huttusen (1999) mukaan isyyttä on lisäksi olemassa kolme eri tasoa. Olemassa on kulttuurista, yhteiskunnallista ja perheiden isyyttä. Kulttuurinen isyys on isyyttä, johon liittyvät uskomukset, asenteet ja stereotypiat ovat kaikkien samaan kulttuuriin kuuluvien jakamia. Yhteiskunnallinen isyys taas tarkoittaa niitä isyydestä vallitsevia käsityksiä, jotka määräävät yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä perhe-elämää koskevia ratkaisuja. Perheiden isyys tarkoittaa isyyttä ruohonjuuritasolla eli perheiden arkielämässä toteutettavaa isyyttä ja kokemuksia siitä. Huttusen mukaan olemassa on yksi vallitseva isyyden malli, jonka kaikki isät ottavat omakseen itsestään selvyytensä. Tätä hän kutsuu hegemoniseksi isyydeksi. Huttusen mukaan hegemonisessa asemassa on ollut pitkään perinteinen isyys, joka ei ole sallinut miehen toimia hoivaavana vanhempana. Nyt tämän kaltainen isyys on kuitenkin väistymässä ja isyys on muuttumassa yhä joustavammaksi ja monipuolisemmaksi. Isän

voidaan katsoa irrottautuvan kodin työnjaon sukupuolittuneesta luonteesta hänen huolehtiessaan kodista ja lapsista (Kolehmainen 2004, 97).

Usein ”perinteistä isyyttä” pidetään itsestäänselvyytenä ja normaalina eikä tämänkaltaista isyyttä ole aina nähty tarpeelliseksi määrittää tarkemmin. ”Perinteisen isyyden” voidaankin katsoa olevan myös rajoittava määritelmä, koska se on saattanut estää miehiä toimimasta hoivaavasti, kun heiltä on odotettu kontrollointia ja etäisyyttä. Mallin ajatellaan olleen voimassa 1960-lukuun asti. 1960-luvulla naisten aseman muutosten voidaan katsoa lisänneen myös erilaisia isänä olemisen malleja. (Aalto 2012, 66.) Vuori (2001, 128–130) havaitsi, että myös hänen tutkimuksessaan löytämänsä äidinhoivan diskurssi ja jaetun vanhemmuuden diskurssi, jakautuvat ajallisesti perinteiseen ja moderniin. Äidinhoivan diskurssin voidaan nähdä edustavan perinteistä ajattelua vanhemmuudesta, kun taas jaetun vanhemmuuden diskurssi edustaa modernia vaihtoehtoa. Tämä ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, että äidinhoivan diskurssia ei löytyisi enää uudemmissa teksteistä.

Huttunen (1999, 181–188; 2001, 164–168) on kuvannut isän roolin muuttuneen 1970-luvun murrosvaiheessa, kun elättäjäisän roolin rinnalle syntyi avustavan isän rooli. Isät alkoivat tällöin osallistua perinteisesti naisten töinä pidettyihin töihin, mutta tarkoituksena ei ollut vielä varsinaisesti muuttaa vanhempien välistä roolijakoa. Huttusen mukaan avustava isyys oli kuitenkin ensimmäisiä askelia kohti uutta osallistuvaa isyyttä, vaikka avustava isä ei välttämättä ollutkaan vielä itse aloitteellinen, vaan toimi enemmän äidin pyynnöstä tai määräyksestä. Lopulta avustavasti isyydestä on siirrytty pikkuhiljaa jaettuun vanhemmuuteen, jossa vanhemmilla ei ihanteellisesti ole omia, sukupuoleen liittyviä roolejaan.

Huttusen (2001, 149–151; 1999, 179–180) mukaan perinteisen isyysmallin valta-aseman osittain romahdettua voidaan katsoa käynnistyneen kaksi kehityskulkua, jotka hän on nimennyt ohenevaksi ja vahvistuvaksi isyydeksi. Vahvistuva isyys tarkoittaa Huttusen mukaan ajattelutapaa, jossa pidetään tärkeänä miehen voimakasta sitoutumista isyyteen. Oheneva isyys taas tarkoittaa ajattelutapaa, jossa isyys voidaan kaventaa tarkoittamaan tietyissä tapauksissa pelkkää biologista tai ohutta juridista isyyttä. Vanhempien päätyminen eroon voi usein aiheuttaa isyyden ohenemista isän jäädessä lapsen arkielämän ulkopuolelle.

Henkilökohtaiset kokemukset erosta ovat vaihtelevia. Ero voi olla helpotus tai hyvin tuskallinen kokemus. Ero voi johtaa vakavaan kriisiin, josta toipumisessa kestää pitkään. Eron taustalla voi vaikuttaa monia syitä, kuten luottamus- ja vuorovaikutusongelmat, puutteellinen aikuisuus,

puolisoiden eriävät käsitykset perheen rajoista, pitkittynyt suru ja heikko toimeentulo. Vanhempien eron jälkeen isyys voi toteutua lähi-, etä- tai poissaolevana isyytenä. Näistä muodoista yleisin on etä-isä, jolloin lapsi asuu äitinsä kanssa ja isä tapaa lasta. (Tuomi 2008, 99; 103.) Yhdessäolo lapsen kanssa on tärkeä osa isien elämää ja se kuuluu luonnollisena osana isien arkeen. Halmen (2009, 118) tutkimista isistä noin neljäsosa ei voinut viettää leikki-ikäisen lapsensa kanssa niin paljon aikaa kuin he olisivat halunneet. Erilaiset elämäntilanteet, kuten erot ja uusperheiden muodostamiset vaikuttivat isien mahdollisuuksiin viettää aikaa lapsensa kanssa.

Eroaminen voi vaikuttaa negatiivisesti eroavien osapuolten hyvinvointiin. Roolin muuttuminen eron jälkeen on tärkeä tekijä, jonka on havaittu vaikuttavan isän kokemaan psyykkiseen ahdinkoon eron jälkeen. Isät, jotka kokevat roolinsa isänä selkeämpänä eron jälkeen ja jotka ovat tyytyväisempiä tähän rooliin, kokevat vähemmän psykologista ahdinkoa. Isien eron jälkeiseen hyvinvointiin vaikuttaa myös uuden kumppanin löytäminen, isän ikä ja lapsen huoltajuusjärjestelyt. (Stone 2001, 471–473.) Krukin (2010, 164) tekemän tutkimuksen mukaan nykyään yhä useammat isät jakavat vanhemmuuden äidin kanssa vanhempien asuessa yhdessä, mutta eron jälkeen useat isistä kokevat jäävänsä ulkopuolelle vanhempien erotessa. Isät kuitenkin toivoivat voivansa jakaa vanhemmuuden äidin kanssa myös eron jälkeen ja he näkivät tämän olevan lapsen edun mukaista. Osa Tuomen (2008, 65–66) tutkimista eronneista miehistä kertoi kokeneensa menettäneensä läheisen tunnetason suhteen lapseensa vanhempien erotessa. Pelko lapsen menettämisestä aiheutti miehille epävarmuutta. Osa isistä taas piti itsestään selvänä sitä, että heidän isyytensä jatkuu myös vanhempien eron jälkeen ja he luottivat suhteen kestämiseen.

Tuomi (2008, 95–97) havaitsi tutkimuksessaan, että ne isät, jotka hoitivat lapsia ja kotia vähintään yhtä paljon kuin äiti ennen vanhempien eroa, pystyivät helpommin jatkamaan isyyttään muuttumattomana myös vanhempien eron jälkeen. Toisaalta vanhempien ero voi tarkoittaa joillekin isille osallistumisen vähenemistä äidin muuttaessa lasten kanssa kauas isästä tai suhteen äitiin rikkoutuessa. Työhön suuntautuneet, perinteiset isät taas saattoivat jäädä eron jälkeen etäämmälle lapsistaan. Toisaalta kaikki Tuomen perinteiseksi määrittelemät isät eivät jää erossa etäälle, vaan joidenkin isien isyys muuttui eron jälkeen. Myös Plihtari (2010, 78) havaitsi pro gradu -tutkielmassaan joidenkin isien kokeneen heidän isyytensä muuttuneen eron jälkeen ja monet olivat alkaneet arvostaa isyyttään eri tavalla kuin ennen eroa, koska menetykset nostivat asioiden arvostusta. Fyysisen läheisyyden väheneminen voi saada isän myös kokemaan henkisen suhteensa lapsiin entistä läheisempänä. Isät, joilla ei ole läheistä ja suhdetta lapsiinsa ennen vanhempien eroa, voivat joutua rakentamaan suhteen alusta lähtien eron jälkeen. (Hokkanen 2005, 114; 127.)

Isät saattavat kokea yhteyden ylläpitämisen lapseen hankalana vanhempien eron jälkeen. Brobergin ja Hakovirran (2009, 193) tekemän tutkimuksen mukaan hieman alle puolet eronneista etäisistä koki osallistuvansa riittävästi lapsen arkipäivän asioiden hoitamiseen ja yli 90 prosenttia etäisistä olisi halunnut olla enemmän mukana lapsen arjessa. Hankaluuksista huolimatta yhteys lapseen nähdään kuitenkin tärkeänä ja isät pyrkivät ylläpitämään tai korjaamaan jo menetettyä yhteyttä lapseen (Kruk 2010, 165). Myös Plihtarin (2010, 78; 82) tutkimat pohtivan lapsen etua paljon ja sitä, kuinka he pystyisivät säilyttämään hyvät suhteet lapseen myös eron jälkeen. Vaikka Plihtarin tutkimat isät olivat pääasiassa tyytyväisiä suhteeseensa lapsiinsa, he kuitenkin olivat huolissaan, millaiseksi suhde kehittyi, mikäli he eivät voi viettää lapsensa kanssa riittävästi aikaa. Yhteydenpito lapseen tapaamisten välissä on usein minimissään ja se voidaan myös kokea hankalana (Hokkanen 2005, 136). Tyytymättömyyttä isien kokemukseen heidän isyydestään eron jälkeen voi aiheuttaa lapsen tapaamisiin liittyvät ongelmat tai epävarmuus tapaamisissa sekä isän pettymyksen kokemukset suhteessa lapsen äitiin eron jälkeen (Tuomi 2008, 88).

Etäisän suhde lapsen äitiin vaikuttaa isän ja lapsen tapaamisiin. Isät, joiden yhteistyö sujuu paremmin lapsen äidin kanssa, tapaavat lapsiaan useammin. (Broberg & Hakovirta 2009, 194.) Tapaamisongelmat voivat olla kuluttavia lapselle ja vanhemmalle, jonka tapaamiset eivät onnistu. Äidin hyväksyvä asenne tapaamisia kohtaan voi auttaa tapaamisten toteutumista, kun taas äidin isään kohdistuva viha ja katkeruus voivat johtaa lapsen lojaliteettiristiriitaan, jolloin tapaamiset eivät välttämättä onnistu. (Tuomi 2008, 109.) Suomessa vain kolmannes lapsista pystyy säilyttämään kiinteän suhteen molempiin vanhempiinsa ja kolmannes lapsista ei tapaa vanhempien eron jälkeen toista vanhempaansa juuri lainkaan (Halme 2009, 113).

Vanhempien päättäessä erota lapsen huoltoon ja asumiseen sekä vanhemman tapaamisoikeuteen liittyvät kysymykset nousevat esiin. Vanhemmat voivat tehdä yhdessä sopimuksen lapsen huollosta, asumisesta sekä tapaamisoikeudesta. Tämä sopimus voidaan vahvistaa kunnan sosiaalitoimessa. Mikäli vanhemmat eivät tee erillistä sopimusta lapsen huollosta erotilanteessa, huolto jatkuu samana kuin ennen vanhempien eroa. Näin ollen vanhempien eroaminen ei automaattisesti tarkoita lapsen huoltajuuden päättymistä. (Valkama & Litmala 2006, 1.) Joka tapauksessa lapsiperheen eroon liittyy keskeisesti lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sopiminen (Inkilä & Paavilainen 2013, 150). Valtaosassa tapauksista vanhemmat kykenevät sopimaan keskenään lasta koskevista asioista (Valkama & Litmala 2006, 18).

Mikäli vanhemmat eivät pääse keskenään sopimukseen lapsen huoltoon, asumiseen ja tapaamisiin liittyvistä asioista, asian ratkaisee hakemuksesta käräjäoikeus. Tutkimusten mukaan huoltoriitojen määrät ovat lisääntyneet viime aikoina ja lisäksi ne ovat vaikeutuneet ja kestävät yhä pidempään. Tuomioistuimen, kuten sosiaalitoimen edustajan, työskentelyä ohjaa lapsen etu, joten asiaa ratkaistaessa oleellista ei ole se, mitä vanhemmat vaativat, vaan millainen päätös on lapsen edun mukainen. Noin 4–5 prosenttia kaikista sekä sosiaalitoimessa että tuomioistuimessa ratkotuista lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevista asioista katsotaan olevan varsinaisia huoltoriitoja (Valkama & Litmala 2006, 1–2; 32.)

Auvisen (2002, 114) mukaan huoltoriidoissa revitään auki perheen yksityisyyttä ja osa vanhemmista ei kaihda mitään keinoja pyrkiessään haluamaansa päämäärään. Vanhemmilla tai vain toisella vanhemmista voi olla käytössään laaja keinovalikoima tavoitteiden saavuttamiseen ja lapsi on riidan keskiössä. Auvisen mukaan sosiaalialan ammattilaisilla katsotaan yleisesti olevan paremmat valmiudet kohdata huoltoriitoihin liittyviä ristiriitaisiin odotuksiin sekä emotionaaliin, sosiaalisiin ja moraalisiin latauksiin. Joka tapauksessa sekä sosiaalitoimen että tuomioistuimen keinot ovat rajalliset, kun huoltoriitatilanteita pyritään ratkaisemaan. Kaikkia huoltoriitoja ei ratkaista kuitenkaan oikeudenkäynnissä, vaan myös sopuratkaisuihin pyritään. (Mt., 114.) Ongelmat vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa voivat johtaa helpommin riitoihin, joihin haetaan ratkaisua oikeudessa. Näissä tilanteissa vanhempien välisen vuorovaikutuksen parantamisesta voi olla hyötyä. (Tuomi 2008, 109.)

Valjakan (2002, 53–54) mukaan lapsen etua voidaan pitää kaiken lapsiin kohdistuvan toiminnan ja päätöksenteon ensisijaisena tavoitteena. Lapsen etu on kuitenkin käsitteenä epämääräinen, joten päätöksentekijälle saattaa olla epäselvää, mitä lapsen edulla todella tarkoitetaan. mukaan käsitteeseen saadaan enemmän sisältöä, kun se sidotaan lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin. Lapsen edun sitominen perus- ja ihmisoikeuksiin voi kuitenkin vaatia muutoksia joihinkin olemassa oleviin käytäntöihin, kuten äitien vahvaan asemaan ja ns. status quon säilyttämiseen eli pyrkimykseen pitää lapsen olosuhteen mahdollisimman muuttumattomina. Valjakan mukaan esimerkiksi tilanteessa, jossa isä muuttaa pois perheen yhteisestä kodista äidin ja lasten jäädessä samaan paikkaan asumaan, voi vanhempi pitkittää konfliktia, jolloin lapsi todennäköisemmin jää hänen luokseen asumaan.

3 ISIEN OSALLISUUS LASTENSUOJELUSSA

3.1 Lastensuojelun tavoitteet

Lastensuojelulain (2007/417, 1 §) tarkoituksena on ”turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. Lastensuojelu on määritelty laissa laajasti tarkoittamaan varsinaisen lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi myös ehkäisevää lastensuojelua, jonka avulla pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä ja pahenemista. Tässä työssä neuvolalla, päivähoidolla ja koululla on tärkeä rooli. (Mitä on lastensuojelu? 2016.) Tarkoitan tässä tutkimuksessa lastensuojelulla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, jota toteutetaan lapsen ollessa lastensuojelun asiakkuudessa. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat mm. avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijais- ja jälkihuollon järjestäminen. (Mitä on lastensuojelu? 2016.) Lisäksi olen sisällyttänyt tutkimukseeni ne lapset, joilla ei ole ollut lastensuojelun avohuollon asiakkuutta, mutta joille on tehty 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §). Lastensuojelulain (2007/417, 2 §) mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Viranomaisten on kuitenkin tarjottava tukea vanhemmille ja huoltajille tarvittaessa. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 2007/417, 13b §).

Lapsen asiakkuus tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu työntekijä on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Vireille tulon jälkeen on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Tämän lisäksi tehdään sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, mikäli se ei ole ilmeisen tarpeetonta. (Lastensuojelulaki 2007/417, 26 §.) Lapsen lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi vaarantaa itse omalla toiminnallaan terveytensä ja kehityksensä ja lisäksi lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Asiakkuus voi alkaa myös, jos ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai perheelle annetaan muutoin lastensuojelulaissa määriteltyjä palveluja ja tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. Kun lapsen lastensuojelun asiakkuus alkaa hänelle laaditaan asiakassuunnitelma ja ryhdytään avohuollon tukitoimiin. (Lastensuojelulaki 2007/417, 27 §; 30 §.)

Lastensuojelun piirissä olevien lasten määrä on kasvanut jatkuvasti 1990-luvun laman jälkeen. Tämän on nähty olevan seurausta esimerkiksi pahoinvoinnin kasvusta tai poikkeavuuden sietokyvyn heikkenemisestä. Määrien kasvu voitaisiin nähdä myös yhteiskunnallisen huolenpidon ilmaisuna, mutta näin tapahtuu harvemmin. (Bardy & Heino 2013, 13; 23.) Toisaalta taas 1.4.2015 tuli voimaan uusi sosiaalihuoltolaki, joka määritteli uudelleen lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi tulon. Lastensuojelun asiakkuus ei ala enää siitä, kun lastensuojeluasian vireille tultua aletaan selvittämään lastensuojelun tarvetta, vaan siitä kun palvelutarpeen arvioin perusteella lapsen tai nuoren katsotaan olevan lastensuojelun palvelujen tarpeessa. Näin ollen tilastollisesti voi vaikuttaa siltä, että lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on vähentynyt, mutta todellisuudessa vuoden 2014 ja 2015 asiakasmääristä kertovat luvut eivät ole keskenään vertailukelpoisia. Vuonna 2015 lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli kaikkiaan 73 872 lasta ja nuorta eli 5,9 % väestön lapsista ja nuorista. (Lastensuojelu 2015 2015, 1; 10.)

Lastensuojelun tarkoituksena on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen ja lasta uhkaavien tekijöiden poistaminen. Lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa työskentelyssä. Koska jokaisen lapsen ja perheen tilanne on kuitenkin yksilöllinen, työskentelyä toteutetaan hyvin monilla eri tavoilla. Lastensuojelun asiakkuuden taustalla voi olla esimerkiksi erilaisia tavanomaisia elämänkriisejä sekä poikkeuksellisen hankalia tilanteita ja käytetyt keinot voivat olla tarvittaessa hyvinkin laajoja ja ulottua lukuisille ihmisen elämänpiirin osa-alueille. Lasta tulee suojella tarvittaessa myös niissä tilanteissa, joissa yksi tai useampi osapuolista vastustaa sitä. (Bardy 2013, 73–74.) Pösön (2010, 325–326) mukaan lastensuojelussa otetaan kantaa, tuetaan ja valvotaan sellaista perhe-elämää ja lapsuutta, jota voidaan pitää kiistanalaisena tai ongelmallisena vallitsevien kulttuuristen ja sosiaalisten odotusten näkökulmasta. Pösö kutsuu institutionaaliseksi rajaksi kohtaa, jossa lastensuojelun julkinen järjestelmä puuttuu yksittäisten perheiden suhteisiin. Pösön mukaan institutionaalinen raja osoittaa joidenkin perhesuhteiden tai lapsuuksien olevan lastensuojelun toiminnan kohteena. Lastensuojelu voi olla tarkoitettu palveluksi kansalaisille, mutta tahdonvastaisten keinojen käytön mahdollisuus antaa työntekijöille ja järjestelmälle mahdollisuuden kontrolloida ja muuttaa perhesuhteita. Pösön mukaan kaikki päätökset, myös asiakkuuteen ottamatta jättämiset ovat institutionaalisen rajan vetämistä, jolla voi olla merkittäviä seurauksia yksilön ja perheen kannalta.

3.2 Isien osallisuus lastensuojelussa

Osallisuus on käsitteenä vaikeasti määriteltävissä ja hankalasti konkretisoitavissa. Osallisuudella on

paljon lähikäsitteitä, joita käytetään usein epä johdonmukaisesti ja rinnakkain. Osallisuutta tarkastellaan usein myös sen puuttumisen kautta. Vuorenmaa (2016, 19–21) on määritellyt aiemmin tehdyn tutkimuksen avulla osallisuuden sisältävän eri tasoja, jotka ovat osallisuus omassa elämässä, osallisuus omien asioiden käsittelyssä ja osallisuus ympäröivässä yhteisössä ja palveluissa. Osallisuuden rakentumista voidaan tarkastella myös kolmen ulottuvuuden kautta: riittävä toimeentulo (having), valtaisuus/toimijuus (acting) ja yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys (belonging) (Raivio & Karjalainen 2013, 16). Osallisuus voidaan ymmärtää myös tunteena, joka syntyy, kun yksilö on osallisena yhteisössä. Yhteisöissä osallisuus taas ilmenee arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena sekä mahdollisuuksina vaikuttaa. (Osallisuus 2016.)

Vuorenmaa (2016, 25; 61–62) on tutkinut vanhempien osallisuutta tutkimalla vanhempien arviota omasta kyvystään pärjätä arjessa lapsen kanssa, osallistua vaikuttamiseen ja päätöksentekoon lapsensa tarvitsemisissa tai käyttämissä palveluissa sekä vaikuttaa kotikunnan lasten ja perheiden palveluihin. Vuorenaan mukaan isien osallisuus perheissä ja oman lapsen palveluissa osoittautui vahvaksi, kun taas isien osallisuus lasten ja perheiden palveluiden kehittämisessä osoittautui keskinkertaiseksi.

Keskinen (2005, 316–330) tutki väitöskirjassaan perheammattilaisten työskentelyä miesten naisiin kohdistaman väkivallan kanssa. Keskisen mukaan hänen tutkimansa perheammattilaiset kuvasivat, että väkivaltaa käyttäneiden miesten isyyttä on monenlaista, mutta usein isyys näyttäytyi ongelmallisena ja osaltaan lähes olemattomana. Työntekijät kokivat, että osalla isistä suhde lapsiin oli jäänyt hyvin heikoksi ja myös lasten koettiin joskus pelkäävän isäänsä. Ammattilaiset liittivät kuitenkin isyyteen myös paljon mahdollisuuksia ja toiveita. Työntekijät pitivät isän ja lapsen suhteen ylläpitämistä tärkeänä myös vanhempien eron jälkeen. Ohueksi jäänyt isyys ei saanut työntekijöitä pitämään isiä välinpitämättöminä, vaan enemmänkin korosti tarvetta ulkopuolisten tahojen aktiivisuudelle tapaamisten järjestämiseksi.

Lastensuojelun työntekijöillä voi olla negatiivisia ennakko-oletuksia siitä, miten lastensuojeluisät ovat esimerkiksi sitoutumattomia vanhempia ja kykenemättömiä muuttumaan (esim. Zanoni ym. 2014a; Maxwell ym. 2012). Esimerkiksi O'Donnellin ym. (2005, 402–403; 405) tutkimien työntekijöiden näkemyksen mukaan oleellinen syy sille, miksi isät eivät olleet mukana lastensuojelutyöskentelyssä, oli isien sitoutumattomuus lapsiinsa. Työntekijät näkivät äitien olleen ensisijaisia vanhempia ennen lastensuojelun asiakkuuden alkua ja he kokivat äitien olevan motivoituneempia työskentelemään työntekijöiden kanssa asiakkuuden alettua. Zanoni ym. (2014a,

84) pohtivat tutkimuksessaan, miksi työntekijöillä on niin negatiiviset käsitykset isistä, vaikka monet tutkimukset ovatkin osoittaneet, että isät ovat sitoutuneita ja välittävät lapsistaan. He ehdottivat yhdeksi mahdolliseksi syyksi tutkimusten rajoitukset eli sen, miten tutkimusjoukoksi voi valikoitua tietynlaisia miehiä.

Zanonin ym. (2014a) mukaan isiin, joiden lapsilla on lastensuojelun asiakkuus, kohdistuu paljon negatiivisia stereotypioita. Zanonin ym. tutkivat isää tavoitteenaan selvittää, vastaavatko heidän tutkimansa isät olemassa olevia negatiivisia stereotypioita lastensuojeluisista ja mitkä tekijät vaikuttavat isien psyykkiseen hyvinvointiin. He havaitsivat tutkimuksessaan, että lapsista erossa oleminen vaikutti heikentävästi isien psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkimukseen osallistuneet isät kertoivat olleensa hyvin sitoutuneita lasten hoitoon ja hyvinvointiin. Isät olivat valmiita tekemään muutoksia elämäntyyliinsä parantaakseen lastensa hyvinvointia. Isät olivat kuitenkin kohdanneet hankaluuksia yrittäessään todistaa lastensuojelun työntekijöille, että he ovat muuttuneet ja luopuneet päihteidenkäytöstä ja rikollisesta elämäntavasta. Zanonin ym. mukaan heidän tutkimansa isät pikemminkin haastavat olemassa olevia ennakkoluuloja kuin vahvistivat niitä, sillä heidän tutkimansa isät olivat sitoutuneita vanhempia, jotka olivat halukkaita muuttamaan elämäänsä varmistaakseen lastensa hyvinvoinnin. Myös Cameronin, Coadyn ja Hoyn (2014) tutkimat isät olivat motivoituneita tekemään muutoksia elämäänsä parantaakseen lastensa hyvinvointia ja he kokivat lapsistaan erossa olemisen raskaana. Cameronin ja kumppaneiden mukaan toisin kuin lastensuojeluisia koskevat stereotypiat olettavat, heidän tutkimansa isät osoittivat tilanteiden monimuotoisia ja monimutkaisia.

Saleh (2013) tarkasteli tutkimuksessaan lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia isien kanssa työskentelystä. Salehin tutkimustulosten mukaan työntekijöiden käsityksen isien sitoutuneisuudesta vanhemmuuteen vaihtelivat jatkumona toisten isien ollessa hyvin sitoutuneita ja toisten todella vähän sitoutuneita. Työntekijät kertoivat heillä olevan runsaasti erilaisia kykyjä isien kohtaamiseen ja suhteen rakentamiseen isien kanssa. He olivat valmiita kohtaamaan omat ennakkoluulonsa ja muuttamaan niitä. Salehin mukaan työntekijät kokivat järjestelmän kohtelevan isää paremmin kuin aiemmin, mutta tarvetta muutokselle nähtiin olevan edelleen olemassa.

Maxwell ja kumppanit (2012, 162; 167) ovat tehneet narratiivisen kirjallisuuskatsauksen aiemmin tehdystä tutkimuksesta ja heidän mukaansa lastensuojelun työntekijöillä on helposti tapana nähdä isät joko uhkana tai voimavarana sen sijaan, että heidät nähtäisiin mahdollisesti monimutkaisena sekoituksena molempia. Työntekijät saattoivat myös pitää isää vastentahtoisina asiakkaina ja he olettivat, etteivät isät kenties halua työskennellä lastensuojelun työntekijöiden kanssa, joista suuri osa

on naisia. Myös O'Donnelin ja kumppaneiden (2005, 397–400) tutkimat lastensuojelun työntekijät kokivat, etteivät kaikki isät halua työskennellä nuorten naistyöntekijöiden kanssa. Isien ajateltiin myös suhtautuvan järjestelmään epäluuloisesti ja pyrkivän välttämään asiakkaaksi joutumista. (Mt., 397–400.) Isät saattavat nähdä vanhemmuuden äidin vastuuna, jolloin vanhemmuuteen liittyvistä asioista keskusteleminen nähdään äidille paremmin soveltuvana. Myös lastensuojelun työntekijät saattavat pitää äitiä vastuussa lasten hyvinvoinnista huolehtimisessa, jolloin äidin oletetaan pystyvän suojelemaan lastaan. Tämä odotus on erityisen selkeä, kun on kyse perheväkivallasta. Odotukseen ei myöskään vaikuta se, kumpi vanhemmista on ollut väkivaltainen osapuoli. (Scourfield 2014, 975–976).

Useassa tutkimuksessa todettiin äitien toimivan usein portinvartijana isän pääsyssä työskentelyyn mukaan (Saleh 2013, 130; Maxwell ym. 2012, 162–163; O'Donnel ym. 2005, 401). Lastensuojelun työntekijät saattoivat myös keskittyä työskentelyssään äiteihin kohdistuen interventiot äiteihin. Tämän voi katsoa johtuvan ainakin osittain perinteisesti äitiin ja iseihin yhdistetyistä vanhemmuuden rooleista, jolloin äiti nähdään ensisijaisena vanhempana (Maxwell ym. 2012; O'Donnel ym. 2005, 396). O'Donnelin ym. (2005) tutkimien lastensuojelun työntekijöiden näkemyksen mukaan äidit ovat isää tottuneempia hyväksymään apua ja kestäämään byrokratiaa, paperitöitä ja viivästyksiä.

Monet isistä, joiden lapsilla on lastensuojelun asiakkuus, ovat sitoutuneita lapsiinsa ja kokivat lapsistaan erossa olemisen hankalana (Cameron ym. 2014). Zanonin, Warburtonin, Busseyn ja McMaughin (2014b, 89; 97–98) tutkimukseen osallistuneilla lastensuojeluisilla oli omia kokemuksia lapsuuden kaltoinkohtelusta ja lähisuhdeväkivallasta. Monet isistä olivat myös huolissaan omista lapsistaan ja osa isistä pyrki suojelemaan lapsiaan näiden äitien harjoittamalta kaltoinkohtelulta. Kokemukset olivat tutkimuksen mukaan siis hyvin samankaltaisia, kuin lastensuojeluäideillä on havaittu olevan aiemmissa tutkimuksissa. Jotkut isät toimivat lastensa ensisijaisina huolenpitäjinä ollessaan yhdessä lapsen äidin kanssa, kun taas osa isistä huolehti lapsistaan säännöllisesti myös niissä tapauksissa, joissa he eivät olleet enää yhdessä lapsen äidin kanssa.

Joskus lastensuojelun työntekijät näkevät isän ensisijaisesti riskinä perheelle (O'Donnel ym. 2005, 395). Strega ym. (2008, 710) tutkivat eräässä kanadalaisessa kaupungissa lastensuojeluasiakirjoja ja he havaitsivat, että lähes 20 prosentissa tapauksista, isät nähtiin riskinä sekä äidille että lapselle. Voimavarana isät nähtiin myös lähes 20 prosentissa tapauksista. Sen sijaan lähes 50 prosentissa tapauksista isää pidettiin epäoleellisina sekä äidille että lapselle. Lastensuojelussa saatetaan myös kohdella isää armottomammin kuin äitejä (O'Donnel ym. 2005, 398).

Maxwellin ja kumppaneiden (2012) mukaan oleellista isien osallistamiseksi työskentelyyn on isien mahdollisimman aikainen kontaktointi. Mitä aikaisemmin isät otettiin mukaan työskentelyyn, sitä paremmin he säilyivät osallisina työskentelyssä. Oleellista oli myös siitä huolehtiminen, että tarjotut palvelut olivat relevantteja isille ja työntekijät olivat aktiivisia isien osallistamisessa ja pyrkivät mahdollistamaan omalla toiminnallaan isien osallistumisen. Myös O'Donnelin ym. (2005, 397) tutkimat työntekijät pohtivat tarjottujen palvelujen relevanttiutta isille.

Huebner, Werner, Hartwig, White ja Shewa ym. (2008, 100) tutkivat isien ja sosiaalialalla työskentelevien näkemyksiä isien osallistumisesta työskentelyyn. He havaitsivat tutkimuksessaan, että työntekijät uskoivat enemmän kuin isät palveluista olevan apua perheille. Isät kokivat palveluiden auttaneen heidän lapsiaan, mutta he olivat itse kokeneet jääneensä ilman apua. Suurin osa isistä haluaisi pysyä erossa sosiaalipalveluista ja suosittelisi myös muita isiä pysymään erossa sosiaalipalveluista. Tutkimusta on tehty myös siitä, minkälaisia interventioita työntekijät kohdistavat isiin tai molempiin vanhempiin. Iso-Britanniassa valtavirtaa edustavat vanhemmille tarjotut kurssit ja käytännön apu, mutta isät olivat palvelujen piirissä harvoin. (Scourfield, Cheung & Macdonald 2014.)

Lastensuojelun työntekijöitä on koulutettu kohtaamaan isiä lastensuojelutyössä ja näiden koulutusten tuloksia on tutkittu (Scourfield ym. 2012; Maxwell ym. 2012). Scourfieldin ym. (2012) tutkimuksen mukaan saatuaan koulutusta isien osallistamisessa lastensuojelun työntekijät alkoivat työskennellä enemmän niiden isien kanssa, joiden he katsoivat olevan voimavara perheelle, mutta muulle perheelle haitallisina pidettyjen isien kanssa työskentely ei lisääntynyt. Myös Maxwellin ja kumppaneiden (2012, 305–307) tutkimista lastensuojelun työntekijöistä osa kertoi, että koulutus oli vaikuttanut heidän työtapoihinsa ja he olivat alkaneet työskennellä enemmän isien kanssa. Koulutus myös auttoi lastensuojelun työntekijöitä pohtimaan omia työskentelytapojaan, joita he pitivät kuulusteleuvina ja liian kiireisinä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten eronneet, äidin kanssa riitaisissa väleissä olevat isät ovat kokeneet lastensuojelun sosiaalityöntekijän ottaneen heidät mukaan lastensuojelun työskentelyyn. Kuten aiempi kansainvälinen tutkimus on osoittanut, isät jäävät useammin lastensuojelutyöskentelyn ulkopuolelle kuin äidit ja he saavat työntekijöiltä vähemmän tukea kuin äidit (Zanoni ym. 2013, 1057). Olen kiinnostunut selvittämään tutkimuksellani, kuinka isät kokevat tullessa otetuiksi mukaan lastensuojelun työskentelyyn. Keskityn tutkimuksessani eronneiden isien kokemuksiin heidän itsensä raportoimina.

Lähestyn aihetta seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

Millaista isyyttä aineistossani esiintyy?

Miten eronneet isät ovat kokeneet työskentelyn lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa?

Miten eronneet isät ovat kokeneet tullessa kuulluiksi lastensuojelutyöskentelyn aikana?

4.2 Tutkimuksen toteutus

Päätin kerätä tutkimusaineistoni sähköisenä kyselynä, koska kyselyn avulla on mahdollista tavoittaa suuri joukko vastaajia helposti. Halusin tavoittaa mahdollisimman suuren ryhmän isiä voidakseni analysoida heidän kokemuksiaan lastensuojelutyöskentelystä. Ennen kuin kyselylomakkeen avulla voidaan tarkastella jotain käsitettä, käsite tulee operationalisoida (Valli 2010, 104; Hirsjärvi 2009a, 154-155). Ongelmaksi käsitteiden operationalisoinnissa nousee usein hankaluus varmistua siitä, että muuttujat mittaavat juuri sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2009a, 155). Vallin (2010, 104) mukaan operationalisointia tulee edeltää aiempaan tutkimukseen tutustuminen, jotta tutkija tutustuu mitattavaan ilmiöön tarkemmin ja pystyy näin paremmin muodostamaan mittareita, jolla tutkittavaa aihetta pystytään mittaamaan. Joissain tilanteissa on mahdollista, että olemassa on jo aiemmin tehtyjä mittareita tiettyjen asioiden mittaamiseksi, mutta isien kokemuksia lastensuojelutyöstä on tutkittu vasta niin vähän, etten löytänyt valmista mittaria, joka olisi mitannut niitä asioita, joita halusin tutkia. Kyselylomaketta muotoiltaessa on myös oltava erityisen huolellinen

kysymyksiä suunniteltaessa ja muotoiltaessa. Onnistuneesti muotoillut kysymykset luovat pohjan onnistuneelle tutkimukselle. Mikäli tutkija ja vastaaja ajattelevat eri tavoin, voivat huonosti muotoillut kysymykset aiheuttaa vääristymiä tutkimustuloksiin. Kysymykset eivät saa olla johdattelevia, vaan niiden tulee olla yksiselitteisiä. (Valli 2010, 103–104.)

Keräsin tutkimusaineistoni sähköisellä kyselyllä aikavälillä 9.11.2016–10.2.2017. Ennen aineiston keruun aloittamista esittelin kyselylomakkeeni muutaman kerran pro gradu -seminaarissani muille opiskelijoille ja ohjaajilleni. Lisäksi saatuani kyselylomakkeen täysin valmiiksi, testautin kyselylomaketta viidellä eri henkilöllä, joiden kanssa kävin keskustelua kyselylomakkeesta sen jälkeen, kun he olivat vastanneet kyselyyni. Pysin tällä pilotoinnilla varmistamaan kyselylomakkeen toimivuuden ja sen, että kysymykset ovat mahdollisimman selkeitä eivätkä liian monitulkintaisia. Tein saamani palautteen perusteella muutamia muutoksia kyselylomakkeeseen ja tämän jälkeen laitoin sähköisen kyselyn julkiseksi. Jaoin linkkiä ja saatekirjettä kyselyyn sähköpostitse Ensi- ja turvakotien liitolle, Miessakit ry:lle, Isät lasten asialla ry:lle, MLL:lle, Pirkanmaan kuntiin, Tampereen kaupungin kehittäjä-sosiaalityöntekijän ja lapsiasiamiehen kautta heidän verkostostoissaan toimiville tahoille ja Facebookissa toimivassa sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön opiskelijoiden suljetussa ryhmässä. Työntekijät taas jakoivat linkkiä ja saatekirjettä kyselyyni eteenpäin potentiaalisille vastaajille. Jouduin lähettämään kyselystäni muistutuksen kerran, jotta onnistuin keräämään riittävästi vastauksia.

Kyselyni alkuperäisenä perusjoukkona olivat kaikki suomalaiset isät, joiden lapsella on tai on ollut lastensuojelun asiakkuus. En pyrkinyt rajaamaan perusjoukkoa mitenkään erityisesti, vaan ajattelin, että kaikki isät voivat vastata kyselyyni. En pyrkinyt keräämään aineistoani systemaattisella otannalla, joten tutkimustani ei voi yleistää koskemaan kaikkia isiä. Näin ollen kyseessä on pikemminkin näyte perusjoukosta kuin otos. Kyselylomaketutkimus voidaan toteuttaa joko pitkittäis- tai poikittaistutkimuksena. Pitkittäistutkimuksessa aineisto on kerätty vähintään kahtena eri ajankohtana samoilta vastaajilta ja poikittaistutkimuksessa aineisto on kerätty yhtenä ajankohtana useilta eri vastaajilta. Pitkittäistutkimuksessa on mahdollista tutkia syy-seuraus-suhteita, kun taas poikittaistutkimusta tehtäessä tämä ei ole mahdollista. Sen sijaan ilmiöiden kuvailu ja keskinäisen korrelaation tarkastelu on mahdollista poikittaistutkimuksessa kerätyn aineiston avulla. (Vastamäki 2010, 128-129.) Tutkimukseni on poikittaistutkimus eli keräämälläni tutkimusaineistolla ei voi selittää ilmiöiden syntyä eikä tarkastella syy-seuraus -suhteita. Kvantitatiivista aineistoa tulisi kerätä paljon, jotta siitä pystytään tekemään riittävän hyviä tulkintoja tutkittavasti ilmiöstä. Esimerkiksi Vilkan (2007, 17) mukaan suositeltava havaintoyksiköiden vähimmäismäärä on 100, mikäli aiotaan

käyttää tilastollisia menetelmiä. En onnistunut keräämään kyselylomakkeellani vaadittavaa 100 havaintoyksikön määrää, mikä on tärkeää ottaa huomioon analyysiani arvioitaessa.

Päädyn keräämään kyselyaineistoni internetin välityksellä. Internetin välityksellä tehdyssä kyselyssä on etuja, mutta myös haasteita verrattuna esimerkiksi postitse lähetettäviin kyselyihin. Internetin välityksellä annetut vastaukset ovat suoraan tiedostoina käytettävissä eikä annettuja vastauksia näin ollen tarvitse erikseen syöttää tilasto-ohjelmaan. Tämä poistaa myös syöttövirheiden mahdollisuuden. (Valli 2010, 113.) Omassa kyselyssäni vastaajien oli pakko vastata kaikkiin monivalintakysymyksiin ja väittämiin ennen kuin kyselylomaketta oli mahdollista tallentaa. Vain avovastaus-kohdat oli mahdollista jättää tyhjiksi. Tämä menettely varmistaa, että jokainen vastaaja todella vastaa kaikkiin kysymyksiin eikä tyhjiä vastauksia tule. Vallin (2010, 113) mukaan on kuitenkin mahdollista, että vastaaja saattaa jättää kyselyn täyttämättä kokonaan, mikäli hän kokee, ettei pysty vastaamaan johonkin kysymykseen eikä lopullista vastausta ole mahdollista palauttaa ilman jokaisen kysymyksen täyttämistä. Näin ollen en voi tietää, moniko vastaajista jätti vastaamatta kyselyyni kokonaan, jos koki, ettei pysty vastaamaan johonkin tiettyyn kysymykseen. Pyrin välttämään tällaisia tilanteita tarjoamalla vastaajilleni mahdollisuuden tarkentaa vastauksiaan sanallisesti useassa kohdassa kyselyn aikana.

Kyselylomake koostui vastaajien taustatietoja kartoittaneista monivalintakysymyksistä, isyyden kokemuksia kartoittaneista avoimista kysymyksistä, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työskentelyä koskevista monivalintakysymyksistä ja avoimista kysymyksistä, joissa vastaajien oli mahdollista tarkentaa vastauksiaan sanallisesti. Väittämiin vastattiin viisiportaisella Likert-asteikolla 1 = *täysin samaa mieltä*, 5 = *täysin eri mieltä*. Vastaajilla oli mahdollisuus antaa vastaukseen *ei samaa eikä eri mieltä*. Näin ollen vastaajalla oli mahdollisuus myös olla ottamatta kantaa kysyttävään asiaan. Jokaisen kysymysryhmän lopussa vastaajalla oli mahdollisuus kuvata tarkemmin sanallisesti omia kokemuksiaan ryhmän kysymyksiä koskevasta aiheesta. Kyselyn lopussa vastaajilla oli mahdollisuus kertoa vapaasti asioista, joita he pitivät tärkeänä aiheen kannalta, mutta joita ei ollut kysytty muualla kyselylomakkeessa.

Päätettyäni lopettaa aineiston keräämisen oli kyselyyn tullut yhteensä 103 vastausta. Siirsin kaikki annetut vastaukset SPSS-ohjelmaan ja muotoilin aineiston käytettävään muotoon. Tarkastelin ensin silmäillen aineistoani ja tallennusaikoja ja havaitsin, että luultavasti tietoteknisen ongelman vuoksi, muutama vastauksista oli tallentunut kahdesti. Tarkastin, että vastaukset olivat varmasti täysin

identtisen ja poistin kaksoiskappaleet, joita löysin neljä kappaletta. Tämän jälkeen vastauksia jäi jäljelle 99 kappaletta.

Seuraavaksi ryhdyin tarkastelemaan vastauksia sisällöllisesti. Olin pyytänyt vastaajia jättämään halutessaan yhteystietonsa, jotta pystyisin tarvittaessa suorittamaan haastatteluja ja hyvin moni vastaaja olikin jättänyt yhteystietonsa. Tarkastellessani aineistoa havaitsin, että samat nimet toistuivat aineistossa. Päätin tämän vuoksi tarkastella tarkemmin, kuinka moni vastaaja on vastannut kyselyyn useammin kuin kerran. Käsittelin jokaisen yhteystiedon erikseen ja vertasin sitä muihin yhteystietoihin. En löytänyt yhtäkään, joka olisi vastannut useammin kuin kahdesti, mutta kahdesti vastanneita oli yhteensä 13 kappaletta. Poistin kahdesti vastanneiden vastauksista aina ensimmäisen perustellen tätä sillä, että kahden vastauksen välissä saattoi olla jopa muutaman kuukauden ero, joten vastaajien tilanne oli saattanut muuttua ratkaisevasti ja tästä syystä hän oli saattanut haluta vastata kyselyyni uudelleen ja tarkentaa aiempia vastauksia. Lisäksi kyselyyni oli vastannut yksi nainen, jonka vastauksen jouduin poistamaan, koska kysely oli tarkoitettu isille. Tämän jälkeen aineistoon jäi 85 vastausta.

Koska havaitsin suurimman osan vastaajista käsittelevän avovastauksissaan huoltoriitoja, vieraannuttamista tai yleistä riitaisuutta äidin kanssa, päädyin sisällyttämään aineistoon vain ne vastaajat, joiden vastauksen käsittelivät näitä aiheita. Poistin aineistosta kaikkien niiden vastaajien vastaukset, joista en voinut olla varma, että taustalla oli vanhempien riitaisa ero. Lopulliseen aineistoon jäi yhteensä 76 vastausta.

4.3 Aineiston analysointi

Tutkimukseni käsittelee tutkittavien kokemuksia isyydestään ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa työskentelystä. Analyysini pohjana käytän fenomenologista metodologiaa, jonka ihmiskäsityksessä keskeisiä ovat kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. Fenomenologiassa ihmisten katsotaan olevan yhteydessä maailmaan, jossa he elävät, ja he myös rakentavat maailmaa omalla toiminnallaan. Ihmisten yksilölliset perspektiivit ovat rakentuneet heidän oman elämänhistoriansa pohjalta. (Laine 2015, 29–31.) Koska tutkimukseni käsittelee vastaajien kokemuksia, toisen osapuolen näkemys ja kokemukset jäävät pois aineistostani. Näin ollen katson, ettei ole oleellista, millä tavalla sosiaalityöntekijä on todellisuudessa työskennellyt kummankin vanhemman kanssa, vaan oleellista on isän oma kokemus työskentelystä.

4.3.1 Kvantitatiivinen analyysi

Siirsin kyselyyn samaani vastaukset SPSS-ohjelmaan. Käyttämäni versio on IBM SPSS Statistics 23 for Windows. Alkuperäisiä muuttujia oli datamatriisissa 41. Tähän lukuun sisältyy myös kvalitatiiviset muuttujat. Olen luonut uusia muuttujia analyysini aikana uudelleen luokittelemalla alkuperäisiä muuttujia uusiksi muuttujiksi sekä luomalla kokonaan uusia muuttujia. Olen käyttänyt aineistoni kvantitatiivisessa analyysissä ainoastaan epäparametrisia testejä aineistoni pienen koon vuoksi. Epäparametrisilla testeillä on suurempi sovellusalueen ja väljemmät käyttökriteerit, joten katsoin niiden sopivan paremmin pienen aineistoni käsittelyyn (Tähtinen & Laakkonen & Broberg 2011, 29). Olen analysoinut aineistoa tekemällä muuttujista jakaumia ja tarkastelemalla frekvenssejä. Olen tarkastellut muuttujien välisiä riippuvuuksia ristiintaulukoinnin avulla. Ristiintaulukointi on yksinkertaisuudessaan tehokas analyysimenetelmä, jonka avulla on helppo hahmottaa tutkimusaineiston muuttujien välisiä suhteita. Yhdistin ristiintaulukoinnin Khiin neliö -testiin (χ^2 , Pearsonin khiin neliö -testi). Testin avulla voidaan verrata saatua frekvenssijakaumaa odotettuun jakaumaan sekä selvittää, ovatko tarkasteltavat muuttujat toisistaan riippuvaisia. Ristiintaulukoinnissa odotetuista solufrekvensseistä enintään 20 prosenttia saa olla alle viiden ja jokaisen tulee olla suurempi kuin yksi. (Tähtinen ym. 2011, 123; 137–138.) Analyysissani odotetut solufrekvenssit ovat viiterajojen sisällä. Esittelen vain tuloksia, joissa SPSS-ohjelman antama p-arvo on pienempi kuin 0,05. Kun SPSS-ohjelman antama p-arvo on alle 0,05, tulkintaan liittyy viiden prosentin riski oikean hypoteesin hylkäämisestä. Mikäli SPSS-ohjelma on antanut p-arvoksi $p=0,000$, olen esittänyt sen muodossa $p<0,001$. (Tähtinen ym. 2011, 65–66.)

Voidakseni analysoida aineistoa kvantitatiivisesti muodostin kyselyssä käyttämäni väittämistä summamuuttujia. Kaikkiin väittämiin vastattiin Likert-asteikolla 1 = *täysin samaa mieltä*, 5 = *täysin eri mieltä*. Analysointivaiheessa käänsin asteikon toisin päin, jolloin asteikoksi tuli 1 = *täysin eri mieltä*, 4 = *täysin samaa mieltä*. Luokittelin vastausvaihtoehdon 3 = *ei samaa eikä eri mieltä* nollassi ja asetin nollan puuttuvaksi arvoksi. Muodostin jokaisesta summamuuttujasta neliluokkaiseksi luokitellun muuttujan laskemalla muuttujat ensin yhteen ja jakamalla summan muodostamallani muuttujalla, joka otti huomioon vain vastaukset, joissa ei ollut yhtään puuttuvaa arvoa. Näin ollen summamuuttujasta jäivät pois niiden vastaajien vastaukset, jotka olivat vastanneet jokaiseen väittämään ei samaa eikä eri mieltä. Summamuuttujien reliabiliteettia tarkastellaan Cronbachin alfakertoimen avulla. 0,6 ylittävää alfakerrointa voidaan pitää riittävän hyvänä. (Tähtinen & Laakkonen & Broberg 2011, 51–57; Vastamäki 2010, 139.) Kaikissa muodostamissa summamuuttujissa alfakerroin ylittää 0,6.

Kartoitin tutkimuksessani vastaajien kokemuksia yhteydenpidosta sosiaalityöntekijän kanssa. Muodostin väittämistä *Tiedän, kuka on lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä, Tiedän, kuinka saan yhteyden lapseni asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään, Lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä on riittävästi yhteydessä minuun ja Minut on kutsuttu lapseni asioissa järjestettäviin tapaamisiin* summamuuttujan, jonka katson mittaavan vastaajien kokemuksia yhteydenpidosta sosiaalityöntekijän kanssa ($\alpha = 0,85$). Lopullisesta summamuuttujasta puuttuviksi jäi kahden vastaajan vastaukset ($n=74$).

Kuulluksi tulemisen kokemusta mittasin muodostamalla mittarin väittämistä *Sosiaalityöntekijä otti mielipiteeni huomioon lapseni asioista päätettäessä, Pystyn puhumaan lapseni asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa luottamuksellisesti perheeni ja lapseni asioista, Koen tulleet kuulluksi, Olen saanut riittävästi tietoa lastani koskevista asioista lapseni asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä ja Lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä kohtelee minua oikeudenmukaisesti* ($\alpha = 0,933$). Lopullisesta summamuuttujasta puuttuviksi jäi kahden vastaajan vastaukset ($n=74$).

Vaikka tutkimukseni puitteissa ei ole mahdollista tietää, kuinka paljon sosiaalityöntekijät ovat työskennelleen lasten äitien kanssa, halusin selvittää, ovatko isät kokeneet saaneensa yhtä paljon apua ja tukea kuin heidän lastensa äidit. Tarkastellakseni tätä muodostin mittarin väittämistä *Koen saaneeni yhtä paljon tukea lapseni asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä kuin lapseni äiti ja Koen, että lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä ottaa minut ja mahdolliset huoleni yhtä vakavasti kuin lapseni äidin ja hänen huolensa* ($\alpha = 0,914$). Lopullisesta summamuuttujasta puuttuviksi jäi neljän vastaajan vastaukset ($n=72$).

4.3.2 Kvalitatiivinen analyysi

Tutkimukseni kvalitatiivinen aineisto kostuu kyselyn avovastaus-kohtiin annetuista vastauksista. Analysoin isyyttä kysymyksiin *Kuinka paljon aikaa vietät lapsesi kanssa?, Minkälaisia asioita teet lapsesi kanssa?* ja *Millainen isä koet olevasi?* annettujen vastausten perusteella. Olen käyttänyt kyselylomakkeen muihin avovastaus-kohtiin annettuja vastauksia luvussa kuusi esittelemäni kvantitatiivisen analyysin tukena. Päädyin analysoimaan kvalitatiivisen aineiston sisällönanalyysilla. Sisällönanalyysin avulla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen muotoon kadottamatta kuitenkaan

sen sisältämää informaatiota. Tutkittavasta ilmiöstä pystytään luomaan menetelmän avulla kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, mutta tämän jälkeen johtopäätökset on vielä tehtävä tämän järjestetyn aineiston pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–108.) Olen tehnyt sisällönanalyysia luokittelemalla vastauksia ja etsimällä merkityksiä tutkimusaineistosta. Olen myös analysoinut vastauksia suhteessa aiemmin tehtyyn tutkimukseen.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkaa aineistoon tutustumisesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Kopioin kaikki avovastaus-kohtiin annetut vastaukset Microsoft Office Word -tiedostoon. Jaoin vastaukset kahteen eri tiedostoon, joista ensimmäiseen sisältyi isyyttä koskevat vastaukset ja toiseen taustatietoja ja sosiaalityöntekijän työskentelyä koskevat vastaukset. Tämän jälkeen tulostin tiedostot paperille. Isyyttä koskevista vastauksista tuli yhteensä 11 tekstisivua ja taustatietoja ja sosiaalityöntekijän työskentelyä koskevista vastauksista tuli yhteensä 63 tekstisivua. Tulostettuani tiedostot luin annetut vastaukset useaan kertaan läpi. Aineistoon tutustumisen jälkeen aineisto pelkistetään eli siitä karsitaan pois tutkimustehtävän kannalta epäoleellinen informaatio ja etsitään oleellinen informaatio (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Etsin aineistostani tutkimustehtävän kysymyksillä kuvaavia ilmaisuja alleviivaamalla niitä eri värisillä värikynillä. Seuraavaksi aineisto ryhmitellään ja siitä etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään yhteisiksi luokiksi ja luokat nimetään. Pelkistettyjä ilmauksia yhdistetään ja näin muodostetaan alaluokkia. Lopulta alaluokat yhdistetään ja näistä muodostetaan yläluokat, jonka pohjalta voidaan muodostaa kokoavia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Muodostin itse luokkia alleviivaamastani materiaalista kirjoittamalla löytämäni ilmaisut erilliselle paperille ja yhdistelemällä näistä suurempia kokonaisuuksia, kunnes koin, ettei aineistostani ole enää löydettävissä lisää luokkia ja olin yhdistänyt kaikki luokat, joiden katsoin kuvaavan samaa asiaa.

Avovastaus-kohtiin ei ollut pakko vastata, jotta kyselyn sai tallennettua, joten osa vastaajista jätti vastaamatta yhteen tai useampaan kysymykseen. Osa annetuista vastauksista oli hyvin pitkiä ja lyhimmat vain yhden sanan mittaisia. Koska käsittelin kysymyksiin annetut vastaukset kokonaisuuksina, ei ole oleellista tietää, kuinka monta kohtaa on jätetty tyhjäksi. Osa vastaajista oli saattanut kirjoittaa hyvin pitkiä, asiaa laajasti käsitteleviä vastauksia ainoastaan yhteen avovastaus-kohtaan. Näin ollen oleellista analyysini tekemisen kannalta ei ollut se, onko vastaaja vastannut johonkin tiettyyn kysymykseen, vaan pikemminkin se, onko hän vastannut yhteenkään avovastaus-kohtaan tai pystyykö vastauksesta päättelemään mitään tutkimuskysymysteni kannalta arvokasta tietoa. Käsittelen tätä aihetta tarkemmin tutkielmani tuloslukuissa.

Haasteena avoimiin kysymyksiin annettujen vastausten kvalitatiivisessa analyysissä on annettujen vastausten lopullisuus. Kun aineisto kerätään esimerkiksi haastattelemalla tutkittavia, on haastattelijalla mahdollisuus käydä keskustelua haastateltavan kanssa väärinkäsitysten synnyn estämiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Kyselyyn vastanneet ovat vastanneet kysymyksiin valitsemallaan tavalla eikä minulla tutkijana ole jälkikäteen mahdollisuutta tarkentaa annettuja vastauksia suoraan vastaajalta. Kyselyyn on annettu ainakin muutama vastaus, joissa vaikuttaa, että vastaaja on epähuomiossa tai muuten jättänyt vastauksen kirjoittamisen kesken, koska jotkut lauseista saattavat loppua selkeästi kesken. Olen varma, että kyseessä ei voi olla tilan loppuminen kesken, koska toiset vastaajat ovat kirjoittaneet paljon pidempiä vastauksia onnistuneesti. Näiden vastauksen kesken jättäneiden vastaajien kohdalla minun on tutkijana vaikea olla varma siitä, mitä vastaaja on halunnut sanoa vastauksessaan.

Olen käyttänyt tutkielmassani aineistokatkelmia sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen analyysin yhteydessä. Olen kirjoittanut aineistokatkelmat pääasiassa niin kuin vastaaja on vastauksensa itse alun perin kirjoittanut, mutta olen myös korjannut joitain selkeitä kirjoitusvirheitä ajatellessani korjausten parantavan tekstin luettavuutta. Olen poistanut aineistokatkelmista joitain nimiä tai muita tunnistetietoja ja korvannut nämä muulla ilmaisulla, jonka olen sijoittanut hakasulkeisiin. Olen tehnyt aineistokatkelmiin merkinnän [---], mikäli olen poistanut katkelmasta jotain kokonaan. Aineistokatkelmien ohkeen olen kirjoittanut vain vastaajan iän.

4.4 Triangulaatio metodologisena valintana

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen suhdetta kuvataan tyypillisesti toisilleen vastakkaisina ja kvalitatiivisen tutkimuksen voidaan katsoa syntyneen kritiikkinä kvantitatiiviselle tutkimukselle (Tuomi & Sarajärvi 2009, 65). Tähtisen, Laakkosen ja Brobergin (2011, 11–12) mukaan tutkittavan ilmiön selittämisen ja ymmärtämisen ja näiden jäsentämisen ja tulkinnan tulisi olla tutkimuksen pää tavoitteita eikä liian tiukka sitoutuminen eri paradigmoihin ole aina tarkoituksenmukaista. Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tehtäessä on harvoin mahdollista löytää universaaleja lainalaisuuksia, kuten tavoitteena on perinteisessä positivistisessa ja luonnontieteellisessä tutkimuksessa. Metsämuurosen (2005, 25) mukaan tieteellinen tiedonhankinta ei voi koskaan olla täysin arvovapaata, vaan tutkijan käsitykset tiedosta ja todellisuudesta vaikuttavat väkisinkin saatuihin tuloksiin. Brymanin (2005) mukaan kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta pidettiin pitkään toisilleen vastakkaisina paradigmoina, johtuen epistemologisista ja ontologisista

eroavaisuuksista. Brymanin mukaan aiemmin oli mahdollista puhua jopa paradigmojen välisestä sodasta, mutta nyt rauha on kuitenkin saavutettu. Brymanin mukaan tutkimuksen, joka yhdistää kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä voidaan katsoa olevan asenteeltaan pragmaattista. Suhtaudun tutkimuksessani tiedon tuotantoon pragmaattisella tavalla ja yhdistän tutkimuksessani kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä.

Viinamäen (2007, 176) mukaan tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan perinteisesti validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden avulla. Validiteetti tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä asiaa, mitä sen on tarkoitus mitata. Validiteetti voi kärsiä esimerkiksi, jos tutkija ja tutkittava ovat ymmärtäneet jonkin termin eri tavalla tai mitattavat asiat on operationalisoitu huonosti. Reliabiliteetti taas tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän toistettavuuteen liittyvää luotettavuutta. Mikäli tutkimustulokset eivät ole toistettavissa, ne ovat olleet sattumanvaraisia eivätkä näin ollen välttämättä kerro mitään tutkittavasti aiheesta. Luotettavuuden käsitteestä ja sen arvioinnin mahdollisuuksista tosin voidaan olla montaa eri mieltä ja voidaan pohtia, millä tavalla luotettavuutta tulee arvioida kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä (Viinamäki 2007, 176; Eskola & Suoranta 1998, 51–52).

Käyttämällä useampia näkökulmia tutkimusta tehtäessä, saattaa tutkimuksen luotettavuus parantua. Tässä apuna voi toimia triangulaatio, joka tarkoittaa yksinkertaistettuna erilaisten menetelmien, aineistojen ja/tai teorioiden käyttöä samassa tutkimuksessa. Triangulaatiota voidaan käyttää myös siksi, että joskus yksittäisellä tutkimusmenetelmällä voi olla vaikea saada riittävän kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta. (Eskola & Suoranta 1998, 51–52; Viinamäki 2007, 175–177.) Triangulaatiota on neljää eri tyyppiä; aineisto-, tutkija-, teoria- ja menetelmätriangulaatio (Denzin 1978; ref. Eskola & Suoranta 1998, 51–53). Käytän omassa tutkimuksessani menetelmätriangulaatiota eli yhdistän kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä aineistoni analysoinnissa.

Päädyin käyttämään tutkimuksessani triangulaatiota, koska en onnistunut keräämään riittävän laajaa kvantitatiivista aineistoa. Jotta kaikkia tilastollisia menetelmiä olisi mahdollista käyttää aineiston analysoinnissa tulisi havaintoyksiköitä olla vähintään 100 kappaletta (Vilkkä 2007, 17). Omassa aineistossani havaintoyksiköitä on vain 76 kappaletta, joten päädyin täydentämään määrällistä analyysiäni laadullisella analyysillä. Kyselylomake sisälsi melko paljon avoimia kysymyksiä, joihin vastaajani olivat vastanneet osittain hyvinkin laajasti. Näin ollen sain kerättyä kyselylomakkeella myös melko laajan laadullisen aineiston, jota analysoimalla pystyin täydentämään määrällistä analyysiani.

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Ihmisoikeuksien voidaan katsoa muodostavan ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavilla tulee olla riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteista, menetelmistä ja riskeistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Kuulan (2011) mukaan sähköisesti tuotettu tutkimusaineisto ei juurikaan eroa perinteisemmillä tavoilla kerätystä aineistosta tutkimusetiikan ja tietosuojan suhteen. Internetin käyttö tutkimusaineiston keruuvälineenä on melko selkeää tutkimusetiikan ja tietosuojan kannalta, mikäli tutkittavat voivat vapaaehtoisesti päättää, mitä tietojaan he haluavat antaa tutkimuksen käyttöön. (Kuula 2011, 175–176.) Koska keräsin kyselyni internet-kyselyn avulla, jokainen vastaaja sai päättää tutkimukseeni osallistumisesta omassa rauhassaan ilman tutkijan läsnäoloa.

Kuulan (2011) mukaan tutkijalla ei ole oikeutta luovuttaa tutkimusta tehdessään saamiaan tietoja viranomaisille eikä tietoja näin ollen voida käyttää tutkittavia koskevia päätöksiä tehtäessä (Kuula 2011, 93–95). En osaa sanoa, kuinka moni sai tiedon kyselylomakkeesta viranomaisen, kuten lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kautta, mutta pyrin joka tapauksessa saatekirjeessäni painottamaan sitä, ettei kyselyyn vastaaminen vaikuta heidän lapsensa lastensuojelun asiakkuuteen. Koska jotkut saattavat pitää lastensuojelun asiakkuuteen joutumista negatiivisena asiana, käsittelee tutkimukseni arkaa aihetta. Olen pyrkinyt ottamaan tämän muutenkin huomioon tutkimustani tehdessäni.

Sosiaalityön tutkimusta tehtäessä tutkitaan usein tutkittaville hyvin arkoja aiheita, joten tutkijan on otettava huomioon, että asioista kertominen saattaa aiheuttaa tutkittavalle psykologista stressiä. Tehtäessä tutkimusta sosiaalityön kentällä on myös otettava huomioon, että sosiaalityön tutkimuksessa ei voida useinkaan tehdä puhtaasti löytöjä, vaan tutkimuksen teko voi usein vaikuttaa tutkittaviin itsessään. (Smith 2009, 20–21; 115–116.) Tutkimukseni käsittelee herkkiä, perheiden yksityiselämään kuuluvia asioita. Osa vastaajista antoi kyselylomakkeen lopussa palautetta siitä, miten he kokivat kokemistaan asioista kertomisen helpottavana. Osa vastaajista kuvasi myös kyselyyn vastaamisen aikana heränneitä ärtymyksen tunteita, kun he pohtivat tutkimuksen aiheita. Nämä seikat on otettava huomioon myös tutkimustani lukiessa.

Henkilötiedot voidaan jakaa suoriin ja epäsuoriin tunnistetietoihin (Kuula 2011, 81). Vaikka kyselyyn oli mahdollista vastata täysin nimettömästi, keräsin kuitenkin kyselyn yhteydessä myös vastaajien yhteystiedot mahdollisten haastattelujen suorittamista varten. Vaikka en lopulta päätenytkään

tekemään haastatteluja, jäi aineistoon kuitenkin suuri määrä ihmisten yhteystietoja, jotka ovat suoria tunnistetietoja. Olen pyrkinyt anonymisoimaan vastaajien antamat vastaukset tutkielmaani kirjoittaessani niin, ettei tutkittaviani ole mahdollista tunnistaa esimerkiksi lainauksista. Olen jättänyt aineistokatkelmien yhteyteen vain vastaajieni iän. Jotkut vastaajista ovat kirjoittaneet vastauksiinsa eri kuntien ja työntekijöiden nimiä ja suojatakseni vastaajia, olen jättänyt kaikki paikan- ja henkilöiden nimet pois tutkielmastani.

Olen pyrkinyt huolellisuuteen aineistoni säilyttämisessä ja käsittelyssä varmistaen näin, ettei ulkopuolisilla ole mahdollisuutta tarkastella aineistoani. Olen säilyttänyt aineistoani tietokoneella, jossa on toimiva virustorjunta eikä ulkopuolisilla ole pääsyä koneelle. Suorittaessani aineistonkeruutani, olivat minun sekä ohjaajani yhteystiedot esillä monessa paikassa, jotta tutkittavat voivat kääntyä puoleeni, mikäli heillä olisi kysyttävää tutkimuksestani. Näin pyrin varmistamaan, että jokaisella vastaajalla on mahdollisuus saada lisätietoja tutkimuksestani, koska internet-kyselyä tehtäessä en ollut muuten suorassa kontaktissa vastaajieni kanssa.

4.6 Aineiston kuvailu

Aineistoni koostuu 76 kyselyyn vastanneen eronneen isän vastauksista. Taulukosta 1 on nähtävissä kyselyyn vastanneiden taustatietoja. Luokittelin vastaajat siviilisäädyn perusteella kolmeen luokkaan. Ensimmäisen luokkaan kuuluvat naimattomat, joita on 19,7 prosenttia vastaajista. Toiseen luokkaan kuuluvat avoliitossa, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat vastaajat, joita on 32,9 prosenttia vastaajista. Kolmanteen luokkaan taas kuuluvat eronneet, asumuserossa olevat ja lesket, joita on 47,4 prosenttia vastaajista. Tutkimukseni käsittelee eronneita isiä, mutta koska monet isistä ovat voineet mennä uudestaan naimisiin tai aloittaa uuden parisuhteen tai he eivät alun perinkään ole olleet naimisissa lapsensa äidin kanssa, en pidä ongelmallisena sitä, että vastaajista moni raportoi olevansa muuta kuin eronnut.

Vastaajien iän keskiarvo on 48,28 vuotta ja mediaani 48 vuotta nuorimman vastaajan ollessa 28-vuotias ja vanhimman 67-vuotias. Luokittelin vastaajat iän perusteella neljään luokkaan: alle 40-vuotiaat, 40–49-vuotiaat, 50–59-vuotiaat ja yli 60-vuotiaat. Vastaajista selkeästi suurin osa eli 76,3 prosenttia sijoittui kahteen keskimmaiseen luokkaan. En selvittänyt sitä, kuinka vanhoja vastaajien lapset ovat, joten on mahdotonta sanoa mitään esimerkiksi siitä, kuinka vanhoja miehet ovat olleet heidän ensimmäisen lapsensa syntyessä. Suomalaiset miehet saavat ensimmäisen lapsensa keskimäärin noin 31-vuotiaana (Isäksi ja... 2015). Koska ensimmäisen lapsensa saavat miehet ovat keskimäärin yli 30-vuotiaita, on ymmärrettävää, että aineiston isät ovat pääasiassa yli 40-vuotiaita.

Kyselyyn vastanneista 43,5 prosenttia on suorittanut keskiasteen tutkinnon ja 55,3 prosenttia on suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Vastaajat olivat hieman korkeammin koulutettuja kuin muu väestö. Esimerkiksi vuonna 2015 kaikista suomalaisista 40–44-vuotiaista 45,7 prosenttia ja 45–49-vuotiaista 43,1 prosenttia oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon (40–44-vuotiaat korkeimmin... 2016).

Huomasin vastauksia analysoidessani, etten ollut huomannut laittaa yhdeksi vastausvaihtoehdoksi yrittäjyyttä. Tästä syystä moni *muu*-vaihtoehdon valinneista oli tarkentanut olevansa yksityisyrittäjä. Luokittelin nämä vastaajat työssäkäyviin koko- ja osa-aikatyössä käyvien lisäksi ja loput työelämän ulkopuolella oleviin. Näin luokiteltuna 75,0 prosenttia vastaajista oli työelämässä ja 25,0 prosenttia työelämän ulkopuolella. Kyselyssä ei kysytty, missä päin Suomea vastaajat asuvat, mutta asuinpaikan koko selvitettiin. Vastaajista 85,5 prosenttia ilmoitti asuvansa kaupungissa ja 14,5 prosenttia kaupungin ulkopuolella.

Taulukko 1: Vastaajien taustatiedot

N=76		n	%
Siviilisääty			
	Naimaton	15	19,7
	Avoliitossa/rekisteröidyssä parisuhteessa	13	17,1
	Avoliitossa	12	15,8
	Eronnut	34	44,7
	Asumuserossa	1	1,3
	Leski	1	1,3
Ikäluokka			
	alle 40-vuotiaat	11	14,5
	40–49-vuotiaat	30	39,5
	50–59-vuotiaat	28	36,8
	yli 60-vuotiaat	7	9,2
Koulutustausta			
	Peruskoulu/kansakoulu	1	1,3
	Ammatillinen koulutus	26	34,2
	Lukio/ylioppilas	7	9,2
	Alempi korkeakoulututkinto	22	28,9
	Ylempi korkeakoulututkinto	20	26,3
Nykytilanne			
	Kokopäivätyössä	45	59,2
	Osa-aikatyössä	5	6,6
	Eläkkeellä	4	5,3
	Opiskelija	2	2,6
	Sairaslomalla/kuntoutustuella	2	2,6
	Työtön	10	13,2
	Muu	8	10,5
Asuinpaikka			
	Yli 100 000 asukkaan kaupungissa	30	39,5
	30 000 – 100 000 asukkaan kaupungissa	22	28,9
	Alle 30 000 asukkaan kaupungissa	13	17,1
	Maaseudun asutuskeskuksessa tai taajamassa	7	9,2
	Harvaan asutulla maaseudulla	4	5,3

Taulukosta 2 on nähtävissä vastaajien lapsia koskevia tietoja. Vastaajilla on keskimäärin 2,26 lasta mediaanin ollessa kaksi. Lasten lukumäärät vaihtelivat yhdestä lapsesta kuuteen lapseen. Huomionarvoista on, että vastaajista 76,3 prosenttia asuivat taloudessa, jossa ei ollut pääasiallisesti yhtään lasta ja vain 7,9 prosentilla vastaajista kaikki heidän lapsensa asuivat heidän kanssaan pääasiassa samassa osoitteessa. Suurin osa isistä on siis selkeästi tapaajavanhempia lasten asuessa pääasiallisesti toisessa osoitteessa. Osa vastaajista kuvasi lapsen asuvan kummankin vanhemman luona noin puolet ajastaan. Lapsella on joka tapauksessa oltava yksi virallinen osoite. On siis mahdollista, että osan lapset asuvat puolet ajasta isän ja puolet äidin luona, mutta lapsen osoite on äidin luona.

Taulukko 2: Lapsia koskevat tiedot

N=85	n	%
Lasten määrä		
Yksi lapsi	20	26,3
Kaksi lasta	30	39,5
Kolme lasta	17	22,4
Neljä lasta tai enemmän	9	11,8
Samassa osoitteessa asuvat lapset		
Kaikki lapset eri osoitteessa	58	76,3
Yksi lapsi samassa osoitteessa	8	10,5
Kaksi lasta samassa osoitteessa	9	11,8
Neljä lasta samassa osoitteessa	1	1,3
Vastaajat, joiden lapsista yksikään ei asu eri osoitteessa		
Ei yhtään lasta eri osoitteessa	6	7,9
Yksi tai useampi lapsi eri osoitteessa	70	92,1
Huoltajuus		
Lasten huoltaja	52	68,4
Ei lasten huoltaja	24	31,6

Taulukosta 3 on nähtävissä vastaajien lasten lastensuojelun asiakkuuteen liittyviä tietoja. Huomionarvoista on, että 56,6 prosenttia vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon *en osaa sanoa*. Tähän on saattanut vaikuttaa moni tekijä. On mahdollista, että lastensuojelun kenttä on vastaajille sen verran epäselvä, että he eivät ole tiedäneet, mitä eri asiakkuudet tarkoittavat. Termit ovat työntekijöillä yleisesti käytössä, mutta on mahdollista, että nämä termit ovat jääneet asiakkaille hyvin epäselviksi. On myös mahdollista, että vastaajat eivät todellakaan tiedä, minkä tyyppinen asiakkuus heidän lapsellaan on. Vastauksiin on saattanut vaikuttaa myös se, että vastausvaihtoehtojen joukossa ei ollut vaihtoehtoa *asiakkuus on jo päättynyt*. Lisäksi on mahdollista, että kaikki vastaajat eivät ole ymmärtäneet kyselyni koskevan juuri lastensuojelua, vaan he ovat saattaneet esimerkiksi vastata koskien esimerkiksi lastenvalvojan työskentelyä.

Taulukko 3: Lapsen asiakkuus

N=76	n	%
Avohuollon asiakkuus	19	25,0
Jälkihuollon asiakkuus	3	3,9
Käynnissä on palvelutarpeen arviointi / lastensuojelutarpeen arviointi	11	14,5
En osaa sanoa	43	56,6

5 ERONNEIDEN ISIEN KOKEMUKSET ISYYDESTÄ

Tässä luvussa esittelen tutkimustulokset ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Tämän luvun tulokset perustuvat kyselyn isyyttä käsittelevien avovastausten laadulliseen analyysiin. Käsittelin jokaisen eronneen isän antamat vastaukset isyyttä koskeviin kysymyksiin *Kuinka paljon aikaa vietät lapseni kanssa?*, *Minkälaisia asioita teet lapsesi kanssa?* ja *Millainen isä koet olevasi?* yhtenä kokonaisuutena. Luokittelin isyyttä koskevat vastaukset kahteen luokkaan, joista toinen koski isyyttä suhteessa lapseen ja toinen isyyttä omana kokemuksena. Isyys suhteessa lapseen jakautui kahteen alaluokkaan, jotka ovat tavallista arkea korostava isä ja toiminnallinen isä. Isyys omana kokemuksena taas jakautui kolmeen alaluokkaan, jotka ovat hellä ja rakastava isä, kasvattaja- ja opettajaisä sekä ulkopuolelle jätetty isä.

5.1 Isyys suhteessa lapseen

Löysin aineistosta kaksi isyyttä suhteessa lapseen käsittelevää alaluokkaa, jotka ovat tavallista arkea korostava isä ja toiminnallinen isä. Löytämäni alaluokat eivät olleet aineistossa toisistaan irrallaan, vaan monen isän vastauksesta löytyi molempia merkityksiä. Kaikki isistä eivät myöskään olleet lainkaan kuvanneet, minkälaisia asioita he tekevät lapsensa kanssa. Monet niistä isistä, jotka eivät olleet kuvanneet lainkaan lasten kanssa toimimista, olivat isiä, jotka luokittelin isyys omana kokemuksena luokittelussa ulkopuolelle jätettyihin isiin. Uskon monen näistä isistä jättäneen kuvaamatta toimintaa lastensa kanssa, koska he eivät todellisuudessa tavanneet lapsiaan juuri lainkaan. Jotkut isistä taas olivat kuvanneet sitä, minkälaisia asioita he olivat tehneet lapsensa kanssa silloin, kun he olivat vielä tavanneet lastaan tai asuneet äidin ja lasten kanssa yhdessä perheenä.

5.1.1 Tavallista arkea elävä isä

Monet eronneista isistä kuvasivat elävänsä lastensa kanssa tavallista arkea. Nämä isät kuvasivat vastauksissaan tekevänsä lasten kanssa lasten elämään kuuluvia tavallisia asioita, kuten esimerkiksi leikkiminen, koulutehtävissä auttaminen, ruuan laitto, pelaaminen ja ulkoilu. Monet isistä olivat vastanneet ainoastaan lyhyesti, että lapset ovat osa heidän perheensä arkea.

”Kaiken tämän lisäksi pojat osallistuvat perheemme normaaleihin arkirutiineihin.” Isä 43v.
”Normaaliala perhe-elämää.” Isä 48v.

Jotkut isistä kuvasivat myös huolehtivansa lastensa perustarpeiden hoidosta. Vaikka esimerkin isä kuvaa myös erityisempien asioiden tekemistä, kuten elokuvissa käymistä ja metsäretkien tekemistä, voi vastauksesta kuitenkin lukea, että isä huolehtii lasten hoitamisesta.

”Kaikkea maan ja taivaan väliltä. Perustarpeiden ja huoltamisen lisäksi ulkoilemme, teemme metsäretkiä, leikimme ulkona ja sisällä paljon. Käymme leffassa, leivomme, laulamme, piirrämme. Käymme uimassa. Hoidamme hevosta. Olemme.” Isä 53v.

En selvittänyt kyselyssä, minkä ikäisiä vastaajien lapset ovat, joten vastausten perusteella ei ole mahdollista ottaa kantaa siihen, tekevätkö isät erilaisia asioita eri ikäisten lasten kanssa. Oletettavasti ne isät, jotka kuvasivat enemmän lapsista huolehtimista, kuten syöttämistä ja pukemista, ovat todennäköisemmin kuitenkin pienempien lasten isä kuin isät, jotka kuvasivat enemmän esimerkiksi yhteisiä ruuanlaittohetkiä.

Monet aineiston eronneista isistä olivat etäisiä eli heidän lapsensa asuvat suurimman osan ajasta äitinsä kanssa. Tästä huolimatta isät kuvasivat kuitenkin tekevänsä lastensa kanssa hyvin tavallisia asioita silloin kun he tapaavat heitä. Lapsen kanssa pääasiallisesti eri osoitteessa asuminen ei siis välttämättä tarkoittanut, että isät eivät olisi korostaneet vastauksissaan tavallisia, arkisia asioita lapsen kanssa toimiessaan. Monet isistä toivoivat myös voivansa elää enemmän tavallista arkea lapsena kanssa, jos tähän annettaisiin mahdollisuus.

”Vietämme normaalia arkea, silloin harvoin kun tapaamme.” Isä 46v.

”Perusasioita – leikkiä ja lepoa – normaali elämää, joskin enimmäkseen lomailua yhdessä.” Isä 46v.

Aineistossani esiintyi myös kritiikkiä etäisyyteen joskus kohdistuvia odotuksia kohtaan. Etäisyyden saatetaan odottaa esimerkiksi vievän lapsiaan erilaisiin aktiviteetteihin tapaamisten aikana. Tällaista isyyttä on kuvattu joskus puuhamaaisuudeksi (esim. Hokkanen 2005). Seuraavan aineistokatkelman isä kuvaa vieneensä aiemmin lapsiaan erilaisiin maksullisiin huvituksiin, mutta tajuttuaan, että isän roolin tulee olla muutakin, hän päätti itse alkaa tekemään lastensa kanssa tavallisia arkisia asioita.

”Jos ja kun saan tavata lastani, teemme aivan normaaleja asioita. Teemme ruokaa, pihatöitä, pelailemme niin ulkona kuin sisätiloissa, sylittelemme ja juttelemme mahdollisimman paljon. Aiemmin olin hoplop, huvipuisto, ravintolaisä, kun tajusin että isän rooli ei voi olla pelkästään maksullista hupia jota lapsen äiti vaatii tekemään.” Isä 46v.

Eerola (2015a, 417; 2015b, 46–47) havaitsi tutkiessaan isyyden merkityksiä, että isät korostivat

vastuulliseen isyyteen liittyvän runsaasti lapsen hoivaa ja hoitamista. Miehet pitivät lapsen hoivaan ja hoitoon osallistumista oleellisena osana vanhemmuutta. Eerolan löytämissä narratiiveissa korostui isän aloitteellisuus hoivaan osallistumiseen eikä sen katsottu johtuvan ulkopuolelta tulevasta paineesta. Lapsiaan hoitava ja perheen arjessa läsnä olevan isän voidaan katsoa edustavan 2010-luvun kulttuurista valtavirtaa. Koen aineistoni löytämäni tavallista arkea elävän isän merkityksen edustavan juuri tätä Eerolan kuvaaman kaltaista isyyttä.

Myös Plihtarin (2010, 81) tutkimat etä-isät kertoivat tekevänsä lastensa kanssa samankaltaisia asioita vanhempien eron jälkeen kuin ennen eroa, vaikka yhteisen ajan vähyys rajoittikin tapaamisia. Jos isä tapaa lastaan vain viikonloppuisin, yhdessä vietetty aika jää väistämättä vähäiseksi ja tämä määrittää helposti sitä, mitä yhdessä on mahdollista tehdä. Vähäiseksi jäävä yhteinen aika voi määrittää myös vanhemmuuden kokemusta ja isän ja lapsen välistä suhdetta. (Hokkanen 2005, 110.)

5.1.2 Toiminnallinen isä

Tavallisen arjen elämisen lisäksi tai sen sijaan osa eronneista isistä kuvasi tekevänsä lapsensa kanssa paljon toiminnallisia asioita. Monet isät kuvasivat harrastavansa erilaisia urheilulajeja lastensa kanssa. Myös muunlaista toiminnallista tekemistä harrastettiin, kuten elokuvissa käymistä. Kaikki yhteinen tekeminen lapsen kanssa ei välttämättä ollut mitenkään kovin erikoista, vaan monet isistä kuvasivat esimerkiksi pelaavansa tai lukevansa kirjoja lapsensa kanssa. Tulkitsin nämä kuitenkin toiminnalliseksi isyydeksi, koska pääasia tekemisestä oli kuitenkin aktiivista eikä vastauksissa korostunut pelkkä arjen eläminen.

”Käymme leffassa, syömässä tai vien parturiin tms.” Isä 51v.

”Leikimme, pelaamme, harrastamme yhteisiä asioita, musisoimme, ulkoilemme, leivomme ja teemme ruokaa yhdessä, kyläilemme ja matkustelemme, teemme retkiä, käymme teatterissa ja tapahtumissa. Luemme paljon, nyt on projektina tehdä yhdessä elokuva; lapset siis tekevät, minä avusta käytännön asioissa.” Isä 55v.

Monet etäisistä tapaavat lapsiaan pääasiassa viikonloppuisin, joten tavalliseen arkeen kiinnipääseminen voi olla hankalaa. Myös omassa aineistossani osa eronneista isistä kuvasi, kuinka hän ei pääse lapsensa arkeen käsiksi, koska tapaavat tätä vain viikonloppuisin. Tämä ei useinkaan ollut isän toive, vaan isät olisivat halunneet tavata lastaan nykyistä enemmän.

”Luen, urheilen ja leikin... siis viikonloppuisin. Arki puuttuu.” Isä 39v.

”Koska tapaamiset ovat vkl tai loman ajan tapaamisia niin arkeen en pääse käsiksi. Nykyään paljon liikuntaa, jääkiekkoa, salibandya sekä jalkapalloa sekä kesäisin kalastusta, pyöräilyä ja yhdessä pelaamista muutenkin (afrikantähti, pöytäjäähkiekko, korona, pleikkari jne). Yhteinen juttu on jääkiekko monella eri tasolla.” Isä 45v.

Jotkut eronneista isistä kertoivat olevansa vanhemmista se, joka vie lasta erilaisiin aktiviteetteihin. Isät saattoivat kirjoittaa pitkiä listauksia kaikista niistä erilaisista paikoista ja aktiviteeteista, joihin he ovat vieneet lapsensa tai haluaisivat viedä lapsensa.

”Käymme aktiviteeteissa: sambatunnilla, uimahallissa, Linnanmäellä, Korkeasaarella, kotieläinpuistossa, rautatiemuseossa, ratikkamuseossa, tekniikan museossa, Heurekassa, elokuvissa, sisäleikkipuistossa.” Isä 55v.

Muutama isistä käytti äitiä esimerkkinä vanhemmasta, joka ei vietä juuri ns. laatuaikaa lapsen kanssa, vaan lähinnä on samassa tilassa, mutta uppoutuneensa omaan maailmaansa. Seuraavissa aineistokatkelmassa isät vertaavat omaa toimintaansa äidin vanhemmuuteen.

”Ulkoilemme, urheilemme, käymme kulttuuririennoissa jne, toisin kuin äiti, joka lapsen kertoman mukaan maksaa alituisen laskuja tietokoneella ---”. Isä 47v.

”minä olen meistä vanhemmista se joka vie teatteriin uimaan sirkukseen tivoliin lasten risteilylle yms. lapseni äiti ei ole tehnyt mitään muuta kuin korkeintaan vie lapset leikkipuistoon” Isä 46v.

Hokkanen (2005, 110–113) on tutkinut vanhemmuutta eron jälkeen ja hänen mukaansa toiminnallinen tekeminen yhdessäolon muotona näyttäytyy (etä)isätapaisena. Hokkasen mukaan toiminnallisuus ja tekeminen on muutenkin perinteisesti ollut ainakin mielikuvissa enemmän miehistä. Myös Tuomen (2008, 76) tutkimista etäisistä osa pyrki täyttämään lapsen tapaamiset erilaisella toiminnalla. Isät halusivat tehdä tapaamisella lapsen kanssa jotain arkipäivästä poikkeavaa.

5.2 Isyys omana kokemuksena

Löysin aineistostani kolme isyyttä omana kokemuksena käsittelevää alaluokkaa hellä ja rakastava isä, kasvattaja- ja opettajaisä sekä pettynyt ja ulkopuolelle jätetty isä. Isyyttä omana kokemuksena käsittelevät alaluokat eivät myöskään ilmenneet aineistossani toisistaan irrallisina, vaan monien isien vastaus sopi useampaan eri merkitykseen. Suurin osa vastaajista kertoi vastauksessaan olevansa yksinkertaisesti hyvä isä. Osa isistä jatkoi vastaustaan pohtimalla omaa isyyttään hyvin laajasti, toisten jättäessä vastaukset hyvin lyhyiksi.

5.2.1 Hellä ja rakastava isä

Huomattava osa aineistoni isistä kertoi vastauksissaan lapsistaan rakkaudentäyteisesti korostaen esimerkiksi huolehtivaisuutta ja läsnäoloa. Vertaan löytämäni hellän ja rakastavan isän merkitystä isyyden muutoksen myötä syntyneeseen ns. hoivaisyyteen (Eerola 2015a; Huttunen 2001). Hoivaisyyden perustana on jaettu vanhemmuus, jolloin vanhemmuus nähdään hoivatyönä, joka on mahdollista jakaa vanhempien kesken. Vanhemmilla ei ole molemmilla erillisiä rooleja vanhempina, vaan kumpikin vanhemmista voi tehdä ainakin lähes kaiken sen, mitä lapsen hoito vaatii. Myös vastuun jakaminen vanhempien kesken on oleellinen osa hoivaisyyttä. (Huttunen 2001, 174.)

Seuraavista aineistokatkelmista ilmenee, kuinka aineistoni eronneet isät kuvasivat omaa vanhemmuuttaan painottaen tulkintani mukaan lapsiaan kohtaan tuntemiaan lämpimiä tunteita.

”En ole todellakaan täydellinen, enkä varmasti maailman paras esimerkki, mutta omalle lapselleni yritän olla maailman paras isä, koska jokainen vanhempi, isä tai äiti, on omalle lapselleen maailman paras.” Isä 39v.

”Haluan antaa pojalleni sen rakkauden kuin voin vain antaa, ihanin asia elämässä on kun pienimies sanoo nukkumaan mennessä että ota minua kädestä kiinni.” Isä 45v.

Isyyden muutostarinan mukaan isyys on pehmentynyt ja perheenelättäjäisyydestä on siirrytty hoivaavaan isyyteen, jota voidaan kutsua myös osallistuvaksi isyydeksi (Kolehmainen 2004, 89). Huttusen määrittelemä vahvistuva isyys eteni ensin avustavan isyyden kautta osallistuvaan ja hoivaavaan isyyteen. Siinä missä avustava isä auttoi äitiä lähinnä äidin pyynnöstä, osallistuva isä sitoutuu vanhemmuuteen syvemmin ja ottaa vastuuta monissa lapseen liittyvissä asioissa. (Huttunen 2001, 164–170.) Osallistuva isä edustaa pehmeämpää, hoivaavampaa maskuliinisuutta ja hän osallistuu aiempaa enemmän kotitöihin ja lasten hoitoon äidin rinnalla (Huttunen 2001, 163; Kolehmainen 2004, 89).

Osa aineistoni eronneista isistä painotti vastauksissaan vastuunkantoa ja sitä, miten he uhraavat paljon asioita lapsensa parhaan eteen. Isät kertoivat ottavansa vastuuta lapsistaan. Isät kuvasivat myös sitä, miten he pyrkivät olemaan mahdollisimman paljon lastensa käytettävissä riippumatta siitä, kuinka kiireisiä he kokevat olevansa. Isät korostivat läsnä olemisen merkitystä vanhemmuudessa.

”Vaikka minulla on paljon töitä, saa lapset aina ’häiritä’ minua.” Isä 51v.

”Olen sellainen isä mitä isien ja vanhempien kuuluu olla. Ottaa vastuu lapsistaan.” Isä 53v.

Eerolan (2015b, 47) mukaan hoivaaminen, huolehtiminen ja rakastaminen on ominaisuuksina jo pitkään yhdistetty lähes itsestään selvästi äitiyteen. Eerola havaitsi kuitenkin tutkimuksessaan, että modernit isät vaikuttavat kuitenkin enenevässä määrin yhdistävän näitä perinteisesti äitiyteen liitettyjä ominaisuuksia myös hyvään ja vastuulliseen isyyteen. Isältä ei välttämättä voida katsoa puuttuvan mitään sellaisia ominaisuuksia, jotka löytyvät äidiltä (Hokkanen 2005, 127; Vuori 2001, 357).

5.2.2 Kasvattaja- ja opettajaisä

Osa aineistoni eronneista isistä korosti vastauksissaan pyrkivänsä opettamaan lapselleen erilaisia asioita ja toimivansa tälle esimerkkinä. Osa isistä kuvasi opettavansa käytännön asioita, kun taas toiset kuvasivat lapsen yleisempää kasvattamista kohti aikuisuutta. Osa aineistoni isistä kuvasi pyrkivänsä kasvattamaan lapsistaan hyviä kansalaisia ja pyrkivänsä opettamaan heille elämässä tarvittavia taitoja kuten toisten kunnioittaminen ja velvollisuuksien hoitaminen.

”Yritän omalla esimerkilläni näyttää, kuinka asioita ja velvollisuuksia on hyvä suorittaa positiivisella tavalla.” Isä 39v.

”Isänä pyrin olemaan oikeudenmukainen. Ja kasvatan lapsiani toisten kunnioittamiseen enkä puhu äidin asioita lasten kuullen.” Isä 42v.

”Kasvattajana pitkäjänteinen. Koetan opettaa häntä oman esimerkin ja leikin avulla oppimaan käyttäytymistä ja erilaisia käytännön taitoja. Luulen, että olen tässä iässä kypsempi ja huomioon ottavampi ja rauhallisempi vanhempi, kuin mitä olisin ollut esim 20-30 vuotiaana.” Isä 54v.

Eerola (2014, 318–319) löysi tutkimuksessaan kolme narratiivista teemaa, jotka käsittelivät isän vastuita. Nämä teemat olivat hoivaaminen, elättäminen ja kasvattaminen. Eerolan tutkimat isät painottivat lasten kasvattamisen tärkeyttä ja kasvattaminen tuli sitä oleellisemmaksi, mitä vanhemmaksi lapset kasvoivat. Isien haastattelupuheesta oli löydettävissä vihjeitä siitä, että heidän näkemyksensä mukaan lasten kasvattaminen kuului juuri isän vastuulle. Isät korostivat erityisesti lasten moraalista kasvattamista eli siitä huolehtimista, että lapsista kasvaa kunnon kansalaisia.

Jotkut isistä taas korostivat vastauksissaan pikemminkin käytännöllisempien asioiden opettamista lapselle moraalisten oppituntien sijasta. Isät kertoivat esimerkiksi erilaisten harrastusten ja muiden toimintojen opettamista lapsilleen. Lasten harrastuksiin osallistuminen nousi aineistossani tärkeäksi isän ja lapsen yhteiseksi tekemiseksi ja monet kuvasivat harrastuksista kertoessaan myös opettamista.

”Ulkoilua ja eri harrastuksia opetellaan.” Isä 57v.

”Lisäksi olen opettanut matkoillamme suomessa maantietoa ja historiaa.” Isä 45v.

Monet isistä korostivat vastauksissaan myös reiluutta ja oikeudenmukaisuutta, jonka luokittelin kuuluvaksi kasvattaja- ja opettajaisyyden osaksi. Isät kuvasivat sitä, miten he pyrkivät olemaan lapsilleen reiluja. Jotkut isistä kertoivat toivovansa, että he ovat onnistuneet luomaan lapsilleen turvallisen ilmapiirin, jotta lapset uskaltavat keskustella heidän kanssaan kaikista elämässä eteen tulevista asioista.

”Toivottavasti reilu ja tasapuolinen, turvallinen isä jolle uskaltaa kertoa hyviä ja huonoja asioita.” Isä 52v

”Vähintään hyvä: rajoja ja rakkautta, turvallisuutta ja luottamusta.” Isä 39v.

Huttunen (1999) on määritellyt perinteisenä pidetyn isyyden määrittelevän isän perheen pääksi, joka ei hoivaa lapsiaan. Perinteisen isän rooliin kuuluu perheen elannosta huolehtiminen ja rajojen asettaminen sekä kurinpitäjänä toiminen. Tulkintani mukaan kasvattaja- ja opettajaisät edustavat jossain määrin tätä perinteisenä pidettyä isyyttä.

5.2.3 Ulkopuolelle jätetty isä

Monet aineistoni eronneista isistä kuvasivat kokemuksiaan ulkopuolelle jäämisestä. Ulkopuolelle jääminen oli tapahtunut pääasiassa vanhempien eron jälkeen eikä se johtunut isän omasta valinnasta. Nämä isät olisivat toivoneet voivansa osallistua lastensa arkeen myös vanhempien eron jälkeen. Monet eronneista isistä kertoivat syyksi ulkopuolelle jäämiseen riitaisat välit lapsen äidin kanssa. Monet isistä kuvasivat lapsen äidin haitanneen isän yhteydenpitoa lapseen esimerkiksi estämällä tapaamisia tai käännättämällä lasta isää vastaan. Koska isien vastauksissa painottui ulkopuolelle jäämisessä nimenomaan sen tahdonvastaisuus, päätin nimetä merkityksen ulkopuolelle jätetyksi isäksi ulkopuolelle jääneen isän sijaan. Seuraavissa aineistokatkelmassa isät kuvaavat, miten lapsen äiti rajoittaa isän ja lapsen kanssakäymistä.

”ei anneta edes mahdollisuutta alaikäisen lapsen osalta. kolmen muun aikuisen lapsen kanssa tekemisissä virtuaalisesti ja muutenkin, asuvat jo eri puolella suomea.” Isä 48v.

”Mahdollisimman paljon sen puitteissa, mitä tapaamissopimus sallii (3yötä/10vrk). Enemmänkin voisin ja haluaisin nähdä, mutta lasten äiti haluaa noudattaa follo sopimusta pilkulleen ja yhtään ylimääräistä tuntia en saa nähdä lapsiani.” Isä 39v.

Vertaan löytämään ulkopuolelle jätetyn isän merkitystä Huttusen (2001, 158–161) määrittelemään ohenevan isyyden kehityssuuntaan niukka isyys. Huttusen mukaan niukkaa isyyttä esiintyy tilanteissa, joissa isä lähtee toteuttamaan isyyttään biologis-juridisesti, sosiaalisesti ja psykologisesti, mutta syystä tai toisesta yritys ei onnistu täysin ja ainakin psykologinen isyys jää vajaaksi. Tällaista isyyttä voi Huttusen mukaan esiintyä esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat eivät ole yhdessä lapsen syntyessä tai vanhemmat päätyvät eroon lapsen syntymän jälkeen. Syyllisen etsiminen on kuitenkin Huttusen mukaan usein tarpeetonta ja taustalla voi vaikuttaa monia eri tekijöitä.

Osa aineiston isistä on etäisiä, joiden tapaamiset lasten kanssa eivät onnistuneet syystä tai toisesta. Tapaamattomuus vaikuttaa isän kokemukseen läheisyydestä lapsen kanssa. Mikäli tapaamisia ei ole lainkaan tai niitä on vain harvoin, tapahtuu isän ja lapsen välisessä suhteessa etääntymistä. Etääntymisestä huolimatta isä voi kokea lapsen olevan hänelle emotionaalisesti hyvin läheinen ja isä voi ajatella lasta päivittäin. (Tuomi 2008, 109.)

Monet isistä kuvasivat ulkopuolelle jäämisen johtuvan joko äidin harjoittamasta huoltokiusaamisesta tai vieraannuttamisesta. Jotkut isistä kuvasivat äidin pyrkivän käyttämään lasta välineenä isän satuttamisessa eron jälkeen.

”Vieraannuttamisen johdosta, en ole tavannut tytärtäni puoleentoista vuoteen.” Isä 38v.

”En ollenkaan. Lapsi on kokonaan vieraannutettu minusta.” Isä 52v.

Edellisten aineistokatkelmien isät kuvaavat lapsen äidin harjoittaman vieraannuttamisen olleen syynä lapsen ja isän välien etääntymiseen. Kuvaan vieraannuttamista tarkemmin luvussa 6.3.

Jotkut isistä kertoivat tapaamattomuuden olleen lapsen oma päätös tai toive. Isät eivät välttämättä kokeneet päätöksen olleen todellisuudessa täysin lapsen oma, vaan isät kuvasivat lapsen tehneen päätöksen äidin harjoittaman vieraannuttamisen vuoksi.

”Liian vähän. Tapaamiset eivät toimineet ennen 16v:n ikää ja valitettavasti näen nuorempaa lastani liian harvoin. Tosin syynä taitaa olla nuoren oma päätös?” Isä 59v.

”Tämä [tapaamissopimus] toimi hyvin, mutta varsinkin nuorimmaiseni (tyttö) vähensi tapaamisia – syynä massiivinen vieraannuttaminen, jota jatkui oikeudenkäynnin jälkeen. Myös huoltokiusaamista oli massoittain. Poikaani, joka on vanhempi, tapaan sovituksi.” Isä 57v.

Ulkopuolelle jääneet isät kuvasivat runsaasti ulkopuolelle jäämiseen liittyviä negatiivisia

tuntemuksiaan. Isät ovat kokeneet ulkopuolelle jäämisen vaikuttaneen negatiivisesti heidän isyyteensä ja monet kuvasivat kärsineensä paljon henkisesti joutuessaan olemaan erossa lapsistaan. Jotkut isistä kuvasivat ”joutuneensa antamaan periksi”, koska kokivat, etteivät he eikä lapsi olisi enää kestäneet huoltoriidan pitkittämistä.

”Yleisesti koen epäonnistuneeni täysin isänä. Vaikka ymmärrän myös sen, että en ole itse tehnyt mitään väärää huoltajuusriitojen aikana, mutta syyllisyydentunteelle en voi mitään, etten saanut olla lapsen kanssa tekemisissä, joka on varmasti kärsinyt siitä.” Isä 29v.

”Äiti on esittänyt meistä (ja lapsi myötäillyt) täysin paikkansa pitämättömiä väitteitä mm. terveydenhuoltoon ja sosiaalityöntekijöille. Meillä ei ole voimia taistella ja selvittää enää jos tulee lisää. Tapaamalla lasta julkisilla paikoilla kotimme ulkopuolella, eliminoimme tällaisen riskin. Raakaa ja kauheaa, mutta jos vaihtoehtona on kotonamme [asuvien lasten] arki ja minun työkyky, on pakko tehdä valintoja.” Isä 51v.

”Olosuhteista ja vieraannuttamisesta johtuen on järkyttävä huomata kuinka pikku hiljaa ote lapsesta alkaa heikkenemään. On suuria vaikeuksia pidätellä tunteita sisällä kun lapsesta näkee kuinka vaikea tilanne on hänelle.” Isä 46v.

Lapsista erossa oleminen voi olla henkisesti raskasta isille (esim. Zanonin ym. 2014a; Tuomi 2008). Jos isä tapaa lastaan esimerkiksi joka toinen viikonloppu, voi isän arjessa olla runsaasti vaihtelevia ja mahdollisesti hyvin voimakkaita tunteita liittyen lasten tapaamisiin. Tapaamisen odottaminen voi jännittää ja tapaamisen alkuun voi liittyä iloa lasten jälleennäkemisestä. Tapaamisen lopussa taas pintaan voi nousta eroamiseen liittyvät suru sekä tapaamisten välillä isä voi kokea surua ja ikävää. Joillekin vanhemmista tämä jatkuva tunteiden vaihtelu voi käydä liian raskaaksi (Tuomi 2008, 78; Hokkanen 2005, 130; Huttunen 2001, 112).

Lapsiaan vähän tapaavien isien voidaan helposti katsoa toimivan näin, koska he eivät ole sitoutuneita lapsiinsa. Braver ja Griffin (2000, 251–254) tutkivat eronneita vanhempia ja he havaitsivat, että isän tapaamattomuuden taustalla voi vaikuttaa myös kaksi isästä riippumatonta tekijää eli äidin muutto kauas isästä ja tehdyt päätökset tapaamisista. Äidillä on paljon valtaa vaikuttaa siihen, kuinka usein isä voi tavata lasta. Braverin ja Griffinin tutkimista isistä kolmasosa kertoi, että äiti oli estänyt tapaamisia ja äideistä neljäsosa kertoi estäneensä joskus tapaamisen. Braver ja Griffin määrittelivät tutkimuksessaan isällisen vaikutusvallan tekijäksi, joka korreloi isien sitoutuneisuuden kanssa. Tämä vaikutusvalta tarkoittaa isän kokemusta mahdollisuudesta kontrolloida avioeroon liittyviä järjestelyjä ja lapsen kasvatukseen liittyviä asioita. Braverin ja Griffinin mukaan heidän tutkimansa isät maksoivat elatusmaksuja ja säilyivät emotionaalisesti sitoutuneina lapsiinsa, jos he kokivat

säilyttäneensä isällistä vaikutusvaltaansa. Jos isä kokee, ettei hän voi vaikuttaa esimerkiksi lapsen tapaamisiin, tämä voi aiheuttaa avuttomuuden tunteita (Tuomi 2008, 91).

6 ERONNEIDEN ISIEN KOKEMUKSET OSALLISUUDESTA LASTENSUOJELUN TYÖSKENTELYSSÄ

Esittelen tässä luvussa tutkimustulokset toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen. Tarkastelen molempia tutkimuskysymyksiä sekä määrällisen että laadullisen aineiston pohjalta. Analysointimenetelmänä olen käyttänyt triangulaatiota. Luku jakautuu kolmeen eri osaan, joista ensimmäisessä vastaan toiseen tutkimuskysymykseen, toisessa kolmanteen tutkimuskysymykseen ja kolmannessa käsittelen laadullisesta aineistosta esiin noussutta usein toistunutta lastensuojelun prosessiin ja käytäntöihin liittyntä kritiikkiä. Koen tämän teeman olevan oleellinen, kun pyritään ymmärtämään eronneiden isien kokemuksia työskentelystä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa ja eronneiden isien kokemuksia kuulluksi tulemisesta.

6.1 Työskentely sosiaalityöntekijän kanssa

Pohdittaessa yhteydenpitoa sosiaalityöntekijän kanssa on otettava huomioon, että yhteydenpidon määrään voivat vaikuttaa monet tekijät. Ensinnäkin on huomioitava, että kokemus yhteydenpidon määrästä on subjektiivinen eikä olemassa ole mitään sääntöä siitä, kuinka paljon sosiaalityöntekijän tulee olla yhteydessä kummankin vanhemman kanssa. Toisekseen on huomioitava, että mikäli isä ei ole lapsen huoltaja, kuten 31,6 prosenttia vastaajistani ilmoitti olevansa, sosiaalityöntekijän ei tarvitse työskennellä hänen kanssaan kuin tietyissä tilanteissa. Lapsen vanhempaa, joka ei ole hänen huoltajansa, on kuitenkin kuultava ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuollosta tai huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 42 §).

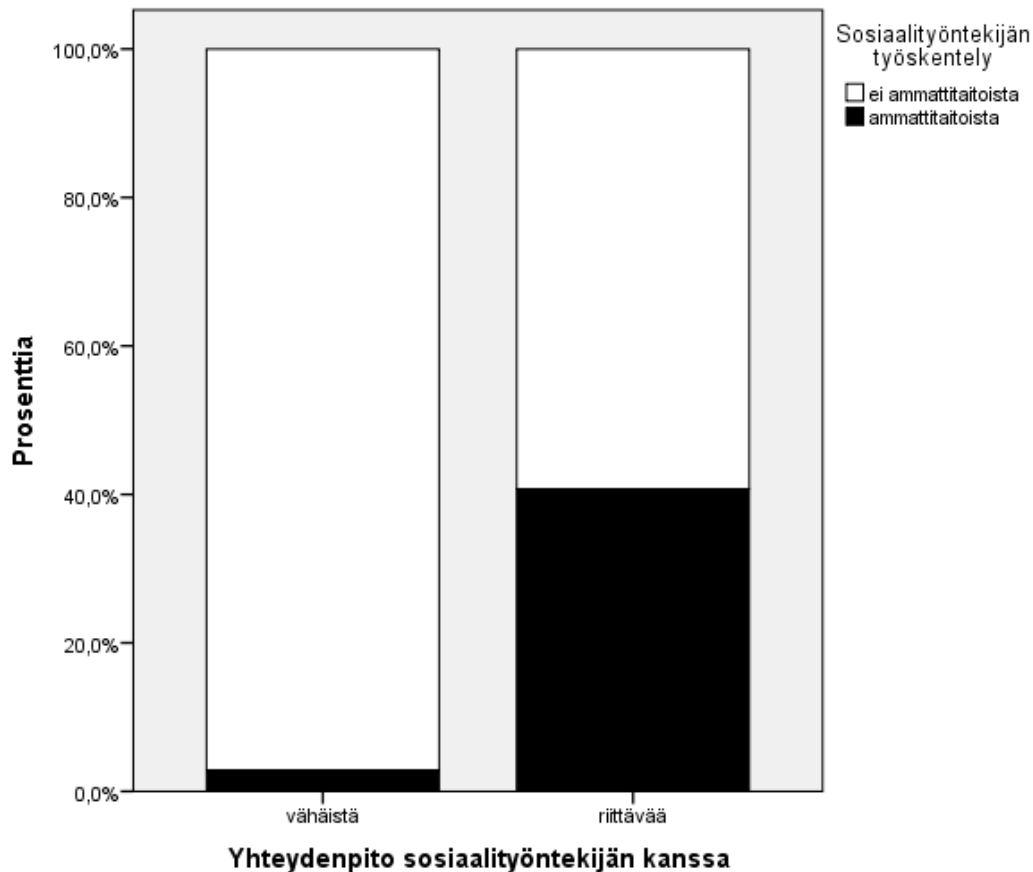
Tarkastelin isien kokemuksia yhteydenpidosta sosiaalityöntekijän kanssa muodostamani summamuuttujan avulla. Vastaajista 29,7 prosenttia oli kokenut yhteydenpidon olleen vähäistä, 25,7 prosenttia melko vähäistä, 27,0 prosenttia lähes riittävää ja 17,6 prosenttia oli kokenut yhteydenpidon olleen riittävää. Vastaajista hieman yli puolet oli siis kokenut, ettei yhteydenpito ollut riittävää. Luokittelin summamuuttujan uudelleen kaksiluokkaiseksi muuttujaksi välttääkseni liian pienet solufrekvenssit tilastollisissa testeissä. Luokittelin *vähäisen yhteydenpidon* ja *melko vähäisen yhteydenpidon* yhdeksi luokaksi *vähäinen yhteydenpito* ja *lähes riittävä yhteydenpidon* ja *riittävän yhteydenpidon* yhdeksi luokaksi *riittävä yhteydenpito*.

Oletin, että vanhemman huoltajuus voisi vaikuttaa sosiaalityöntekijän yhteydenpitoon, joten testasin tätä ristiintaulukoimalla, mutta testien tulokset eivät olleet tilastollisesti merkityksellisiä. Näin ollen

voin todeta, että ainakaan tässä aineistossa se, onko vanhempi lapsen huoltaja vai ei, ei vaikuttanut hänen raporttoimaansa kokemukseen yhteydenpidosta. On mahdollista, etteivät kaikki vanhemmista välttämättä ole tietoisia siitä, minkälaisia käytäntöjä sosiaalityöntekijät yleisesti noudattavat ja tästä syystä huoltajuuden merkitys ei noussut merkittäväksi testissä. Myöskään vastaajan ikä, nykytilanne, koulutustausta, siviilisääty, asuinpaikka, lapsen asiakkuuden tyyppi, lasten lukumäärä ja se, asuvatko vastaajan kaikki lapset hänen kanssaan samassa osoitteessa eivät vaikuttaneet heidän kokemukseensa yhteydenpidosta sosiaalityöntekijän kanssa.

Kartoitin isien kokemuksia sosiaalityöntekijän työskentelyn ammattitaitoisuudesta väittämässä *Lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä työskentelee ammattitaitoisesti*. Kuten muihinkin väittämiin, myös tähän vastattiin viisiportaisella Likert-asteikolla 1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä. Luokittelin muuttujasta uuden muuttujan, jossa käänsin asteikon toisin päin, jolloin asteikoksi tuli 1 = täysin eri mieltä, 4 = täysin samaa mieltä. Jätin vastausvaihtoehdon 3 = ei samaa eikä eri mieltä pois analyysistä luokittelemalla sen nolllaksi ja asettamalla nollan puuttuvaksi arvoksi. Puuttuvaksi jäi 14 vastaajan vastaukset (n=62). Välttääkseni liian pienet solufrekvenssit ristiintaulukoinneissa, luokittelin muuttujasta myös kaksiluokkaisen muuttujan. Luokittelin vastaukset *ei ammattitaitoista* ja *ei kovin ammattitaitoista* luokaksi *ei ammattitaitoista* ja vastaukset *melko ammattitaitoista* ja *ammattitaitoista* luokaksi *ammattitaitoista*.

Testasin ristiintaulukoimalla, selittääkö yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa vastaajan kokemusta sosiaalityöntekijän työskentelyn ammattitaitoisuudesta. Käytin ristiintaulukoinnissa kaksiluokkaiseksi muutettua ammattitaito-muuttujaa ja kaksiluokkaiseksi muutettua yhteydenpito-muuttujaa. Sosiaalityöntekijän yhteydenpito vaikutti vastaajan kokemukseen sosiaalityöntekijän ammattitaitoisuudesta ($\chi^2 = 14,014$; $df = 1$; $p < 0,001$) (kuvio 1). Mitä runsaampana yhteydenpito koettiin, sitä ammattitaitoisempana sosiaalityöntekijän työskentelyä pidettiin.

Kuvio 1: Yhteydenpidon vaikutus kokemukseen sosiaalityöntekijän työskentelyn ammattitaitoisuudesta

Keräämäni kvalitatiivisen aineiston mukaan vastaajien kokemukset työskentelystä sosiaalityöntekijöiden kanssa ovat olleet hyvin vaihtelevia. Jotkut isistä olivat kokeneet sosiaalityöntekijöiden olleen hyvin ymmärtäväisiä heitä kohtaan, kun taas toiset kuvasivat sosiaalityöntekijöiden jättäneen heidät täysin työskentelyn ulkopuolelle.

Osa vastaajista oli kokenut saavansa apua ja tukea sosiaalityöntekijöiltä. Näissä tilanteissa lapsen äiti oli saattanut esittää valheellisia syytöksiä isästä, mutta isä oli kokenut sosiaalityöntekijöiden nähneen syytösten taakse ja kohdanneen hänet hyvin. Sosiaalityöntekijän työskentelyn oli nähty olevan ammattitaitoista, koska sosiaalityöntekijä oli ollut rehellinen ja ymmärtäväinen.

“Hyvin rehellinen ja luottamuksellinen suhde. [Kaupungissa] lapsestani vastaavista sosiaalityöntekijöistä minulle ei ole koskaan ollut kuin positiivista sanottavaa. Erittäin ammattitaitoista ja asioista ymmärtäviä, rehellisiä ihmisiä. Isä 39v.

”Mielestäni minua on isänä kohdeltu lastensuojelussa hyvin. Vaikka minua on syytetty vaikka ja mistä, ainakin itsellä on se tunne, että lastensuojelussa on nähty totuus ja todellisuus väitteiden takana. Mielestäni minua on kohdeltu koko ajan asiallisesti ihmisenä ja kuunneltu näkemyksiäni ja ajatuksiani lastemme tilanteesta.” Isä 41v.

Coady, Hoy ja Cameron (2013, 279–280; 283) haastattelivat tutkimuksessaan isiä, joiden lapsilla oli lastensuojelun asiakkuus. Heidän tutkimiansa isien mukaan positiivista lastensuojelun työntekijöiden työskentelyssä oli ymmärtäväiset ja tukevat työntekijät, hyödyllisenä koettu apu, ohjaus hyödyllisiin palveluihin ja tarjoamalla isille mahdollisuuden pohtia elämäänsä ja heidän tekemiään valintoja (ns. *wake-up call*). tärkeää hyvälle lastensuojelun työskentelylle isien näkökulmasta olivat yksinkertaiset käytännöt, jotka ilmaisivat kunnioitusta isää kohtaan. Isät pitivät tärkeänä sitä, että heitä kohdeltiin kunnioittavasti, työntekijät ottivat huomioon myös heidän mielipiteensä, vastasivat yhteydenottoihin ja pitivät heitä ajan tasalla heidän lastaan koskevista asioista. Isät eivät pitäneet työntekijöistä, jotka olivat kylmiä, epäempeattisia, tuomitsevia ja epärehellisiä. Samankaltaiset teemat esiintyivät myös omassa aineistossani niiden isien vastauksissa, jotka ilmaisivat olevansa tyytyväisiä sosiaalityöntekijän työskentelyyn.

Osa vastaajista koki, että sosiaalityöntekijät olivat aluksia heitä vastaan, mutta lopulta heidän mielipiteensä muuttui, kun he joko huomasivat äidin käytöksessä vikoja tai havaitsivat isän kelpoisuuden toimia vanhempana. Sosiaalityöntekijöillä saattoi eronneiden isien kokemuksen mukaan olla aluksi ennakoasenteita heitä kohtaan, mutta työskentelyn edetessä ja sosiaalityöntekijän tutustua isään, asenteet isää kohtaan olivat muuttuneet. Joidenkin vastaajien kertomuksissa tähän mielipiteen muutokseen oli mennyt vuosia, kun taas toiset kuvaavat sosiaalityöntekijöiden muuttaneen mielensä nopeammin. Isät kokivat aluksi sosiaalityöntekijöiden käsityksen heistä olleen virheellinen, kunnes asian todellinen laita oli selvinnyt työntekijöille.

”alussa sosiaali työn tekijät eivät kuunnelleet mut vuosia kulu ovat huomanneet hoidan lapsia hyvin ovat alkaneet uskomaan minua.” Isä 42v.

”Varsinkin alkuvaiheessa esiintyi lastensuojelussa asenteellisuutta ja lähdettiin vähän mukaan äidin kelkkaan (ns. ei savua ilman tulta ilmiö) eli selvästi otettiin varman päälle mikä johti siihen, että äidille annettiin käytännössä mahdollisuus viedä lapset mukanaan muualle kotiosoitteestaan (etsittiin mm. aluksi joku sossun vuokratämpi) isän luota. Tällä tavalla valitettavasti autettiin äitiä pyrkimyksissään ja aika tekee tehtävänsä myös lasten olosuhteiden nyt vakiintuessa äidin luo. Nyt on lastensuojelun ja sosiaalitoimen asenne hieman korjaantunut, mutta se ei huoltajuusoikeudenkäynnissä mitenkään enää auta.” Isä 48v.

”Tullut tunne, että mies on väärässä. Mutta kun puhuttu, huomattu että minä miehenä oikeassa. Esim kun ilmoitus tehtiin, minua syytettiin jne. Ei äitiä. Kunnes asiat selvisivät.” Isä 36v.

Kuten jo mainitsin, kaikki isät eivät olleet lainkaan tyytyväisiä sosiaalityöntekijöiden työskentelyyn. Isät olivat saattaneet pyrkiä hakemaan apua lastensuojelusta, mutta he olivat kokeneet, ettei heidän huoliaan ja murheitaan oltu otettu todesta. Aineistokatkelmassa eronneet isät kuvaavat sitä, miten he

ovat yrittäneet toistuvasti hakea apua lastensuojelusta, mutta heidän huoliaan ei ole otettu todesta tai he eivät muuten saaneet apua.

”Periaatteessa se [työskentely] on yksipuolista huolta puoleltani, ja täysin piittaamatonta sosiaalityöntekijän kanssa.” Isä 42v.

”Sukupuoleni johdosta minua ei kuulla ja kertomiani asioita ei oteta vakavasti.” Isä 38v.

Myös osa Zanonin ym. (2014a, 90) tutkimista isistä oli kokenut, etteivät lastensuojelun työntekijät olleet ottaneet heidän puheitaan todesta. Isät olivat pyrkineet todistamaan lastensuojelun työntekijöille, että he ovat lopettaneet päihteidenkäytön ja luopuneet rikollisesta elämäntavastaan, mutta työntekijät eivät olleet uskoneet heitä. Sen lisäksi, että työntekijät eivät uskoneet isien kertomien elämänmuutosten olleen todellisia, he kokivat, etteivät työntekijät olleet uskoneet mitään muutakaan, mitä he olivat sanoneet. Tutkimusaineistossani ei esiintynyt isien kertomuksia heidän tekemistään elämänmuutoksista, vaan heidän kokemuksensa mukaan sosiaalityöntekijä ei uskonut heidän puheitaan yleisemmin tai ottanut heidän ilmaisemiaan huolia todesta.

Monet isistä kritisoivat yhteydenpitoa sosiaalityöntekijän kanssa. Jotkut isistä kokivat jääneensä pimentoon, koska sosiaalityöntekijät eivät olet olleen heidän suuntaansa aktiivisia. Sosiaalityöntekijän ei koettu aina olevan kovin aktiivinen yhteydenpidossa vaan isät kokivat, että he ovat itse joutuneet olemaan yhteydessä sosiaalityöntekijöihin, mikäli haluavat olla mukana työskentelyssä.

”Jokainen niistä (asiakkuuksista) on liittynyt lasten olemiseen minun luonani, mutta minulla ei ole kovin tarkkaa tietoa tehdyistä toimenpiteistä (tai niiden virallisista nimikkeistä), koska niistä ei ole minulle kerrottu. Aina en ole saanut tietoa edes koko lasu-ilmoituksesta muuta kuin sattumalta jotain ihan muuta kautta (esim. perheneuvolan asiakaskertomuksesta tai käräjäoikeuden papereista.” Isä 42v.

”minulle ei ole ilmoitettu heidän aloitteesta mitään lapsiani koskevia asioista, esim. lastensuojelu ilmoitus, lapseni ohjattu psykologille ym. – tiedot olen saanut asiakirja pyyntöjen kautta.” Isä 48v.

Seuraavissa aineistokatkelmassa isät kuvaavat kokevansa, että sosiaalityöntekijä pyrkii välttelemään heitä aktiivisesti.

”Puheluita, kirjattuja kirjeitä, sähköpostia. Käytännössä ei lainkaan vastauksia. Sosiaalityöntekijä välttelee minua ja vastuuta” Isä 46v.

”Yhteydenpito on välillä ollut minun suuntaani erittäin heikkoa. Yritin keväällä 2016 soittaa

(soittoaikoina) neljä eri kertaa asioitamme hoitavalle sosiaalityöntekijälle. Joka kerta jätin vastaajaan myös soittopyyntöni. Lisäksi lähetin sähköpostin, jossa pyysin häntä soittamaan. Soittoa ei kahteen viikkoon kuulunut. Seuraavana soittoaikana soitin ensin puhelimesta, jonka numero lastensuojelussa on. En saanut siihen vastausta. Soitin toisesta, salaisesta, puhelinnumerostani, johon iltapäivän kuluessa ko. työntekijä soitti minulle takaisin. Eli kyse oli nimenomaan siitä, että minun kanssani hän ei halunnut asioida. Tarkennuksena vielä, että en ole milloinkaan käyttäytynyt sopimattomasti tai edes käyttänyt asiointia kieltä.” Isä 42v.

Hoitotieteissä on havaittu hyvän yhteistyön vanhempien ja työntekijöiden välillä edellyttävän riittävää tiedonsaantia palveluista. Riittävä tiedonsaanti vaikutti myös merkittävästi sekä kokemukseen palvelujen saatavuudesta että avun riittävyydestä, kun huomioon otettiin myös yhteistyön toimivuuden kautta ilmenevät epäsuorat vaikutukset. Näin ollen pelkkä toimiva yhteistyö ei takaa palveluiden saavuttamista ja riittävää avunsaantia, vaan palveluista ja toiminnoista on myös tiedotettava vanhempia riittävästi. (Halme & Kanste & Perälä 2014, 225.)

Isät kertoivat vastauksissaan jopa laittomuuksista sosiaalityöntekijöiden toiminnassa. Lapsen huoltaja on lapsen edustaja ja edunvalvoja (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361 4 § 3 mom.; Laki holhoustoimesta 1999/442 4 §). Lapsen huoltajalla on tämän edustajana oikeus saada lasta koskevaa tietoa, kuten asiakirjoja (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta 2000/812, 11 § 1 mom.; Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999/621 11 §; 12 §). Seuraavissa aineistokatkkelmissa kuvataan, miten isä ei ole saanut lapsen huoltajana hänelle kuuluvia lapsen asiakirjoja.

“Minulle ei ole toimitettu lainmukaisia asiakirjojani, vaikka minulla on yhteishuoltajuuspoikiini.” Isä 43v.

“Papereita ei saa edes kirjallisella pyynnöllä. Yhteishuoltajuus, silti toimitaan kuin isää ei edes olisi.” Isä 48v.

Osa isistä koki joutuneensa ”valvomaan” sosiaalityöntekijöiden työskentelyä esimerkiksi pyytämällä kopioita heidän lapsensa asiakaskertomuksesta. Esimerkin isä kuvaa, miten pyytämällä säännöllisesti lapsen asiakaskertomuksen, työntekijät ovat alkaneet työskennellä tarkemmin ja isä on otettu paremmin mukaan työskentelyyn.

“Aika paljon olen joutunut puoliani pitämään, mutta koska olen säännöllisesti tilannut asiakaskertomukset sosiaalipuolelta ja lastensuojelusta niin ovat uskoakseni alkaneet hieman ‘skarppaamaan’ asiassa. On ollut erikoisia tilanteita kun äiti on ollut ensin yhteydessä heihin ja sitten olen joutunut selvittämään tilannetta.” Isä 48v.

Jotkut isistä kritisoivat sosiaalityöntekijän toimintaa siitä, että äidin luo oli järjestetty tukitoimia

ilman, että heidän mielipidettään oli joko selvitetty lainkaan tai heidän vastustaessaan tukitoimia. Eräs vastaajista oli myös kokenut tulleen kohdelluksi väärin tilanteessa, jossa äidin voimavarat huolehtia lapsesta olivat loppuneet ja äidin luo oli järjestetty tukitoimia. Isä ei ymmärrä, miksi lastensuojelu on käynnistänyt äidin luo tukitoimia sen sijaan, että lapsen hoidon siirtoa olisi suositeltu isän luo.

”Äiti sairasti kaksisuuntaista mielialahäiriötä, masennusta ja ahdistusta, joka alensi merkittävästi hänen kykyään hoitaa lasta. Tässä tilanteessa oli järjetöntä, että lastensuojelu (sos.työntekijä) ei ollut minuun heti yhteydessä, joka olisin voinut silloin (ja nyt) vastata täysipainoisesti lapsen hoidosta. --- Lastensuojelu ei ottanut sitä vaihtoehtoa huomioon, että olisi suositellut lapsen hoidon minulle vaan käynnisti sen sijaan laajat ammattiauttajien tukitoimet [kaupungissa]. Vaihtoehdolle ei olisi ollut mitään estettä: olimme äidin kanssa naimisissa ja kumpikin olimme tasavertaisia huoltajia lapselle. Ei auttanut, vaikka ilmaisin syvän huoleni lapsen hoidon sujumisesta, jos äiti on käytännössä ns. pois pelistä.” Isä 54v.

Sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus käynnistää tukitoimet toisen vanhemman luo, vaikka lapsen toinen huoltaja sitä vastustaisi. Lastensuojelun tukitoimet toteutetaan ensisijaisesti yhteistyössä lapsen ja tämän huoltajien kanssa (Lastensuojelulaki 2017/417 34 §, 2–3 mom.). Joissakin tilanteissa tukitoimia voidaan kuitenkin toteuttaa ilman eri osoitteessa asuvan huoltajan suostumusta, mikäli edellytyksiä yhteistyölle molempien huoltajien kanssa ei ole. Tällaiseen ratkaisuun voidaan päätyä esimerkiksi tilanteessa, jossa vanhemmilla on yhteishuoltajuus ja toinen huoltajista vastustaa systemaattisesti tukitoimia. Tällöin sosiaalityöntekijä voi toteuttaa tukitoimet vain sen huoltajan kanssa, jonka luona lapsi pääasiallisesti asuu. (Lastensuojelun avohuolto 2015.)

Isät käsittelivät vastauksissaan usein kokemuksia sosiaalityöntekijöiden ennakoasenteista isiä kohtaan. Isät kokivat, että sosiaalityöntekijöillä oli ”vanhakantaiset” näkemykset vanhemmuudesta ja he olettivat automaattisesti äidin olevan aina parempi vanhempi lapselle. Jotkut isät kuvasivat sosiaalityöntekijöiden kyseenalaistaneen vain heidän kykynsä huolehtia esimerkiksi lasten hoidosta ja ruuanlaitosta, kun taas äidin kykyjä ei kyseenalaistettu. Toiset isät taas kuvasivat työntekijöiden sanoneen suoraan, että äiti on lapselle tärkeämpi vanhempi.

”sosiaalityöntekijät kun eivät katso lastenkasvatusta isän asiaksi. --- tämä on naisten asia – ei tässä miehiä tarvita. tämä asenne on täysin selvää. isälle ei vain anneta roolia.” Isä 51v.

”Toisaalta naisten otaksutaan hallitsevan kotityöt luonnollisesti. Minut on esimerkiksi kyseenalaistettu siitä, miten selviän ruuanlaitosta ja lasten vaatehuollosta. Samaa ei ole koskaan epäilty äidin suhteen.” Isä 50v.

”On suoraan sanottu, että isä ei ole lapselle niin tärkeä kuin äiti.” Isä 52v.

Jotkut isistä kokivat sosiaalityöntekijöiden olevan suoranaisesti heitä vastaan. Osa isistä epäili syynä tähän olevan äidin kertomat asiat isästä ja isälle itselleen ei ollut annettu mahdollisuutta korjata käsityksiä. Monet aineistoni isistä kertoivat äitien tehneen heistä perättömiä lastensuojeluilmoituksia, joissa äiti oli syyttänyt isää esimerkiksi lapsiin ja/tai äitiin kohdistuvasta väkivallasta ja inestistä.

“olen yrittänyt saada apua mutta isästä on tehty äidin kertomana paha, minua kohdellaan kuin rikollista ja en saa esittää miksi. --- epäammattimaista, puolueellista – isästä yritetään tehdä syyllistä kaikkeen mitä äiti on saanut läpi puskettua.” Isä 48v.

“parempi ettei ole yhteydessä viranomaisiin kun he voivat seuraavaksi keksiä täysin uusia asioita isiä vastaan. olen kuullut paljon muutakin ja isän mustamaalaaminen kuuluu heidän jokapäiväiseen työhönsä.” Isä 51v.

”Lähivanhempi voi myös esittää mitä tahansa syitä/syytöksiä ja nämä jäävät sosiaaliviranomaisten harjoittaman ’yksilönsuojan’ takia vain yksipuolisiksi totuuksiksi. Väitteillä voidaan luoda negatiivinen kuva vastapuolesta eikä tämä edes tiedä mitä on sanottu. Annettu kuva vaikuttanee kuitenkin viranhaltijan toimintaan jollain tasolla.” Isä 52v.

Salehin (2013, 129) tutkimat lastensuojelun työntekijät olivat joskus kokeneet työskentelyn hankalaksi miesten kanssa, jotka olivat kaltoin kohdelleet lapsiaan tai käyttäytyneet aggressiivisesti työntekijöitä kohtaan. Aineistoni isät eivät kertoneet käyttäytyneensä aggressiivisesti lastensuojelun työntekijöitä kohtaan, mutta jotkut isistä kertoivat uskovansa äitien kertomusten isän aggressiivisuudesta vaikuttaneen siihen, miten työntekijät työskentelivät heidän kanssaan. Scourfieldin (2014, 975) mukaan naistryöntekijät voivat osoittautua esteeksi isien osallistamiselle työskentelyyn, jos heidän omat ikävät menneisyyden kokemuksensa pääsevät vaikuttamaan heidän työskentelynsä miesten kanssa.

Monella isistä oli kokemuksia useamman eri työntekijän kanssa työskentelystä ja vastauksissa käsiteltiin myös työntekijöiden välisiä henkilökohtaisia eroja. Osa työntekijöistä oli työskennellyt isien näkemyksen mukaan paremmin kuin toiset. Vastaajat eivät aina selittäneet tarkemmin, minkälaiset tekijät vaikuttivat näiden kokemuksellisten erojen taustalla. Monet vastaajista kuvasivat myös yksittäisiä kokemuksia työntekijästä, jonka työskentelyyn he olivat olleet tyytyväisiä, koska he olivat kokeneet työntekijän ottaneen heidät mukaan työskentelyyn ja kuulleen heidän huolensa. Sosiaalityöntekijän persoonan merkitys siis saattaa korostua. Jotkut isät kuvasivat myös eroja eri paikkakuntien välillä.

“Ei [sukupuolella] pitäisi olla mitään merkitystä. Useat muut sosiaalityöntekijät ovat toimineet huomattavasti selkeämpien sääntöjen ja toimintatapojen puitteissa. Lastensuojelun prosessit ovat vähintäänkin tulkinnanvaraisia, näitä tulisi varmaan tarkentaa ja myös tarvittaessa jakaa

asiakkuudesta 'kärsiville'.” Isä 37v.

”On ollut eri sossuja, toiset ovat olleen oikeudenmukaisempia, toiset eivät.” Isä 60v.

Zanonin ym. (2013, 1057) tekemän kansainvälisen isien osallisuutta lastensuojelussa koskevan kirjallisuuskatsauksen mukaan monet isistä kokevat saavansa vähemmän tukea kuin äidin ja he uskovat työntekijöiden olevan puolueellisia heitä kohtaan. Tämän vuoksi päätin selvittää isien kokemuksia avusta ja tuesta verrattuna äidin saamaan apuun ja tukeen. Suurin osa eli 68,1 prosenttia vastaajista koki saaneensa merkittävästi vähemmän apua ja tukea kuin lapsen äiti ja 16,7 prosenttia oli kokenut saaneensa jonkin verran vähemmän apua. Vastaajista 6,9 prosenttia koki saaneensa melkein saman verran apua kuin äiti ja 8,3 prosenttia koki saaneensa saman verran apua kuin äiti. Puuttuvia vastauksia oli kuusi kappaletta (n=72). On myös mahdollista, että vastaajat, jotka olivat vastanneet saaneensa melkein saman verran tai saman verran apua ja tukea, olivat todellisuudessa kokeneet saaneensa apua enemmän kuin lapsen äiti. On kuitenkin huomionarvoista, että vain 15,2 prosenttia vastaajista oli kokenut saaneensa saman verran tai lähes saman verran apua ja tukea kuin lapsen äiti.

6.1.1 Toive sosiaalityöntekijän sukupuolesta

Kysyin kyselyni lopussa, kumpaa sukupuolta vastaaja toivoisi sosiaalityöntekijän olevan. Vastaajista puolet (50,0 %) toivoi sosiaalityöntekijän olevan mies ja noin puolet (48,7 %) vastasi, ettei sosiaalityöntekijän sukupuolella ole väliä. Yksi vastaaja (1,3 %) vastasi toivovansa sosiaalityöntekijän olevan nainen. Kvalitatiivisessa aineistossa nousi esiin usein, ettei sukupuolella ole tai ainakaan pitäisi olla suurta merkitystä työn kannalta. Tärkeämpänä pidettiin sosiaalityöntekijän muita ominaisuuksia, kuten ammattitaito ja ammattietiikka.

”Sukupuolella ei ole väliä, kunhan asia hoidetaan asenteettomasti ja ammattitaidolla.” Isä 29/19

”Sukupuolella ei ole merkitystä, vaan ihan sillä, että mitenkä ihminen on sivistynyt ja minkälaisia arvoja pitää oleellisena. Myös tervettä järkeä soisin lisää sosiaalialalle hakeville, sekä jonkin näköistä alkukartoitusta siitä minkälainen ihminen sinne on hakemassa.” Isä 32/22

Toivetta saada lapsen asioista vastaavaksi sosiaalityöntekijäksi mies perusteltiin eri tavoilla. Eronneet isät perustelivat toivettaan vedoten stereotyyppisiin käsityksiin miesten ja naisten kyvyistä tehdä päätöksiä tunteella tai järjellä. Naistyöntekijöiden saatettiin myös nähdä olevan naisten puolella ja isät ajattelivat, että miestyöntekijä voisi ymmärtää paremmin miehen ajatuksia ja tapaa puhua.

“Miehet osaavat tehdä päätöksiä järjellä. Naiset menevät automaattisesti tunteiden mukaan ja äidin puolelle.” Isä 59v.

“Tekisi mieli sanoa, että nainen on tuomarina liian emotionaalinen näissä asioissa, jotta kykenisi objektiiviseen tuomioon. Sama koskee muita viranomaisia.” Isä 53v.

“Mies saattaisi paremmin ymmärtää miehen kieltä ja mielenmaailmaa.” Isä 52v.

Salehin (2013, 129) tutkivat lastensuojelun työntekijät kertoivat kokevansa, että miehet ja naiset kommunikoivat eri tavoilla ja tämä vaikuttaa heidän työskentelyynsä äitien ja isien kanssa. Työntekijät olivat myös kokeneet, että kaikki miehet eivät pitäneet naisen kanssa työskentelystä, koska he olivat kokeneet, etteivät he halua saada neuvoja naisilta. (Saleh 2013, 129.) O'Donnellin ym. (2005, 406) tutkivat miestyöntekijät kokivat isien kanssa työskentelyn vähemmän turhauttavaksi kuin naistryöntekijät. Hyppäsen (2013, 48) pro gradu -tutkielman mukaan huoltoriitaa käyvät isät olivat kokeneet viranomaisten olevan äitien puolella etenkin tilanteissa, joissa kaikki viranomaiset olivat naisia.

Osa vastaajista kertoi toivovansa, että sosiaalityöntekijä olisi mies, koska he kokivat ongelmalliseksi miestyöntekijöiden vähäisen määrän. Nämä vastaajat kuitenkin kokivat, ettei työntekijän sukupuolella oikeastaan olisi merkitystä, mikäli työ hoidetaan ammattitaitoisesti. Isillä saattoi myös olla positiivisia kokemuksia miessosiaalityöntekijän kanssa työskentelystä, joiden perusteella he ajattelivat haluavansa myös jatkossa työskennellä mahdollisesti toisen miehen kanssa.

“Oli helppoa vastata, että mies, koska paras kohtaamistani työntekijöistä oli mies ja muutenkin alalla vallitsee krooninen miespula. Lähtökohtaisesti olen kuitenkin sitä mieltä, että ammattitaito ratkaisee ja olen törmännyt myös ihan asiallisen oloisiin naistryöntekijöihin alalla. Mikäli suhdeluku miesten ja naisten välillä olisi jossain määrin normaali niin olisin vastannut kysymykseen 'ei väliä'.” Isä 48v.

“Sukupuolella ei ole väliä, jos hommat osataan hoitaa, mutta jos pöydän takana on viisi naista eikä yhtään miestä, niin kyllä tulee mieleen todella miesnäkökulman puute. Mies ajattelee näistä asioista eri tavalla kuin nainen. Mies ja isä on todella lapsen parasta ajatteleva isä, eikä vain siittäjä, kuten monet ajattelevat. Miehellä on erilainen kontakti lapsiin, ei synnyttäjän, vaan todella rakastava ja lapsen parasta ajattelevana oli lapsi sitten tyttö tai poika.” Isä 60v.

Miessosiaalityöntekijöiden määrän vähyys on yleisesti tiedostettu ongelma sosiaalityössä, johon tuskin on olemassa helppoa ratkaisua. Miehenä ja naisena olemiseen liitetään stereotyyppisesti erilaisia ominaisuuksia ja ihanteita ja näin ollen monet miehet saattavat yhä edelleen hakeutua miehisiin pidettyihin ammatteihin eivätkä esimerkiksi sosiaali- ja hoiva-alalle. Perinteisesti naisvaltaiset alat toistavat Hännisen mukaan modernin perhemallin logiikkaa yhteiskunnallisena äitiytenä ja ammatillisena äitimisenä. (Hänninen 2004, 83.) Suomalaisen lapsen lapsuuden voidaan

katsoa olevan naisistunutta, koska äidit ovat usein pääasiallisessa vastuussa lapsista, mutta myös lapsia koskettavat instituutiot, kuten koulut ja päiväkodit, ovat naisvaltaisia (Rantalaiho 2003, 219). Osalla vastaajista oli negatiivisia kokemuksia miessosiaalityöntekijöiden kanssa työskentelystä.

”Minulla on kyllä kokemus myös miespuolisesta sosiaalityöntekijästä, joka oli kyllä ihan tossukka, varmasti myös yksityiselämässään. Aivan naispuoleisten kollegojensa ohjattavissa.” Isä 50v.

”mies oli myös sosiaalityöntekijä, pyöritteli peukaloitaan, vaikka äiti rikkoi koko ajan huolto- ja tapaamissopimusta.” Isä 53v.

”Ei sillä (työntekijän sukupuolella) ole yhtään mitään merkitystä, jos asioit (kaupungissa). Miespuolinen sossu-täti ei edes muistanut tapaamistamme vaan hänet haettiin kahvihuoneesta kikattelema. Ja taas jouduin kertomaan tarinani, jonka olin hänelle puhelimesta aiemmin kertonut, kun soitin ja pyysin itseni hoitamiseen ennen kuin se on liian myöhäistä.” Isä 43v.

”Sitä paitsi yleinen tosiasia on se, että miestyöntekijät kohtelevat miesasiakkaita vielä tätäkin julmemmin, koska he eivät halua leimautua miesasiakkaita suosiviksi naisvaltaisella alallaan.” Isä 42v.

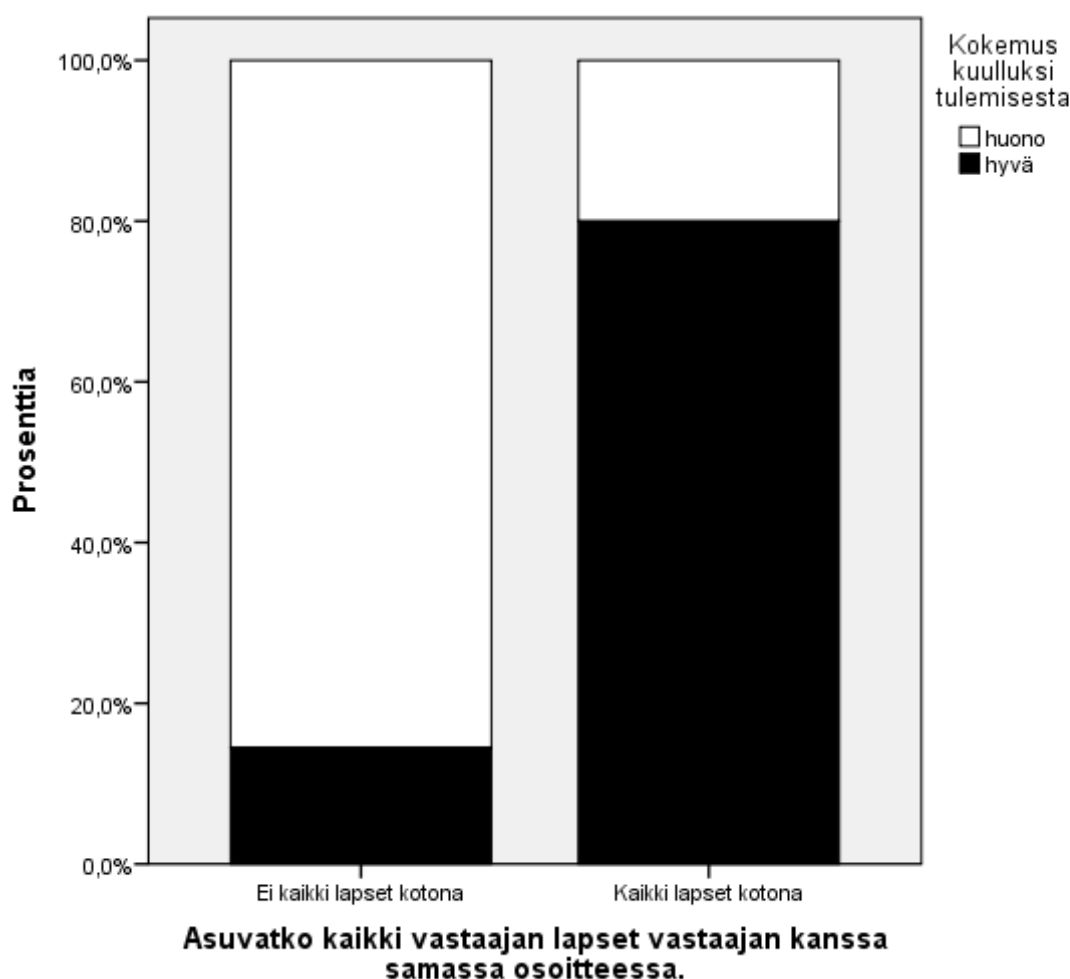
Mielenkiintoista on, että vastaajista puolet toivoi sosiaalityöntekijän olevan mies. Sosiaalityössä yleisemmin, kuten myös lastensuojelutyöskentelyssä, käsitellään runsaasti ihmissuhteisiin ja tunteisiin liittyviä kysymyksiä. Näitä asioita käsitellään pääasiassa keskustellen ja tunteita sanoittaen. Perinteisesti naisten on nähty olevan parempia tämänkaltaisessa työskentelyssä, joka sisältää tunteita, hiljaista tietoa ja intuition käyttöä. Rationaalinen ja teoreettinen tieto on taas nähty miehiseksi. (Kuronen & Granfelt & Nyqvist & Petrelius 2004, 6.) Näistä tekijöistä huolimatta puolet vastaajista kokivat käsittelevänsä enemmän perheensä asioita miestyöntekijän kanssa. Tähän esitettiin monia syitä, kuten esimerkiksi vain toisen miehen kyky todella ymmärtää miehen kokemuksia ja ajatusmaailmaa.

6.2 Kokemus kuulluksi tulemisesta

Tarkastelin vastaajien kokemuksia kuulluksi tulemisesta muodostamani summamuuttujan avulla. Vastaajista 47,3 prosentin kokemus kuulluksi tulemisesta oli huono, 33,8 prosentin kokemus oli melko huono, 9,5 prosentin kokemus oli melko hyvä ja 9,5 prosentin kokemus oli hyvä. Merkittävää on, että vastaajista 81,1 prosenttia oli kokenut tulleen kuulluksi joko huonosti tai melko huonosti. Näin ollen vain vajaa viidesosa vastaajista oli kokenut tulleen kuulluksi hyvin tai melko hyvin.

Vastaajien ikä, koulutustausta, nykytilanne, siviilisääty ja asuinpaikka eivät vaikuttaneet heidän

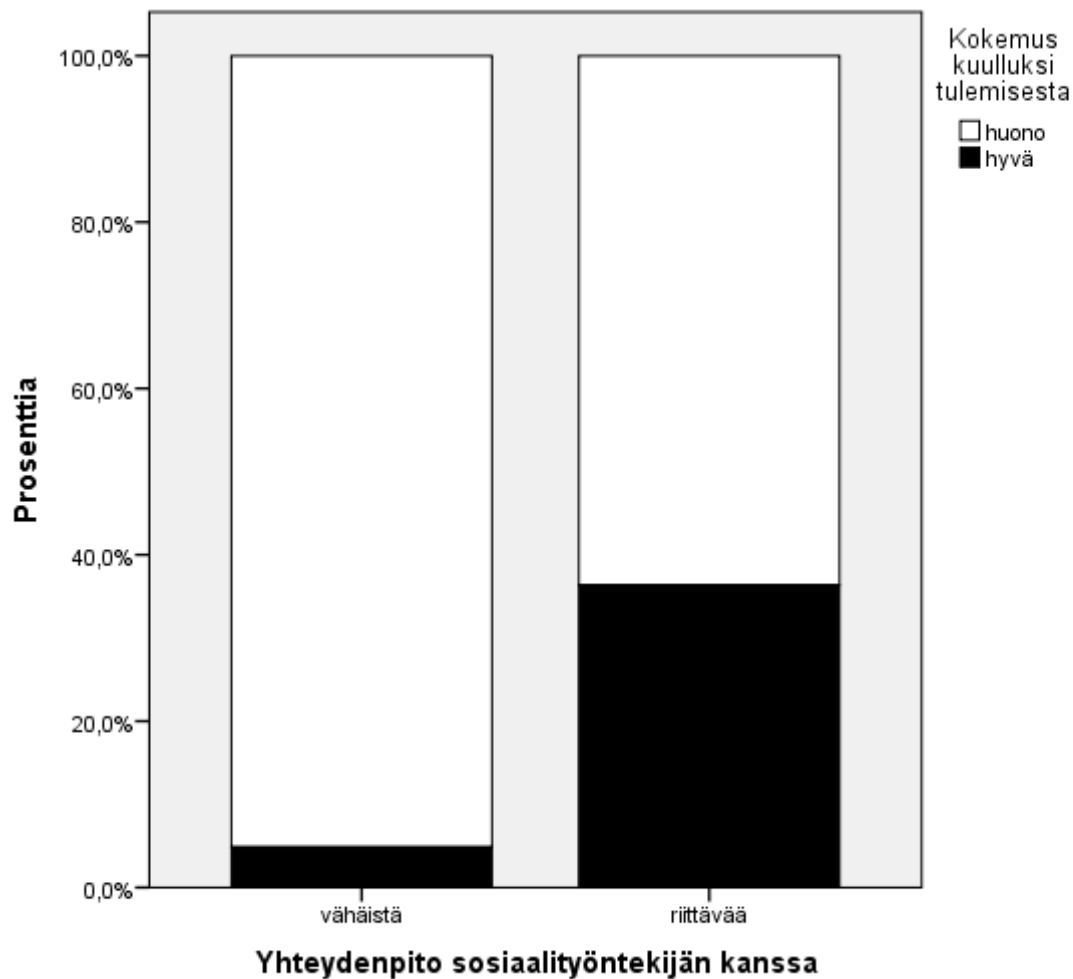
kokemukseensa kuulluksi tulemisesta. Vastaajien kokemukseen kuulluksi tulemisesta ei vaikuttanut myöskään se, olivatko he lastensa huoltajia vai eivät. Myöskään lapsen lastensuojelun asiakkuuden tyyppi ei vaikuttanut kokemukseen kuulluksi tulemisesta. Sen sijaan kokemukseen kuulluksi tulemisesta vaikutti, asuivatko vastaajan kaikki lapset hänen kanssaan samassa osoitteessa ($\chi^2 = 13,042$, $df = 1$, $p = <0,001$) (kuvio 2). Isät, joiden kaikki lapset asuivat hänen kanssaan pääasiallisesti samassa osoitteessa, olivat kokeneet tullessa kuulluksi paremmin kuin ne isät, joiden lapsista edes yksi asui pääasiallisesti eri osoitteessa.

Kuvio 2: Vastaajan kaikkien lasten asuminen vastaajan kanssa samassa osoitteessa vaikutus kokemukseen kuulluksi tulemisesta.

Vastaajien kokemukseen kuulluksi tulemisesta vaikutti myös yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa ($\chi^2 = 11,816$, $df = 1$, $p = 0,001$) (kuvio 3). Mitä parempana isä oli kokenut sosiaalityöntekijän yhteydenpidon, sitä paremmin hän oli kokenut tullessa kuulluksi. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että työntekijöiden ja vanhempien välinen toimiva yhteistyön edellyttää vanhemman osallisuuden vahvistamista. Osallisuuden lisääminen tarkoittaa tässä vanhempien pärjäämisen

vahvistamista arjessa, vanhempien vaikutusmahdollisuuksia ja päätöksentekoa palvelutilanteissa ja palveluissa. (Halme ym. 2014, 225.)

Kuvio 3: Yhteydenpidon sosiaalityöntekijän kanssa vaikutus kokemukseen kuulluksi tulemisesta.

Sosiaalityöntekijöiden saatettiin kokea olevan äidin puolella ja kuuntelevan ensisijaisesti äitiä ja hänen näkemyksiään. Jotkut isistä olivat kokeneet näissä tapauksissa, ettei heidän mielipidettään ollut tällöin kuultu, vaan sosiaalityöntekijät olivat jo muodostaneet käsityksensä asioista äidin kertomuksen perusteella. Monet isistä kuvasivat sosiaalityöntekijän uskovan äidin kertomaa riippumatta siitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut. Sosiaalityöntekijän toiminta nähtiin puolueellisena.

“Työntekijä ollut ammattitaidoton ja ajaa äidin etua toistuvasti. --- Lastensuojelun asioissa kuullaan aina ensi äitiä ja sitten vasta isää, näin ollen työntekijät kääntyneet useimmiten ja äidin puolelle ja isä joutuu keskittymään puolustamaan itseään ja valheita kuin että se saisi oikeuden mukaista oikeutta asioihin.” Isä 40v.

”Kuitenkin äitiä on hyvin yksipuolisesti kuulta lasten asioista ja pyytämäni kirjaukset ovat ikävän yksipuolista luettavaa – jopa mustamaalaavaa. Minut on ohitettu täysin lapsieni asioissa.” Isä 43v.

Coadyn ja kumppaneiden (2013, 280–282) tutkimien isien mukaan negatiivista lastensuojelun työntekijöiden työskentelyssä oli epäammatilliset työntekijät, jotka eivät välittäneet heistä, työntekijöiden ennakkoluulot isiä kohtaan ja kokemukset järjestelmästä jäykkänä ja kylmänä. Myös Hyppäsen (2013, 49) pro gradu -tutkielman mukaan huoltoriitaa käyvät vanhemmat olivat kokeneet viranomaisten olevan puolueellisia.

Monet aineistoni isistä kokivat, ettei sosiaalityöntekijä ollut kuullut heitä juuri heidän sukupuolensa vuoksi, vaan työntekijä oli kuunnellut ainoastaan äitiä. Myös työntekijä mainittiin yleensä naiseksi ja isät kokivat naistyöntekijöiden olevan äitien puolella. Jotkut isistä olivat kokeneet, että naistyöntekijä kääntyvät helposti äitien puolelle, koska naisina he jakavat keskenään jotain sellaista, jonka ulkopuolelle isä jää. Eri sukupuolta olevien työntekijän ja asiakkaan välillä saatettiin kokea olevan jännite, jonka koettiin vaikuttavan sosiaalityöntekijän työskentelyyn.

”Sukupuoleni johdosta minua ei kuulla ja kertomiani asioita ei toeta vakavasti.” Isä 38v.

”Äiti otetaan usein tiimiin mukaan, mutta isän suhteen vallitsee varovainen sukupuoleen liittyvä jännite. Se on usein havaittavissa tapaamisissa, jossa sos.työntekijä jännittää isän tapaamista, mutta vapautuu äidin kanssa.” Isä 50v.

Seuraavassa aineistokatkelmassa isä kuvaa sitä, miten hän oli kokenut tulleen kuulluksi vasta hänen kerrottuaan äidin häneen kohdistamasta väkivallasta. Toisaalta esimerkin isä koki kuitenkin, että asiaan olisi puututtu enemmän, mikäli hän olisi ollut väkivallan tekijä ja äiti uhri. Näin ollen isä koki siis työntekijöiden kyllä kuulleen häntä, mutta hän oli tyytymätön työntekijöiden toimintaan ja siihen, ettei tilanteesta ollut tullut riittävästi seuraamuksia äidille. Isän kokemuksen mukaan lapsen hyvinvointi alkoi kiinnostaa työntekijöitä vasta siinä kohdassa, kun isää epäiltiin väkivaltaisesta käytöksestä, mutta äidin harjoittaman väkivallan haitallisuutta ei isän kokemuksen mukaan tunnistettu.

”Ensimmäisen kerran koin tulleen kuulluksi jotenkin asiasta, kun olimme selvittämässä lapsen äidin väkivaltaista käytöstä minua kohtaan. Mutta keskustelu pyri oikeastaan vain sen ympärillä etteivät nähneet mitä tarvetta tukitoimille. Olen aika varma, että asia olisi ollut toisin, jos väkivaltainen käytös oli kohdistunut äitiin. Myöhemmin erottuamme, lapsen äiti teki toistuvia perättömiä lastensuojeluilmoituksia ja perättömän pahoinpitelysyytteen minusta. Tällä kertaa lastensuojelutyöntekijöitä alkoikin kiinnostamaan ’lapsen hyvinvointi’.” Isä 29v.

Kun Zanoni ym. (2014b, 97) tutkivat lastensuojeluisien lapsuuden kokemuksia, heidän kokemaansa lähisuhdeväkivaltaa ja vanhemmuutta, he havaitsivat, että osa isistä oli kokenut lähisuhdeväkivaltaa partneriensa taholta, mutta lastensuojeluviranomaiset eivät olleet auttaneet tai uskoneet heitä. Osa isistä kertoi myös, että heitä oli syytetty väärin perustein väkivaltaisuudesta joko lastaan tai lapsensa äitiä kohtaan. Eräs isistä kertoi, että häntä oli syytetty lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, ja vaikka hän ei ollut saanut tuomiota, lastensuojeluviranomaiset olivat sanoneet hänelle, että he pitävät häntä edelleen seksuaalirikollisena. Osa isistä koki kyseisen tutkimuksen mukaan työntekijöiden taholta syrjivää kohtelua. Myös Inkilän ja Paavilaisen (2013, 155) tutkimista etäisistä osa oli kokenut hankalaksi parisuhdeväkivallan ja lapseen kohdistuvan kaltoinkohtelun toteen näyttämisen.

6.3 Keinoton lastensuojelu

Kvalitatiivisesta aineistosta nousi esiin teema, jonka koen olevan merkittävä tutkimukseni kannalta. Suuri osa vastaajista sivusi vastauksissaan lastensuojelua yleisemmin eikä vain yksittäisen työntekijän työskentelyä. Osa vastaajista oli kokenut, että sosiaalityöntekijöillä ei ole joko mitään annettavaa tai he suoranaisesti haittaavat vanhempien keskinäisiä välejä. Jotkut isistä kertoivat, että heillä on edelleen huoli lastensa hyvinvoinnista, mutta he eivät uskalla edistää asiaa, koska pelkäävät tämän vaikuttavan vanhempien mahdollisesti jo parantuneisiin väleihin.

“En ole aktiivinen sossujen suuntaan koska heillä ei ole mitään annettavaa. Päinvastoin he riitaannuttavat lisää vanhempien välejä. --- Sossut paapoo aina sitä toista osapuolta mutta kukaan viranomainen ei ota mitään kantaa tai ohjaavaa roolia vaan haluaa heittää sen rosikseen.” Isä 53v.

”Viimeksi kun oli yhteydessä lastensuojeluun asia koski lapsen mahdollista seksuaalista hyväksikäyttöä. Lastensuojelu oli kuulemma lopettamassa asiakkuutta. Asia ei heitä kiinnostanut ellen tee lastensuojeluilmoitusta. En sitä uskaltanut tehdä että edes hiukan kehittyneet suhteen lapsen äitiin eivät vahingoittuisi, jos epäily osoittautuukin aiheettomaksi.” Isä 55v.

Inkilän ja Paavilaisen (2013, 157) tutkimat etäisät pitivät lastensuojelua hitaana ja ylikuormitettuna. Myös aineistoni isistä jotkut kritisoiivat lastensuojelua myös yleisesti tiedossa olevista ongelmista eli työntekijöiden suuresta vaihtuvuudesta ja resurssien puutteesta. Avun saaminen koettiin vaikeaksi, koska työntekijää oli tämän kiireisyyden vuoksi vaikea tavoittaa ja tapaamisajat menivät usein pitkälle, vaikka isä olisi kokenut perheellä olevan akuutti avuntarve. Isät olivat kokeneet työntekijöiden suuren vaihtuvuuden vaikuttavan negatiivisesti työskentelyyn. Koska työntekijä

saattoi vaihtua usein, isät kokivat, että tämä tarjosi lapsen äidille mahdollisuuden käyttää uuden työntekijän mahdollista tietämättömyyttä perheen tilanteesta hyväkseen.

”Työntekijä saattaa vaihtua ilman eri ilmoitusta. Työntekijät eivät ole välttämättä nähneet edes lapsia. --- Jos on akuutti tarve apuun aikaa ei saa tapaamiselle kuin vasta kuukausien päästä.” Isä 50v.

”Työntekijöillä on kiire, suuri työkuorma ja kirjaamisten laiminlyönti antaa mahdollisuuden unohtamisille. Työntekijöiden vaihtuvuus (työn kuormituksen takia?) tuo saman tuloksen kuin unohtaminen ja asioihin ei päästä käsiksi kun vieraannuttava vastapuoli pystyy käyttämään sitä hyväkseen.” Isä 48v.

Vieraannuttamisella tarkoitetaan vanhemman sellaista käyttäytymistä erotilanteessa, joka vaikeuttaa toisen vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhdetta olennaisesti tai mahdollisesti saa aikaa vuorovaikutussuhteen katkeamisen kokonaan (Häkkänen-Nyholm 2010, 499). Vieraannuttamisena voidaan pitää toisen vanhemman moittimista lapsen kuullen, lapsen käyttämistä toisen vanhemman uhkailussa tai kiristämisessä, valheellisten asioiden kertominen toisesta vanhemmasta, lapselle uskoutuminen, tapaamisten estäminen tai haittaaminen, vastuun siirto tapaamisten onnistumisesta lapselle, lapsen käyttäminen vakoojana ja kahdenkeskiset salaisuudet. Vieraannuttamisen tarkoituksellisuuden taso vaihtelee eivätkä kaikki vieraannuttamista harjoittavat vanhemmat tee sitä välttämättä systemaattisesti tarkoituksenaan vieraannuttaa lapsi toisesta vanhemmasta. Vieraannuttamisen taustalla voi olla esimerkiksi vanhemman kokemus viha ja katkeruus, joka voi johtaa vieraannuttamiskäytökseen, vaikka vanhempi saattaisi toivoa toisen vanhemman ja lapsen välillä säilyvän hyvinä. Vieraannuttaminen voi kuitenkin olla myös pakkomielteistä, jolloin vieraannuttava vanhempi pyrkii systemaattisesti käännettämään lapsen toista vanhempaa vastaan. (Rauha 2003, 209–215.)

Vieraannuttaminen nousi tärkeäksi teemaksi aineistossani ja moni vastaajista kertoi vastauksissaan kokemuksistaan toisen vanhemman harjoittamasta lapsen vieraannuttamisesta. Monet vastaajista kokivat, ettei lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä ole kykyä tunnistaa vieraannuttamista tai puuttua siihen. Seuraavissa aineistokatkelmissa eronneet isät kuvaavat sitä, miten he ovat kokeneet lapsensa äidin harjoittaman vieraannuttamisen vaikuttaneen lastensuojelun työskentelyyn.

”Vieraannuttaminen tulee pystyä tunnistamaan lastensuojelussa. Se on rankkaa henkistä väkivaltaa niin lasta kuin vanhempaakin kohtaan. Siihen pitäisi olla keinoja puuttua ja saada apua. Ja ajoissa!” Isä 51v.

”Sosiaalipuolen työntekijät, ’sossut’, joihin luen niin lastensuojelun, lapsioikeudellisten

palveluiden ja perheneuvolan työntekijät, tarvitsevat konkreettista koulutusta vieraannuttamisen tunnistamiseen ja ilmiön kohtaamiseen ammatillisesti.” Isä 48v.

”Lastensuojelu on täysin aseeton äidin harjoittaessa vieraannuttamista ja huoltokiusaamista. He eivät tunnista tai halua tunnistaa tällaista henkisen väkivallan muotoa. Vanhakantaiset ja juurtuneet käytännöt menevät lapsen edun edelle lastensuojelussa.” Isä 48v.

Sorokin (2014) tutki pro gradu -tutkielmassaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä ja selvitti heidän kokemuksiaan työskentelystä tilanteissa, joissa toisen vanhemman katsotaan harjoittavan vieraannuttamista. Sorokinin tutkimat työntekijät pitivät vieraannuttamista ja pitkittyneitä huoltoriitoja lapsen edun vastaisina. Tutkimani eronneet isät kokivat kuitenkin pääasiassa, ettei lastensuojelulla ole keinoja puuttua vieraannuttamiseen eikä vieraannuttamista myöskään tunnisteta. Lastensuojelu koettiin keinottomaksi myös tilanteissa, joissa toisen vanhemman koetaan olevan haluton tekemään yhteistyötä toisen vanhemman kanssa. Sosiaalityöntekijöillä ei katsottu olevan käytössään keinoja, mikä toinen vanhempi esimerkiksi kieltäytyi osallistumasta yhteiseen keskustelutilanteeseen. Kun toinen vanhempi ei suostunut tulemaan tapaamiseen, isä koki, että tilanteeseen ei ole myöskään mahdollista saada aikaiseksi muutosta.

”Vaadin tapaamista [lastensuojeluilmoituksen] perusteella. Äiti tai poikani eivät tulleet tapaamiseen. Menin itse. Äidin ei tarvinnut tulla tilaisuuteen ja sosiaaliviranomainen ’ei voinut paljastaa syytä’ miksi äiti pystyi kieltäytymään. Poikani perui tulemisen edellisenä päivänä. ’Ei voi pakottaa’--- Jos lähivanhempi harjoittaa täydellistä radiohiljaisuutta, tulisi lainsäädännöllä tms. pyrkiä löytämään pakkokeino keskustelulle viranomaisten läsnäollessa.” Isä 52v.

Muutama vastaaja kuvasi lastensuojelun olevan rakennettu suojelemaan väkivallan uhreja, jolloin sosiaalityöntekijät voivat päätyä lapsen suojelun nimissä estämään isän ja lapsen väliset tapaamiset tilanteissa, joissa äiti syyttää isää esimerkiksi väkivallasta tai lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. On tietenkin mahdotonta sanoa, onko syytösten pohjalla todellinen huoli ja pelko, mutta jos syytökset osoittautuvat perättömiksi, voivat niiden seuraukset olla hankalia.

”Lastensuojelu on rakennettu tukemaan väkivallan uhreja. Koneisto kääntyy työskentelemään lapsen edun vastaisesti, kun isää syytetään valheellisesti väkivallasta. Vaikka tapauksessanikin lastensuojelu lopulta totesi äidin ja lasten toiminnan valheellisuuden, sitä ennen lastensuojelu ehti saada paljon vahinkoa aikaiseksi- Lapsiani eristettiin minusta perusteetta, lasteni mieliin kylvettiin epäluuloa isää kohtaan, kun viranomaiset kerran tutkivat isää. Äiti sai näin lisärohkaisua lasteni vieraannuttamiseen minusta.” Isä 53v.

”Varsinkin alkuvaiheessa esiintyi lastensuojelussa asenteellisuutta ja lähdettiin vähän mukaan äidin kelkkaan (ei ns. savua ilman tulta ilmiö) eli selvästi otettiin varman päälle

mikä johti siihen, että äidille annettiin käytännössä mahdollisuus viedä lapsen mukanaan muualle kotiosoitteestaan (etsittiin mm. aluksi joku sossun vuokrakämpä) isän luota. Tällä tavoin valitettavasti autettiin äitiä pyrkimyksissään ja aika tekee tehtävänsä myös lasten olosuhteiden nyt vakiintuessa äidin luo.” Isä 48v.

“Kun lasten äiti ilmoittaa kuinka turhasta tai keksitystä huolesta tahansa, siitä seuraa heti valtavat ponnistelut lastensuojelussa ja ensimmäinen toimenpide on aina estää kaikki yhteydenpito minun ja lasten välillä ’varmuuden vuoksi’ ennen kuin mitään tutkitaan. Tästä luonnollisesti aiheutuu joka kerta korvaamatonta vahinkoa minun ja lasten väliselle suhteelle, jota ei sitten jälkeenpäinkään edes pyritä millään tavalla korvaamaan. Vastaavasti jos minä yritän kertoa omista huolistani, niitä ei haluta edes kuulla saati millään tavoin huomioida.” Isä 42v.

Krukin (2010, 166) tutkimat kanadalaiset eronneet isät kertoivat kokeneensa vakavia stressioireita ja sekä fyysisten että psyykkisten terveysongelmien kehittymistä lapsiin liittyvien oikeuskäsittelyjen aikana. Joissain näistä tapauksista isät joutuivat puolustamaan itseään äidin esitettyä isään kohdistuvia syytöksiä. Kun syytökset jäivät osoittamatta toteen, isät kokivat heidän suhteensa lapseen vahingoittuneen eikä oikeusjärjestelmä pystynyt korjaamaan vahingoittunutta isä-lapsi-suhdetta.

Osa vastaajista koki vian olevan järjestelmässä. Monet isistä kritisoivat oikeusjärjestelmää ja vanhemmuuteen liittyviä käsityksiä, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi he kokevat vanhemmuuden järjestäytyvän vanhempien eron jälkeen. Kuten olen aiemmin todennut, eron jälkeen suurin osa lapsista jää asumaan äitinsä kanssa, isän toimiessa tapaavana vanhempana.

“Järjestelmä on kokemukseni mukaan lähtökohtaisesti vain ja ainoastaan äidin – ei lapsen eikä isän – asialla.” Isä 46v.

”Tilanne on kestämaton ja toimimaton, Kukaan ei tee mitään eikä mistään saa apua. Miksi pidämme oikeuslaitosta pellenä nimenomaan sirkuksena, jos toinen vanhempi ei noudata edes oikeuden päätöstä jotta lapsen etu toteutuisi Suomessa. Nyt ei toteudu ja sitä ei ole sanktioitu. Ihmettelen suuresti tätä pelleilyä, ei oikeusvaltio voi näin käyttäytyä ja lapset kärsivät.” Isä 50v.

”Suomen oikeuslaitos ei toimi ja laki on täysin äidin puolella / vanhanaikainen.” Isä 49v.

”Sukupuolirooli näkyy enemmin perinteissä ja oikeudellisissa asioissa, joissa äidin asema on luonnostaan vahva. Suomessa on mentaliteetti, että äiti saa toimia väärin ilman että siihen puututaan, mutta isällä ei ole varaa yhteenkään virheeseen. Tämä näkyy siinä, että äiti on lähtökohtaisesti lapsen lähivanhempi. Ja lähivanhempi pystyy rikkomaan kaikkia sopimuksia mielin määrin ilman, että joutuu siitä vastuuseen/koituu seuraamuksia.” Isä 41v.

Krukin (2010, 173) tutkimat isät pitivät kanadalaista oikeusjärjestelmää ongelmallisena heidän isyytensä kannalta, koska oikeusjärjestelmän ja muiden instituutioiden katsottiin tukevan isää vähän ja jättävän heidät huomiotta. Järjestelmällä nähtiin olevan paljon mahdollisuuksia vaikuttaa siihen,

millaiseksi isän ja lapsen välinen suhde voi kehittyä eron jälkeen. Erityisesti riitaisien erojen, joissa toinen on voittaja ja toinen häviö, katsotaan olevan haitallisia sekä eron jälkeiselle jaetulle vanhemmuudelle että vanhemman ja lapsen suhteelle.

Jotkut eronneista isistä olivat kokeneet, että sosiaalityöntekijöillä ei ole joko halua tai mahdollisuuksia puuttua tapaamisongelmiin. Isät saattoivat kokea, että työntekijät yrittivät tehdä työtään hyvin, mutta heillä ei ole mitään keinoja vaikuttaa tilanteeseen, jossa isä kokee äidin pyrkivän vieraannuttamaan lasta tai vanhempien välillä on muuten erimielisyyksiä lapsen liittyvistä asioista. Sosiaalityöntekijöiden saatettiin kyllä kokea suhtautuvan tilanteeseen empaattisesti ja ikävää tilannetta pahoitellen, mutta käytännössä isät olivat usein kokeneet jääneensä ilman toivomaansa apua. Jotkut isistä taas olivat kokeneet, että sosiaalityöntekijöitä ei ollut lainkaan kiinnostanut heidän avunpyyntönsä ja he olivat jääneet ilman mitään apua, kun työntekijöille oli selvinnyt, että vanhemmat käyvät keskenään huoltoriitaa.

”Sos.työntekijät kyllä kuuntelevat asioita, mutta eivät konkreettisesti vaikuta mihinkään käytännön toimiin. Eräs vastaus oli, että ’he paheksuvat tapahtunutta’.” Isä 39v.

”Lastemme asiaa sosiaalityöntekijät viranomaiset eivät kyenneet kovinkaan paljon auttamaan, mutta he tekivät kaiken mikä on lain puitteissa mahdollista, joten vaillinainen apu ei ole heidän syynsä.” Isä 55v.

”Eipä ole juuri kiinnostanut ketään ongelmani lasten tapaamisongelmissa. --- Yritin tehdä lastensuojeluilmoituksen omista yhteishuollossa olevista lapsistani. Olin huolissani heistä. Silloin oli töissä vain johtaja, muut olivat lomilla. Ilmoitustani ei otettu vastaan kun kuultiin että oli myös tapaamisriitoja. --- Kuvittelin että kaikki ilmoitukset pitää ottaa vastaan ja tutkia.” Isä 55v.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää, miten eronneet, äidin kanssa riitaisissa väleissä olevat isät ovat kokeneet työskentelyn lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa ja miten eronneet isät ovat kokeneet tullessa kuulluiksi. Lisäksi selvitin, minkälaista isyyttä aineistostani löytyy. Tutkielmani on triangulatiivinen ja yhdistän aineiston analysoinnissa sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä.

Aloitin analyysini tekemällä sisällönanalyysia kyselyyn annetuista isyyttä koskevista vastauksista. Tämä analyysi oli tutkimukseni ainoa puhtaasti kvalitatiiviseen aineistoon pohjautuva analyysi. Löysin tutkimusaineistosta kaksi luokkaa, jotka käsittelevät isyyttä suhteessa lapseen ja isyyttä omana kokemuksena. Nämä luokat jakautuivat lisäksi alaluokkiin. Isyys suhteessa lapseen jakautui kahteen alaluokkaan, jotka ovat tavallista arkea elävä isä ja toiminnallinen isä. Isyys omana kokemuksena jakautui taas kolmeen alaluokkaan, jotka ovat hellä ja rakastava isä, kasvattaja- ja opettajaisä sekä ulkopuolelle jätetty isä.

Monet eronneista isistä kertoivat lapsistaan tavalla, josta välittyi lämpö ja rakkaus. Katson aineistoni isien edustaneen pääasiassa esimerkiksi Eerolan (2015b) ja Huttusen (2001) määrittelemää uutta hoivaisyyttä. Vaikka osa isistä kuvasi myös isyyteen perinteisemmin kuuluvana pidettyjä asioita, kuten lapsen kasvattamiseen ja toiminnallisuuteen lapsen kanssa olemisessa liittyviä tekijöitä, enemmistö isistä kuvaili kuitenkin tekevänsä lastensa kanssa tavallisia arkisia asioita ja kokevansa lapsiaan kohtaan rakkautta ja hellyyttä. Toiminnallisuuden korostuminen joissain vastauksissa voi johtua myös siitä, että enemmistön lapset asuivat vanhempien eron jälkeen lapsen äidin luona, jolloin isällä ei ollut mahdollisuutta tavata lastaan esimerkiksi arkipäivinä.

Eronneiden isien isyyttä koskevissa vastauksissa korostui monien isien esittämä toive saada viettää enemmän aikaa lastensa kanssa. Tämä oli erityisen ilmeistä niiden isien vastauksissa, joiden vastaukset olivat luokiteltavissa ulkopuolelle jätetyn isän alaluokkaan. Myös muiden isien vastauksista oli kuitenkin tulkintani mukaan luettavissa, että isät olisivat halunneet tavata lapsiaan useammin kuin tällä hetkellä oli mahdollista. Eerola (2015a) havaitsi tutkiessaan suomalaisia ensimmäistä kertaa isäksi tulleita miehiä, että isät vaikuttavat olevan valmiita ja halukkaita jakamaan vanhemmuutta yhä enemmän ja monipuolisemmin. Myös oma aineistoni tukee tätä havaintoa, koska monet isistä kertoivat jääneensä lapsensa elämän ulkopuolelle vastoin omaa tahtoaan. Tutkimistani isistä suurin osa oli eronneita isiä ja vastaukset voisivat olla erilaisia, mikäli olisin tavoittanut

kyselyssäni enemmän lapsen äidin kanssa yhdessä perheenä eläviä isiä. Mutta huomionarvoista on silti, että monet tutkimistani isistä koki, että he eivät saaneet tavata lapsiaan yhtä paljon kuin he olisivat toivoneet.

Eerola (2015a) havaitsi myös, että hänen tutkimansa isät pohtivat laajasti roolejaan ja vastuitaan isänä ja Eerola käyttää tästä nimitystä refleksiivinen isyyspuhe. Myös omassa aineistossani monet isistä pohtivat laajasti omaa isyyttään ja roolejaan isänä. Osa isistä kuvasi oman isyytensä kehittymistä ja sitä, miten heidän isyytensä on muuttunut. Isät kuvailivat myös sitä, miten heidän oma elämäkokemuksensa ja ikänsä on vaikuttanut heidän isyytensä kehittymiseen. Suurin osa vastaajista ei käsittelyt vastauksissaan juurikaan oman isyytensä negatiivisia puolia, mutta muutamassa vastauksessa isä oli pohtinut myös esimerkiksi menneisyydessään tekemiään valintoja ja niiden mahdollisia negatiivisia vaikutuksia heidän isyyteensä. Lähes kaikki näistä isistä koki kuitenkin tilanteensa ja toimintansa muuttuneen parempaan suuntaan.

Tutkielmani toisessa tulosluvussa käsittelin eronneiden isien kokemuksia työskentelystä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa ja eronneiden isien kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Lähestyin näitä tutkimuskysymyksiä analysoiden ensin kvantitatiivista aineistoani kvantitatiivisin menetelmin ja lopuksi täydentäen analyysiani keräämälläni kvalitatiivisella aineistolla. Vastaajista hieman yli puolet oli kokenut, ettei lastensuojelun sosiaalityöntekijän yhteydenpito ollut ollut riittävää. Kokemus yhteydenpidon riittävyydestä vaikutti myös kokemukseen sosiaalityöntekijän työskentelyn ammattitaitoisuudesta. Ne vastaajista, jotka olivat kokeneet yhteydenpidon olleen riittävää, olivat kokeneet sosiaalityöntekijän työskentelyn olleen ammattitaitoisempaa.

Vastaajien kokemukset sosiaalityöntekijän kanssa työskentelystä vaihtelivat. Osa vastaajista oli tyytyväisiä työskentelyyn sosiaalityöntekijän kanssa ja he olivat kokeneet sosiaalityöntekijän työskennelleen ammattitaitoisesti ja hyvin. Vastaajat saattoivat myös kokea, että sosiaalityöntekijä oli aluksi ollut heitä vastaan, mutta lopulta sosiaalityöntekijä oli alkanut nähdä tilanteen myös isän kannalta. Toisaalta osa vastaajista oli hyvin tyytymättömiä sosiaalityöntekijän työskentelyyn. Eronneet isät olivat saattaneet hakea apua äidin kanssa ilmenneisiin ongelmiin, kuten vaikeuksiin järjestää lapsen tapaamiset. Jotkut näistä isistä olivat kuitenkin kokeneet, ettei sosiaalityöntekijä ollut ottanut heidän huoliaan todesta. Osa eronneista isistä oli myös kokenut, että sosiaalityöntekijöitä oli hankala tavoittaa eivätkä työntekijät isien kokemusten mukaan olleet aktiivisia yhteydenpidossa.

Suomalaisessa sosiaalityön käytännössä ja tutkimuksessa ei ole käsitelty sukupuolta paljon, vaan suomalaista tutkimusta ja käytäntöä voi pitää kansainvälisesti vertaillen erityisen sukupuolineutraalina. Suomessa 1960-luvulla alkanutta keskustelua sukupuolten välisestä tasa-arvoideologista voidaankin ajatella vaikuttaneen siihen, että sukupuolten välisiin eroihin liittyvät kysymykset on ohitettu. Ihmisten välisten erojen keinotekoinen hävittäminen pyrkimällä kohtelevaan kaikkia sukupuolineutraalisti, voi häivyttää sukupuolierityiset ongelmat ja tarpeet. (Kuronen ym. 2004, 5–7.) Sukupuoleen liittyvät kysymykset nousivat myös aineistossani esiin ja osa eronneista isistä koki esimerkiksi, että sosiaalityöntekijät kyseenalaistivat heidän kykyjään toimia vanhempina, kun taas äidin kykyjä ei koettu kyseenalaistettavan. Vastaajista jopa 84,8 prosenttia oli kokenut saaneensa vähemmän apua ja tukea kuin lapsen äiti.

Vastaajista noin puolet toivoi sosiaalityöntekijän olevan mies, kun taas hieman alle puolet ilmoitti, ettei sosiaalityöntekijän sukupuolella ole väliä. Monet eronneista isistä kuvasivat, että sosiaalityöntekijän sukupuolella ei pitäisi olla merkitystä, vaan merkityksellisempää on se, miten sosiaalityöntekijä tekee työnsä. Miestä toivoneista isistä osa kuvaili uskovansa, että mies ymmärtäisi paremmin toista miestä. Toisaalta osalla isistä oli kokemuksia miessosiaalityöntekijän kanssa työskentelystä, mutta he olivat kokeneet miessosiaalityöntekijän kohdelleen heitä väärin. Näistä kokemuksista päättelen, että työntekijän oleminen samaa sukupuolta asiakkaan kanssa ei takaa tyytyväisyyttä työskentelyyn, vaan taustalla vaikuttaa myös muita tekijöitä.

Vastaajista 81,1 prosenttia oli kokenut tulleen kuulluksi huonosti. Kokemukseen kuulluksi tulemisesta vaikutti kokemus yhteydenpidosta sosiaalityöntekijän kanssa. Ne vastaajista, jotka kokivat yhteydenpidon olleen riittävää, kokivat myös tulleen kuulluksi paremmin. Eronneet isät kuvasivat kokevansa, että sosiaalityöntekijä kuuntelee ainoastaan lapsen äitiä. Monet eronneista isistä kokivat syyksi tähän sukupuoleen liittyvät tekijät. Naisten katsottiin olevan naisten puolella.

Tärkeäksi teemaksi kvalitatiivisessa aineistossa nousi isien kokemukset lastensuojelun keinottomuudesta. Aineisto sisälsi ainoastaan äidin kanssa riitaisissa väleissä olevia eronneita isiä ja monet isistä kuvasivat kokevansa, että äiti pyrkii vieraannuttamaan lapset heistä tai muuten haittaamaan isän ja lapsen yhteydenpitoa eron jälkeen. Isät kuvasivat hakeneensa näihin ongelmiin apua lastensuojelusta, mutta suurin osa koki jääneensä ilman apua. Lastensuojelulla ei katsottu olevan keinoja puuttua tilanteisiin. Lisäksi lastensuojeluun liittyvät muut ongelmat, kuten resurssien puute, kiire ja työntekijöiden suuri vaihtuvuus katsottiin ongelmalliseksi asiakassuhteen kannalta.

Tuomen (2008, 79–83) mukaan tapaamisiin liittyy aina kolme osapuolta, äiti, isä ja lapsi, ja tapaamisongelmien aiheuttajana voi toimia tilanteesta riippuen kuka vain. Joissain tapauksissa isät eivät tapaa lapsiaan sovitusti ja tämä aiheuttaa lapsille pettymyksiä ja hylätyksi tulemisen tunteita. Isän haluttomuus tavata lasta voi johtua monesta eri syystä, kuten vanhempien välisen suhteen hankaluudesta, isyyden jäämisestä ohueksi ennen vanhempien eroa tai tapaamisten emotionaalisesta raskaudesta. Myös lapsi voi olla haluton tapaamisiin. Lapsen ja isän tapaamisiin voi vaikuttaa myös lapsen joutuminen mahdolliseen lojaliteettiristiriitaan. Tuomen mukaan lojaliteettiristiriita voi syntyä esimerkiksi silloin, kun vanhempi puhuu pahaa toisesta vanhemmasta tai lapsi joutuu viestinviejäksi vanhempien välille. Ikävien asioiden kuuleminen toisesta vanhemmasta on lapselle kuluttavaa. Mikäli tilanne etenee riittävän pitkälle, voidaan alkaa puhua vanhemman harjoittamasta vieraannuttamisesta. Toisaalta jonkinasteiset ylilyönnit, kuten pahan puhuminen ajoittain toisesta vanhemmasta ja hänen vastustamisensa, voivat kuulua eron jälkeen osana tavanomaiseen eroprosessiin. Tämän erottaa vieraannuttamisesta ohimenevyys tilanteen rauhoittuessa. (Hannuniemi 994–995.)

Auvinen (2002, 118–119) on tutkinut huoltoriitojen taustalla vaikuttavia tekijöitä ja hän nimeää vaikeiden erojen taustalla vaikuttavan syysyndrooman eropatologiaksi. Auvisen mukaan eropatologia on tavanomaista katkeruutta moniulotteisempi patologinen asennoituminen ja käyttäytyminen entistä kumppania ja usein myös lapsia kohtaan. Auvisen mukaan eropatologialähtöinen luokittelu viittaa joskus siihen, että vanhemmat hakevat huoltoriidassa kostoa tai hyvitystä kokemaansa vääryyteen. Monet aineistoni isistä kuvasivat käyneensä huoltoriitaa lapsen äidin kanssa jo vuosien ajan. Isät kuvasivat prosessien pituutta ja hintaa sekä niiden vaikutusta heidän omaan ja heidän lastensa jaksamiseen ja hyvinvointiin.

Vaikka kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu lastensuojelun työntekijöillä olevan negatiivisia ennakkokäsityksiä lastensuojeluisien vanhemmuudesta ja sitoutumisesta vanhemmuuteen, tutkimuksissa on kuitenkin havaittu monien isien rikkovan näitä stereotypioita (Zanonin ym. 2014a; Cameron ym. 2014). Tulkintani mukaan myös oman aineistoni isät vaikuttivat olevan sitoutuneita vanhemmuuteen ja monet heistä kokivat jääneensä sekä isyyden että lastensuojelutyöskentelyn ulkopuolelle vastoin heidän omaa tahtoaan.

Vastaajieni isyydestä tekemäni analyysin perusteella totean, että aineistoni isät edustivat pääasiassa melko modernia isyyttä korostaessaan lämpimiä ja helliä tunteita lapsiaan kohtaan sekä tavalliseen arkeen liittyvää toimintaa viettäessään lastensa kanssa aikaa. Esimerkiksi Eerolan (2015b) tutkimat

isät ovat olleet pääasiassa nuoria, alle 40-vuotiaita miehiä, kun taas omassa aineistossani nuoret, alle 40-vuotiaat isät olivat vähemmistössä. Aineistoni isien iän mediaani oli 48 vuotta ja suurin osa isistä (76,5 %) oli 40–59-vuotiaita. Tutkimukseni perustella voin todeta, että myös oman aineistoni pääasiassa yli 40-vuotiaat isät edustavat myös pääasiassa modernia hoivaisyyttä.

Eerola ja Mykkänen (2015, 1694) havaitsivat tutkiessaan ensimmäistä kertaa isäksi tulleiden miesten kokemuksia isyydestään, että isän sosioekonominen tausta vaikutti jonkin verran siihen, millaisena tutkittavat kokivat oman isyytensä. He havaitsivat, että miehet, joiden sosioekonominen tausta oli matalampi, tuntuivat kannattavan hieman enemmän perinteisempiä, maskuliinisempia tulkintoja isyydestä. Eerola ja Mykkänen pohtivatkin, että kenties keskiluokkaisemmat ihmiset omaksuvat helpommin kulttuurissa dominoivia narratiiveja. Myös Julkunen (2010, 65–66) ajattelee keskiluokkaisen maskuliinisuuden olevan työväenluokkaista maskuliinisuutta feminiinisempää. Julkunen mukaan keskiluokkainen mies on jo osoittanut olevansa riittävän menestynyt eikä hänen enää tarvitse osoittaa, ettei hän ole nainen. Näin ollen keskiluokkaisella miehellä on paremmat mahdollisuudet osallistua perinteisesti naisille miellettyihin toimintoihin, kuten kotitöihin ja lastenhoitoon. Julkunen on jopa pohtinut, ovatko miehet ja naiset tasa-arvoisempia uudessa keskiluokassa kuin perinteisemmässä työväenluokassa. Myös tutkimusaineistoni isät olivat melko korkeasti koulutettuja verrattuna muuhun väestöön ja tämä on voinut vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Tutkimustulokseni olisivat voineet olla merkittävästi erilaisia, jos aineistoni olisi koostunut eronneista isistä, jotka tulevat erilaisista taustoista.

Tutkimuksessani nousi selvästi esille isien kokemus siitä, miten sosiaaliviranomaiset ja oikeusjärjestelmä ovat puolueellisia ja äidin puolella. Aineiston isät toivovat pääsevänsä myös eron jälkeen jakamaan vanhemmuuden äidin kanssa, mutta monet olivat kokeneet, ettei tämä ole onnistunut. Monet isistä ovat itse kääntyneet lastensuojelun puoleen, mutta he ovat kokeneet pettymyksen, kun lastensuojeluviranomaiset eivät olleet pystyneet vaikuttamaan lapsen huoltoon ja tapaamisiin liittyviin ongelmiin. Pösö (2010) on määritellyt lastensuojelun institutionaalisen rajan olevan se kohta, jossa julkinen lastensuojelun järjestelmä puuttuu tai antaa apuaan yksittäisten perheiden tilanteisiin ja suhteisiin. Tutkimusaineistossani vaikuttaa, että vanhempien riitaisissa eroissa lastensuojelu vetää institutionaalisen rajan siihen kohtaan, jossa lapsen toinen vanhempi kaipaa apua suhteen lapseen ylläpitämiseen. Eronneet isät kokivat jääneensä ilman apua, jos ongelmana oli ainoastaan epäily vieraannuttamisesta tai tapaamisongelmat. Myös aiemmin tehty tutkimus antaa viitteitä tähän suuntaan. Sorokin (2014) havaitsi pro gradu -tutkielmassaan, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokivat mieluummin siirtävänsä muiden tahojen hoidettavaksi

tapaukset, joissa vanhempien välillä tiedetään olevan riitaisuutta.

Koska olen kohdistanut tutkimukseni isien omien kokemusten selvittämiseen, en pysty saamaan tutkimukseni avulla selville, millä tavalla työntekijät itse kokevat pyrkineensä ottamaan isät mukaan työskentelyyn ja ovatko työntekijät mahdollisesti ottaneet äidit isiä enemmän mukaan työskentelyyn. Aiemmin tehdyn tutkimuksen perusteella voisin olettaa, että työntekijät lähestyvät äitejä helpommin kuin isiä. Mikäli tilanne todella on näin, isältä mahdollisesti saatava arvokas tieto voi jäädä hyödyntämättä.

Päätin alun perin lähteä tutkimaan aihetta, koska olin kuullut työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja julkisessa keskustelussa kritiikkiä siitä, miten työntekijät kohtelevat äitejä paremmin kuin isiä. Näin ollen halusin myös kysymyksilläni tavoittaa isien käsityksiä siitä, ovatko he kokeneet työntekijöiden kohdelleen äitejä paremmin kuin isiä. Näitä kysymyksiä on mahdollista kritisoida siitä, etteivät isät voi tietää, miten paljon työntekijä on pyrkinyt tukemaan äitejä verrattuina isiin, mutta tutkimukseni tavoitteena olikin tavoittaa kokemuksia eikä tutkimukseni rajoituksien vuoksi olisi ollutkaan mahdollista saada selville, minkälaiset reunaehdot ovat määritelleet lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työtä. Tulevaisuudessa tutkimusta voisi mahdollisesti tehdä niin, että pyrittäisiin selvittämään myös äitien ja työntekijöiden näkemyksiä samojen perheiden kanssa tehdystä työskentelystä. Tällöin voisi olla mahdollista saada tarkempi kuva siitä, minkälaista työskentely on todellisuudessa ollut ja miten eri osapuolet ovat sen kokeneet.

Tutkimukseni alkuperäisenä tavoitteena oli tavoittaa kaikenlaisia isiä, joiden lapsella on tai on ollut lastensuojelun asiakkuus. En kuitenkaan onnistunut tämän tavoitteen saavuttamisessa, vaan aineistooni valikoitui selkeästi vain tiettyntyyppisiä vastaajia. Näin ollen tutkimukseni ei voi katsoa missään nimessä olevan edustava kuvaus suomalaisista isistä, joiden lapsilla on lastensuojelun asiakkuus. Aineistoon valikoitui lähes ainoastaan eronneita isiä, joiden ero on ollut riitaisa. Monet vastaajista ovat käyneet pitkään oikeutta lapsensa huoltajuuteen ja tapaamisoikeuteen liittyvistä asioista. Myös Suomessa, kuten ulkomaillakin, esiintyy isäaktivismia ja isät ovat perustaneet järjestöjä, joiden tavoitteena on isien aseman edistäminen esimerkiksi vanhempien erotilanteessa. On mahdollista, että tavoitin kyselyssäni pääasiassa näitä aktiivisia isiä ja siksi riitaiset erot korostuivat. Tutkijan on myös mahdotonta tietää, miten vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset tai minkälainen käsitys heillä on ennestään aiheesta. (Hirsjärvi 2009b, 193-195.) Haasteena tutkimuksessani ovat erilaiset termit. Koska en ole kerännyt aineistoani kasvokkain vastaajiltani, en voi olla varma, miten vastaajat ovat ymmärtäneet jokaisen esittämäni kysymyksen tai käyttämäni termin. Epäilin

kyselylomaketta rakentaessani, että vastaajien voi olla vaikea ymmärtää, mitä erilaiset lastensuojelun asiakkuuden tyypit tarkoittavat ja miten esimerkiksi lastenvalvojan työ eroaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän työstä. On mahdollista, että termeihin liittyvät hankaluudet selittävät esimerkiksi sen, miksi niin moni vastaajista ei osannut vastata kysymykseen siitä, millaisessa lastensuojelun asiakkuudessa heidän lapsensa on.

Koska tutkin tutkimuksessani vain yksittäisten isien kokemuksia lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa työskentelystä, on tutkimustuloksiani lukiessa otettava huomioon, että tulokseni kuvaavat yksittäisten ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia työskentelystä. Näin ollen tutkimustulosteni perusteella ei voi olettaa, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät työskentele isien kanssa, ja että isiä syrjitään työskentelyssä. On kuitenkin huomattava, että ulkomaisessa tutkimuksessa on havaittu lastensuojelun työntekijöiden pitävän isien kanssa työskentelyä haastavampana kuin äitien kanssa työskentelyä. Esimerkiksi Zanoni ym. (2013, 1058–1060) selvittivät kirjallisuuskatsauksessaan syitä sille, miksi isät ovat jääneet ulkopuolelle lastensuojelutyöskentelyssä ja tutkimuksessa. Heidän mukaansa taustalla vaikuttavat John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria, jonka perusteella äiti nähdään ensisijaisena vanhempana, käytännölliset ongelmat, perheiden monimuotoisuus, äitien toimiminen portinvartijoina isää tavoiteltaessa, isien hankaluus asiakkaina ja puutteet työntekijöiden koulutuksessa sekä työntekijöiden pelot. Jatkotutkimuksen kannalta olisi hyvä selvittää lisää, millaisena suomalaiset lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokevat isien kanssa työskentelyn. Ulkomaisessa tutkimuksessa on myös painotettu työntekijöiden kouluttamisen tärkeyttä, joten kenties myös Suomessa tulisi tarkastella enemmän sosiaalityöntekijöiden lisäkoulutusmahdollisuuksia isien kanssa työskentelyssä.

8 LÄHTEET

- 40–44-vuotiaat korkeimmin koulutettuja vuonna 2015 (2016) Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Väestön koulutus rakenne. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/vkour/2015/vkour_2015_2016-11-03_tie_001_fi.html. Viitattu 23.4.2017.
- Aalto, Ilana (2012) Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112.
- Auvinen, Maija (2002) Huoltoriita ja sosiaalityö. Teoksessa Marjukka Litmala (toim.) Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY, 111–167. <http://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/02ju317748>. Viitattu 23.3.2017.
- Bardy, Marjatta (2013) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 49–78.
- Bardy, Marjatta & Heino, Tarja (2013) Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 13–42.
- Braver, Sanford L. & Griffin, William A. (2000) Engaging fathers in post-divorce family. Marriage & Family Review 29(4), 247–267. http://dx.doi.org/10.1300/J002v29n04_02. Viitattu 8.4.2017.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia (2009) Lapsistaan erillään asuvana isänä eron jälkeen. Teoksessa Katja Forssén & Anita Haataja & Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen tutkimuksia D 50/2009. Helsinki: Väestöliitto.
- Bryman, Alan (2005) Paradigm peace and the implications for quality. International Journal of Social Research Methodology 9(2), 111–126. <http://dx.doi.org/10.1080/13645570600595280>. Viitattu 29.3.2017.
- Cameron, Gary & Coady, Nick & Hoy, Sandy (2014) Perspectives on being a father from men involved with child welfare services. Child and Family Social Work 19(1), 14–23.

- Castrén, Anna-Maija (2009) Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe ja uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.
- Coady, Nick & Hoy, Sandra L. & Cameron, Gary (2013) Fathers' experiences with child welfare services. *Child and Family Social Work* 18(3), 275–284.
- Denzin, Norma K. (1978) *The research act*. Chicago: Aldine.
- Eerola, Petteri (2014) Nurturing, breadwinning, and upbringing: paternal responsibilities by Finnish men in early fatherhood. *Community, Work & Family* 17(3), 308–324. <http://dx.doi.org/10.1080/13668803.2014.933774> Viitattu 1.4.2017.
- Eerola, Petteri (2015a) Hoivaisuus kulttuurisena valtavirtana. Katsaus suomalaisten miesten isyyuskertomuksiin. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(4), 414–419.
- Eerola, Petteri (2015b) Responsible fatherhood. A narrative approach. University of Jyväskylä. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 520.
- Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (2015) Paternal masculinities in early fatherhood. Dominant and counter narratives by Finnish first-time fathers. *Journal of Family Issues* 36(12), 1674–1701.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Forss, Anne & Säkkinen, Salla (2013) *Lapsen elatus ja huolto 2012*. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2013. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Hacker, Daphne (2005) Motherhood, fatherhood and law. Child custody and visitation in Israel. *Social and Legal Studies* 14(3), 409–431.
- Halme, Nina (2009) Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Yhdessäoloa, isänä toimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 870. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin

laitos. <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/66490/978-951-44-7794-2.pdf?sequence=1>. Viitattu 15.4.2017.

- Halme, Nina & Kanste, Outi & Perälä, Marja-Leena (2014) Lasten ja perheiden palvelujen saavutettavuus ja avun riittävyys – rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. *Hoitotiede* 26(3), 217–230.
- Hirsjärvi, Sirkka (2009a) Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi & Pirkko Remes & Paula Sajavaara (toim.) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi. 123–166.
- Hirsjärvi, Sirkka (2009b) Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi & Pirkko Remes & Paula Sajavaara (toim.) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi. 191–220.
- Hokkanen, Tiina (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 267.
- Huebner, Ruth A. & Werner, Mac & Hartwig, Steve & White, Stacy & Shewa, Daniel (2008) Engaging fathers. *Administration in Social Work* 32(2), 87–103.
- Huttunen, Jouko (1999) Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 169–193.
- Huttunen, Jouko (2001) Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etäisiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyppänen, Heidi (2013) Narratiivinen tutkimus – vanhempien kokemuksia huoltoriidasta. Lapin yliopisto. Sosiaalityön e-osaamisen maisterikoulutus. Pro gradu -tutkielma.
- Häkkänen-Nyholm, Helinä (2010) Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteesta. *Duodecim* 5/2010, 499–505.
- Hänninen, Jorma (2004) Sosiaalityön miehet ja huoltapitävä valta. Teoksessa Marjo Kuronen & Riitta Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-

kustannus, 77–100.

Inkilä, Jaana & Paavilainen, Eija (2013) Etä-isien kokemuksia moniammatillisesta yhteistyötä huoltoriidassa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. 50(2), 150–162.

Isäksi ja äidiksi tullaan aina vain myöhempään – keskimääräinen ensisynnytysikä jopa 34 vuotta. *Yle Uutiset. Terveys*. <http://yle.fi/uutiset/3-7847099>. Viitattu 23.4.2017.

Julkunen, Raija (2010) Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Tampere: Vastapaino.

Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Kolehmainen, Jani (2004) Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino, 89–108.

Kontula, Osmo (2013) Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. *Perhebarometri 2013*. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E 47/2013. Helsinki: Väestöliitto. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/39ec9093f43fc251b8d90c6fa98bc7df/1490205172/application/pdf/2979010/Perhebarometri2013_web_1.pdf. Viitattu 22.3.2017.

Kruk, Edward (2010) Parental and social institutional responsibilities to children's needs in divorce transition: fathers' perspectives. *Journal of Men's Studies* 18(2), 159–178.

Kuronen, Marjo (2003) Eronnut perhe? Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa*. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.

Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (2004) Sukupuolistunut ja sukupuoleton sosiaalityö. Teoksessa Marjo Kuronen & Riitta Granfelt & Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–18.

Kuula, Arja (2011) *Tutkimusetiikka*. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo (2015) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.

Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen (2016) Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>. Viitattu 19.4.2017.

Lastensuojelu 2015 (2015) Tilastoraportti. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelulaki 13.4.2017/417.

Lastensuojelun avohuolto (2015) Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>. Viitattu 19.4.2017.

Maxwell, Nina & Scourfield, Jonathan & Featherstone, Brid & Holland, Sally & Tolman, Richard (2012) Engaging fathers in child welfare services: a narrative review of recent research evidence. Child and Family Social Work 17(2), 160–169.

Maxwell, Nina & Scourfield, Jonathan & Holland, Sally & Featherstone, Brid & Lee, Jacquie (2012) The Benefits and Challenges of Training Child Protection Social Workers in Father Engagement. Child Abuse Review 21(4), 299–310.

Metsämuuronen, Jari (2005) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp

- Mitä on lastensuojelu? (2016) Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>. Viitattu 22.3.2017.
- O'Donnel, John M. & Johnson Jr., Waldo E & D'Aunno, Lisa Easley & Thornton, Helen L. (2005) Fathers in Child Welfare: Caseworkers' Perspectives. *Child Welfare* 84(3), 387–414.
- Osallisuus (2016) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. Viitattu 17.4.2017.
- Plihtari, Elina (2010) Eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. *Janus* 18(4), 324–336.
- Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno (2013) Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Taina Era (toim.) *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, 12–34.
- Rantalaiho, Minna (2003) Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 202–229.
- Rauha, Maija (2003) Äitipuolen kirja. Nauti elämästä uusperheessä. Helsinki: WSOY.
- Smith, Roger (2009) *Doing social work research*. Maidenhead: Open University Press.
- Saleh, Mahasin F. (2013) Child Welfare Professionals' Experiences in Engaging Fathers in Services. *Child & Adolescent Social Work Journal* 30(2). 119–137.
- Scourfield, Jonathan (2014) Improving work with fathers to prevent child maltreatment. *Child Abuse and Neglect* 38(6), 974–981.

Scourfield, Jonathan & Cheung, Sin Yi & Macdonald, Geraldine (2014) Working with fathers to improve children's well-being. Results of a survey exploring service provision and intervention approach in the UK. *Children and Youth Services Review* 43, 40–50.

Scourfield, Jonathan & Tolman, Richard & Maxwell, Nina & Holland, Sally & Bullock, Alison & Sloan, Luke (2012) Results of a training course for social workers on engaging fathers in child protection. *Children and Youth Services Review* 34(8), 1425–1432.

Sorokin, Marjaana (2014) Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta lapsen huolto- ja tapaamisriidassa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Stone, Glenn (2001) Father postdivorce well-being: an exploratory model. *The Journal of Genetic Psychology* 162(4), 460–477.

Strega, Susan & Fleet, Claire & Brown, Leslie & Dominelli, Lena & Callahan, Marilyn & Walmsley, Christopher (2008) Connecting father absence and mother blame in child welfare policies and practice. *Children and Youth Services Review* 30(7), 705–716.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Marian (2008) Parisuhde päättyy – isyys jatkuu. Miesten kokemukset suhteista lasten äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Licensiaatintutkimus.

Tähtinen, Juhani & Laakkonen, Eero & Broberg, Mari (2011) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C: 20. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos ja Opettajankoulutuslaitos.

Valjakka, Eeva (2002) Lapsen huolto, asuminen ja tapaamisoikeus. Teoksessa Marjukka Litmala (toim.) Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY, 35–110.

<http://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/02ju317748>. Viitattu 22.3.2017.

- Valli, Raine (2010) Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.
- Valkama, Elisa & Litmala, Marjukka (2006) Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 224.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152456/224_Valkama_Litmala_2006.pdf?sequence=2. Viitattu 22.3.2017.
- Vastamäki, Jaana (2010) Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 128–140.
- Viinamäki, Leena (2007) Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. 173–197.
- Vilka, Hanna (2007) Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Vuorenmaa, Maarit (2016) Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 2134.
- Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Zanoni, Lee & Warburton, Wayne & Bussey, Kay & McMaugh, Anne (2013) Fathers as 'core business' in child welfare practice and research: an interdisciplinary review. Children and Youth Services Review 35(7), 1055–1070.
- Zanoni, Lee & Warburton, Wayne & Bussey, Kay & McMaugh, Anne (2014a) Are all fathers in child protection families uncommitted, uninvolved and unable to change? Children and Youth Services Review 41, 83–94.

Zanoni, Lee & Warburton, Wayne & Bussey, Kay & McMaugh, Anne (2014b) Child protection fathers' experiences of childhood, intimate partner violence and parenting. *Children and Youth Services Review* 46, 91–102.

9 LIITTEET

Liite 1: Kyselyn saatekirje

ISÄT LASTENSUOJELUSSA

Opiskelen Tampereen yliopistossa sosiaalityön tutkinto-ohjelmassa ja teen pro gradu -tutkielmani **isien kohtaamisesta lastensuojelutyössä**. Tutkimukseni **tavoitteena on kartoittaa isien kokemuksia lastensuojelutyöstä**, koska aihetta on tutkittu Suomessa tähän mennessä vain vähän. Toivon, että sinä isänä, jonka lapsella on tai on ollut lastensuojelun asiakkuus, voisit auttaa jakamalla omia kokemuksiasi lastensuojelutyöskentelystä.

Voit täyttää kyselyn sähköisesti osoitteessa: goo.gl/xiQWRs

Tutkimustulokset raportoidaan tavalla, josta ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisten henkilöiden vastauksia ja annettuja tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Antamiasi vastauksia ei anneta perheenne sosiaalityöntekijälle eivätkä antamanne vastaukset vaikuta lapsenne lastensuojeluasiakkuuteen. Haastattelen tutkimukseni lopuksi osan vastaajista, joten mikäli olet halukas osallistumaan haastatteluun, jätä yhteystietosi kyselylomakkeen lopusta löytyvään yhteystietosi kohtaan ja otan sinuun yhteyttä.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta sähköpostitse. Lisätietoja voi tiedustella myös ohjaajaltani yliopistonlehtori Leena Autonen-Vaaraniemeltä sähköpostitse leena.autonen-vaaraniemi@uta.fi.

Jokainen vastaus on arvokas, joten toivon, että voit käyttää hetken aikaasi ja vastata kyselyyn. Vastaaminen vie aikaa noin 10-15 minuuttia.

Ystävällisin terveisin,

Anna Kivimäki-Kovacic

kivimaki.anna.a@student.uta.fi

Liite 2: Kyselylomake

Isät lastensuojelussa

Opiskelen Tampereen yliopistossa sosiaalityön tutkinto-ohjelmassa ja teen pro gradu -tutkielmaani isien kohtaamisesta lastensuojelutyössä. Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa isien kokemuksia lastensuojelutyöstä, koska aihetta on tutkittu Suomessa tähän mennessä vain vähän. Toivon, että sinä isänä, jonka lapsella on tai on ollut lastensuojelun asiakkuus, voisit auttaa jakamalla omia kokemuksiasi lastensuojelutyöskentelystä.

Koska suomalaiset perheet ovat monimuotoisia ja ihmisten elämäntilanteet hyvin vaihtelevia, kysymysten avulla voi olla vaikea tavoittaa jokaisen yksilöllistä tilannetta. Mikäli sinä vastaajana koet, että annetut vaihtoehdot eivät ole sopivia kuvaamaan perheesi elämää, toivon, että vastaat sinulle parhaiten sopivalla vaihtoehdolla. Voit halutessasi avata tilannettasi tarkemmin kyselylomakkeesta löytyviin avovastaus-kohtiin.

Tutkimustulokset raportoidaan tavalla, josta ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisten henkilöiden vastauksia ja annettuja tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Antamiasi vastauksia ei anneta perheenne sosiaalityöntekijälle eivätkä antamanne vastaukset vaikuta lapsenne lastensuojeluasiakkuuteen. Haastattelen tutkimukseni lopuksi osan vastaajista, joten mikäli olet halukas osallistumaan haastatteluun, jätä yhteystietosi kyselylomakkeen lopusta löytyvään yhteystietosi kohtaan ja otan sinuun yhteyttä.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta sähköpostitse. Lisätietoja voi tiedustella myös ohjaajaltani yliopistonlehtori Leena Autonen-Vaaraniemeltä sähköpostitse leena.autonen-vaaraniemi@uta.fi.

Jokainen vastaus on arvokas, joten toivon, että voit käyttää hetken aikaasi ja vastata kyselyyn. Vastaaminen vie aikaa noin 10-15 minuuttia.

Ystävällisin terveisin,

Anna Kivimäki-Kovacic

kivimaki.anna.a@student.uta.fi

Taustatiedot

Syntymävuoteni _____

Koulutustaustani (valitse korkein)

1. Peruskoulu/kansakoulu
2. Ammatillinen koulutus
3. Lukio/ylioppilas
4. Alempi korkeakoulututkinto
5. Ylempi korkeakoulututkinto

Tällä hetkellä olen (valitse sopivin vaihtoehto)

1. Kokopäivätyössä
2. Osa-aikatyössä
3. Vanhempainvapaalla/hoitovapaalla
4. Eläkkeellä
5. Opiskelijana
6. Sairauslomalla/kuntoutustuella
7. Työtön
8. Muu

Mikäli valitsit edellisessä kysymyksessä kohdan muu, tarkenna, missä toiminnassa olet tällä hetkellä, Jos et vastannut edelliseen kysymykseen ”muu”, voit jättää tämän kohdan tyhjäksi.

Asun (valitse sopivin vaihtoehto)

1. Yli 100 000 asukkaan kaupungissa
2. 30 000 – 100 000 asukkaan kaupungissa
3. Alle 30 000 asukkaan kaupungissa
4. Maaseudulla asutuskeskuksessa tai taajamassa
5. Harvaan asutulla maaseudulla

Siviilisäätyni (valitse sopivin vaihtoehto)

1. Naimaton
2. Avioliitossa/rekisteröidyssä parisuhteessa
3. Avoliitossa
4. Eronnut
5. Asumuserossa
6. Leski

Perhetiedot

Kuinka monta lasta sinulla on? _____

Kuinka moni lapsista asuu pääasiallisesti kanssasi samassa osoitteessa?

Oletko lastesi huoltaja? (valitse sopivin vaihtoehto)

1. Kyllä
2. En

Voit halutessasi selittää tarkemmin perhetilannettasi. Selittäminen voi olla tarpeen esimerkiksi tilanteissa, joissa osa lapsistasi asuu pääasiallisesti eri osoitteessa kuin osa lapsistasi.

Lapsellani on (valitse sopivin vaihtoehto)

1. Avohuollon asiakkuus
2. Sijaishuollon asiakkuus
3. Jälkihuollon asiakkuus
4. Käynnissä on palvelutarpeen arviointi / lastensuojelutarpeen selvitys
5. En osaa sanoa

Kerro mistä syystä lapsesi lastensuojelun asiakkuus alkoi.

Isyys

Kuinka paljon aikaa vietät lapsesi kanssa?

Minkälaisia asioita teet lapsesi kanssa?

Millainen isä koet olevasi?

Väittämät

Vastaa jokaiseen väittämään erikseen valitsemalla sopiva vastausvaihtoehto. Jos lapsesi lastensuojelun asiakkuus on jo päättynyt, ajattele tilannetta, jolloin asiakkuus oli ajankohtainen. Mikäli sinulla on ollut lastensuojeluasiassa yhteys useisiin sosiaalityöntekijöihin, valitse heistä viimeisin ja pohdi vastauksiasi työn työntekijän kautta.

Yhteydenpito sosiaalityöntekijään

Vastausvaihtoehdot ovat: 1 = täysin samaa mieltä, 2 = melko samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = melko eri mieltä, 5 = täysin eri mieltä.

1. Tiedän, kuka on lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä.	1 2 3 4 5
2. Tiedän, kuinka saan halutessani yhteyden lapseni asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään.	1 2 3 4 5
3. Lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä on riittävästi yhteydessä minuun.	1 2 3 4 5
4. Minut on kutsuttu lapseni asioissa järjestettäviin tapaamisiin.	1 2 3 4 5
5. Olen osallistunut lapseni asioissa järjestettäviin tapaamisiin aina, kun se on ollut mahdollista.	1 2 3 4 5

Voit halutessasi kuvata tarkemmin yhteydenpitoa lapsesi asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Sosiaalityöntekijän työskentely

Vastausvaihtoehdot ovat: 1 = täysin samaa mieltä, 2 = melko samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = melko eri mieltä, 5 = täysin eri mieltä.

6. Sosiaalityöntekijä otti mielipiteeni huomioon lapseni asioista päätettäessä.	1 2 3 4 5
7. Pystyn puhumaan lapseni asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa luottamuksellisesti perheeni ja lapseni asioista.	1 2 3 4 5
8. Koen tulleet kuulluksi.	1 2 3 4 5
9. Lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä työskentelee ammattitaitoisesti.	1 2 3 4 5
10. Olen saanut riittävästi tietoa lastani koskevista asioista lapseni asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä.	1 2 3 4 5
11. Lapseni asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on kanssani samanlainen käsitys siitä, mikä auttaisi perhettäni ja lastani.	1 2 3 4 5
12. Lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä kohtelee minua oikeudenmukaisesti.	1 2 3 4 5
13. Koen perheeni ja lapseni tilanteen parantuneen lastensuojelun asiakkuudessa.	1 2 3 4 5
14. Toivon, että lapseni asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä olisi enemmän aikaa minulle.	1 2 3 4 5

Voit halutessasi kuvata tarkemmin kokemuksiasi siitä, millaista on työskentely lapsesi asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Isänä lastensuojelun sosiaalityössä

Vastausvaihtoehdot ovat: 1 = täysin samaa mieltä, 2 = melko samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = melko eri mieltä, 5 = täysin eri mieltä.

15. Koen saaneeni yhtä paljon tukea lapseni asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä kuin lapseni äiti.	1 2 3 4 5
16. Koen, että lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä ottaa minut ja	

mahdolliset huoleni yhtä vakavasti kuin lapseni äidin ja hänen huolensa.	1 2 3 4 5
17. Koen, että sukupuoleni vaikuttaa lapseni asioista vastaavan sosiaalityöntekijän toimintaan positiivisesti.	1 2 3 4 5
18. Koen, että lapseni asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei pitänyt minua hyvänä vanhempana sukupuoleni vuoksi.	1 2 3 4 5

Kumpaa sukupuolta toivoisit lapsesi asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olevan?

1. Mies
2. Nainen
3. Ei väliä

Voit halutessasi kuvata tarkemmin kokemuksiasi ja ajatuksiasi omasi ja sosiaalityöntekijän sukupuolen merkityksestä työskentelylle.

Vapaa sana. Tässä kohdassa voit kertoa asioista, jotka koet tärkeäksi aiheen kannalta, mutta joita ei kysytty muualla kyselyssä.

Yhteystietosi, mikäli olet valmis tulemaan haastateltavaksi.
